

Lexicography for Modern-Day Language Use

Letsoalo, N., Mabina, J., Baloyi, T., Shaku, K., Moumakoe, T., Sello, K., Makua, M., Mothiba, M., Maboja, M., Mogajana, D., Mlambo, L., Mokohe, R., Mudau, M., and Takalani, D.

Published online: 21/04/2026

To cite this OER: Letsoalo, N., Mabina, J., Baloyi, T., Shaku, K., Moumakoe, T., Sello, K., Makua, M., Mothiba, M., Maboja, M., Mogajana, D., Mlambo, L., Mokohe, R., Mudau, M., and Takalani, D. Lexicography for modern day language use: English Version. *Unisa Open Teaching and Learning Materials*, 21 Apr. 2026, CC BY-NC-SA 2.5 ZA.

Funded by:

sport, arts & culture

Department:
Sport, Arts and Culture
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Diteng

Ditlhalošo tša Maswao.....	i
 Thuto ya 1: Matseno a Thuto ya go rulaganya Pukuntšu Mehlang ya Ditšitale	1
 Maikemišetšo a go lthuta	1
 Karolo 1. Thuto ya go rulaganya pukuntšu ke eng?.....	2
 Karolo 2: Thuto ya go rulaganya dipukuntšu Afrika Borwa	5
 Karolo 3: Go Hlatloga ga Thuto ya go rulaganya dipukuntšu tša elektroniki.....	7
 Karolo 4: Ditlhohlo Mehlang ya Titšithale.....	9
 Karolo 5: Bokamoso bja Thuto ya go rulaganya pukuntšu.....	1
Dikarabo	3
 Thuto ya 2: Go kwešiša Thuto ya go rulaganya pukuntšule Thuto ya go rulaganya pukuntšuya elektroniki	7
 Karolo 1: Matseno a Thuto ya go rulaganya pukuntšu	8
 Karolo 2: Hisitori ya Thuto ya go rulaganya pukuntšu	12
 Karolo 3: Histori ya Thuto ya go rulaganya pukuntšu Afrika	15
 Karolo 4: Go tšwa go Kgatišo go ya go Dipiksele – Phetogo go ya go Thuto ya go rulaganya pukuntšu ya Elektroniki.....	19
 Karolo 5: Mehola le Ditlhohlo tša thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki Mehlang ya Sebjaebjale	23
Dikarabo	27
 Thuto ya 3: Metho ya go Hlama Pukuntšu	29
 Maikemišetšo a go lthuta	29
 Karolo 1: Methopo ya Thuto ye e Bulegilego ka go Thuto ya go rulaganya pukuntšu	30
 Karolo 2: Go kwešiša Badiriši ka go Thuto ya go rulaganya pukuntšu ka OER....	34
 Karolo 3: Go Hlahloba Mehuta ya Dipukuntšu ka OER	37
Dikarabo	40
 Thuto ya 4: Thuto ya mantšu ka Afrika Borwa	42
 Maikemišetšo a go lthuta	42
 Karolo 1: Thaetlele: Thuto ya go rulaganya pukuntšu le Pholisi ya Polelo ka Afrika Borwa.....	44
 Karolo 2: Ditšweletšwa tša Tlhahlobo le Tlhakanelo ya Thuto ka Aforika Borwa ..	46

 Karolo 3: Tekatekano ya Maleme le Bohlokwa bja Setšo mo Thutong ya go rulaganya pukuntšu.....	49
 Karolo 4: Kgoboketšo le Phatlalatšo ya Dipukuntšu tša Semmušo ka Aforika Borwa.....	52
 Karolo 5: Ditlhohlo le Tsela ya Bokamoso mo thuto ya go rulaganya pukuntšu ya Aforika Borwa	54
Dikarabo	59
 Thuto ya 5: Tlhagelelo ya Hisitori ya Dipukuntšu	65
 Maikemišetšo a go lthuta	65
 Karolo 1: Go Hlahloba Thuto ya go rulaganya pukuntšu ka Methopo ya Thuto ye e Bulegilego	66
 Karolo 2: Go Hlamba Dipukuntšu tša Inthaneteng tše di Atlegago tša go lthuta Polelo.....	69
 Karolo 3: Go godiša Didirišwa tša Tlhahlobo ka Ditshwayotshwayo tša Modiriši le Ditshekatsheko tša Datha	72
 Karolo 4: Go Hlahloba Dipukuntšu tša Inthaneteng tše di Atlegilego Mehlang ya Ditšithale	74
Dikarabo	79
 Thuto 6: Didirišwa le Thekinolotši ya thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki	81
 Maikemišetšo a go lthuta	81
 Karolo 1: Diphetogo tša Mekgwa ya go šoma mo Thutong ya Sebjalebjae ya go rulaganya pukuntšu.....	82
 Karolo 2: Didirišwa tša Software tša thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki	84
 Karolo 3: Go Hlahloba Software ya thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki	88
 Karolo 4: Kgahlamelo ya Software ya thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki.....	99
Dikarabo	108

Ditlhalošo tša Maswao

- Mošomo
- Ditlhohlo
- Tšhišinyo ya Poledišano
- Dikakanyokgolo tša Boitshwaro
- Thomelo ya Mošomo wa go fetša
- Mošomo wa Tšhomišano
- Ditaelo
- Dikarolo tša Tšhomišano le tša Diphatlalatsintši
- Maikemišetšo a go lthuta
- Thaetlele ya Thuto
- Mošomo wa Nyakišišo ye Nnyane
- Tšhišinyo ya Diphatlalatsintši
- Dipotšišo tša Dikgetho
- Kakaretšo ya Karolo GOBA Kakaretšo ya Thuto
- Thaetlele ya Karolo
- Lenaneo la go Romela Hlahlobo
- Go Naganišiša ka Lentšu
- Lebelela & Naganišiša
- Go fetša & Go Naganišiša

Thuto ya 1: Matseno a Thuto ya go rulaganya Pukuntšu Mehleleng ya Ditšitale

Maikemišetšo a go lthuta

Mafelelong a thuto ye, baithuti ba tla kgona go:

- Hlaloša thuto ya go rulaganya pukuntšu le go kwešiša tlabollo ya yona ya hisitori.
- Hlaloša bohlokwa bja thuto ya go rulaganya pukuntšu go ya ka maemo Aforika Borwa.
- Hlatha khuetšo ya thekinolotši ya titšithale go hlamong ya pukuntšu.
- Ahlaahla ditlhohlo le dibaka tša thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki ya maleme a Setšo.

Karolo 1. Thuto ya go rulaganya pukuntšu ke eng?

Thuto ya go rulaganya pukuntšu ke bokgabo le mahlale ao a lebanego le go rulaganya dipukuntšu. E akaretša go ngwala ka thulaganyo, tshekatsheko, le tlhagišo ya mantšu le ditlhalošo tša wona, tšhomišo, ka mo a bitšwago, le boitshwaro bja popopolelo. Go ya ka hisitori, thuto ya go rulaganya pukuntšu e thomile ditlhabologong tša bogologolo tše bjalo ka *Mesopotamia*, moo dipukuntšu tša pele di bego di ngwadilwe matlapeng a letsopa. Maiteko a a mathomo a be a lebišitšwe kudu go beakanya polelo le go nolofatša kgokagano go ralala le dilete le ditšo tše di fapanego. Ge nako e dutše e eya, thuto ya go rulaganya pukuntšu e ile ya tšwelela ka ditseka tša dirutegi Segerika le tša Roma, tše di ilego tša kgoboketša dipukuntšu tša mantšu le dipukuntšu tša malemepedi bakeng sa go thekga thuto le bofetoledi.

Mehleng ya sebjalebja, thuto ya go rulaganya pukuntšu e katološwa go feta go gatiša go akaretša dibopego tša titšithale le tša inthaneteng. Phetogo ye e dumelela maitemogelo a pukuntšu a go fetoga kudu le a tšhomišano. Matšatšing a lehono, barulaganyi ba dipukuntšu ga se ba swanela go ela hloko feela go nepagala ga polelo eupša gape le phihlelo ya mošomiši, phihlelelo le go kopanywa ga thekinolotši. Mošomo wo bjale o akaretša karolo ya teori le ya tirišo, go akaretšwa thutamaleme ya khophase, thutamaleme ya khomphutha, le tlhamo ye e lebanego le modiriši.

Go kwešiša thulaganyo ya mantšu go bohlokwa bakeng sa go lemoga kamoo maleme a bolokwago, a rutwago le go šomišwa ka gona setšhabeng. E kgatha tema ye bohlokwa thutong, phetolelong le polokong ya setšo. Ge maleme a tšwela pele go tšwelela, go swanetše go ba bjalo le ka mekgwa le didirišwa tše di šomišitšwego go di ngwala, go dira gore thuto ya go rulaganya dipukuntšu e be thuto ye e tšwelago pele ya maleba ye e fetogago.

Tšhomišano

Potšišo ya 1: Thuto ya go rulaganya dipukuntšu ke eng?

- A. Thuto ya mangwalo a bogologolo
- B. Bokgabo le mahlale a go rulaganya dipukuntšu
- C. Tshepetšo ya phetolelo ya polelo

- D. Mohuta wa direto

Potšišo 1: Kgethontši

Morero wa mathomo wa thuto ya go rulaganya dipukuntšu ke eng?

- A. Go fetolela dingwalwa tša bogologolo
- B. Go hlama le go sekaseka melao ya popopolelo
- C. Go ngwala le go tšweletša mantšu le ditlhalošo tša ona
- D. Go ruta maleme a šele

Potšišo 2: Nnete goba Maaka

Thuto ya go rulaganya dipukuntšu e tshwenyegile fela ka dipukuntšu tše di gatišitšwego gomme ga e akaretše difomete tša ditšithale.

- Nnete
- Maaka

Potšišo 3: Tlatša Sekgoba

Thuto ya go rulaganya dipukuntšu e thomile morago kua ditlhabologong tša bogologolo tša go swana le _____, moo dipukuntšu tša mathomo di bego di ngwadilwe matlapeng a letsopa.

Potšišo 4: Kgethontši

Ke efe ya tše di latelago yeo e lego dilo tša sebjalebja tše bangwadi ba go rulaganya dipukuntšu ba di elang tlhoko?

(Kgetha tšohle tše di nepagetšego)

- A. Boitemogelo bja modiriši
- B. Phihlelelo
- C. Go logaganya ga bolepi bja dinaledi
- D. Togaganyo ya thekinolotši

Potšišo 5: Karabo ye Kopana

Ke ka baka la eng thuto ya go rulaganya dipukuntšu e tšewa bjalo ka bokgabo le thutamahlale?

Lebelela & Naganišiša

Lebelela bidio ye kopana ya hisitori ya dipukuntšu (e šišinywa: Oxford Pukuntšu ya

Seisemane Tšhaneleng ya YouTube)

Tšhišinyo: Ke eng seo se go makaditšego kudu ka tlhagelelo ya dipukuntšu?

 Tšhišinyo ya Poledišano

Ke ka lebaka la eng o nagana gore dipukuntšu di bohlokwa lefaseng la lehono, kudukudu ka didirišwa tša go swana le Phetolelo ya go diriša Google?

Karolo 2: Thuto ya go rulaganya dipukuntšu Afrika Borwa

Afrika Borwa ke naga ye e nago le maleme ao a fapanego e na le maleme a semmušo a lesomepedi, a mantši a ona e lego a Setlogo le go kgaphelwa thoko go ya ka histori. Mehleng ya bokoloniale le ya kgethologanyo, maleme a go swana le Seisemane le Seafrikanse a be a etišitšwe pele thutong, pušong, le diphatlalatšing, mola maleme a Setlogo gantši a be a gatelelwa goba a hlokomologwa. Go se lekalekane ga polelo go bile le seabe go boitšhupo bja setšo le phihlelelo ye e lekanyeditšwego ya thuto le ditirelo tša setšhaba go ditšhaba tše ntši.

Go arabela ditlhohlo tše, mmušo wa Afrika Borwa o hlomile Diyuniti tša Bosetšhaba tša Thuto ya Mantšu ka 1996. Diyuniti tše di ile tša fiwa mošomo wa go hlama dipukuntšu le methopo ye mengwe ya pukuntšu ya leleme le lengwe le le lengwe la semmušo. Maikemišetšo e be e le go tšwetša pele tekatekano ya maleme, go boloka bohwa bja setšo, le go thekga go bala le go ngwala le thuto ka maleme a Setšo. Mošomo wa Diyuniti tša Bosetšhaba tša Thuto ya Mantšu ga se fela go kgoboketša mananeo a mantšu eupša gape ke wa go beakanya mopeleto, popopolelo, le tšhomišo go thekga tlhabollo ya polelo le tsošološo.

Ka fao thuto ya go rulaganya dipukuntšu mo Afrika Borwa e logagane kudu le ditaba tša toka ya leago, boitšhupo, le go aga setšhaba. E matlafatša ditšhaba ka go di fa didirišwa tša go ngwala le go ruta maleme a tšona, go godiša boikgantšho le tšwelopele. Mo sebopegong se, thuto ya go rulaganya dipukuntšu e fetoga sedirišwa se maatla sa pabalelo ya setšo le tšwelopele ya thuto, kudukudu ditšhabeng tša maleme a mantši le ditšo tše dintši.

Kgetha

Ke efe ya tše yeo o naganago gore ke mohola wo mogolo wa go ba le dipukuntšu ka maleme a Setšo?

- A. Pabalelo ya setšo
- B. Thuto ye e kaonafetšego
- C. Botee bja setšhaba
- D. Ka moka

Mošomo wa Nyakišišo wo Monnyane

Hwetša ge e ba leleme la gago la letswele le na le pukuntšu yeo e phatlaladitšwego ke NLU. Ke dikarolo dife tšeo e di akaretšago?

Karolo 3: Go Hlatloga ga Thuto ya go rulaganya dipukuntšu tša elektroniki

Phetogelo ya ditšithale e fetotše kudu mošomo wa thuto ya go rulaganya dipukuntšu. Dipukuntšu tša setšo tša go gatišwa, le ge di sa le bohlokwa, di tlaleletšwa goba di tšeelwa legato ke dipukuntšu tša elektroniki le tša Inthaneteng. Phetogo ye e hlohleleditšwe ke tšwelopele ya thekinolotši yeo e dumelelago phihlelelo ye kgolo, tšhomišano le go dira dilo ka tsela yeo motho a nyakago ka gona. Thuto ya go rulaganya dipukuntšu tša elektroniki e šupa mokgwa wa go hlama le go šomiša dipukuntšu ka dibopego tša ditšithale, gantši e akaretša dielemente tša ditlabakelo tša tshedimošo go swana le diodio tša go theeletšwa, diswantšho, le dikgokagano tša dillinki.

Ye nngwe ya mehola ye megolo ya thuto ya go rulaganya dipukuntšu tša elektroniki ke bokgoni bja yona bja go fihlelela batheetši ba bantši. Dipukuntšu tša inthanete di ka fihlelelwa go go gongwe le go gongwe ka kgokagano ya inthanete, go di dira gore di be le mohola kudu maemong a thuto le go baithuti ba polelo. Gape di dumelela dimpshafatšo tša nako ya bjale, go netefatša gore mantšu a dula a le a bjale ebile a le a maleba. Go tlaleletša, diforamo tša titšithale di ka thekga diteng tšeo di tšweleditšwego ke badiriši, go kgontšha ditšhaba go tsenya letsogo go ditokomane tša maleme a tšona.

Afrika Borwa, thuto ya go rulaganya dipukuntšu tša elektroniki e swere tshepišo ye e kgethegilego go maleme a Setlogo. E ka thuša go thiba karogano ya titšithale ka go aba methopo ye e nago le diselefouno tša go ba bonolo le go tsenya letsogo go bafsa ka dikarolo tša tirišano. Le ge go le bjalo, gape e nyaka peakanyo ya kelohloko go netefatša gore batho ka moka ba a akaretšwa le go kwagala ga setšo. Ge e phethagaditšwe, thuto ya go rulaganya dipukuntšu tša elektroniki e ka ba sedirišwa se maatla sa go boloka polelo, thuto le poledišano ya go selaganya ditšo.

Mošomo wa go šomišana

Hlahloba pukuntšu ya inthanete ya Mzansi Taal - <https://www.mzansitaal.co.za/>

Mošomo:

- Lebelela lentšu lelemeng la gago

- Theeletša mmiletšo (ge e le gona) .
- Abelana phihlelo ya gago: Na go be go le bonolo go e diriša? Ke dikarolo dife tšeo o di ratilego?

Tšhišinyo ya Diphatlalatšintši

Hlama kgatišo ye kopana ya sekrine goba tšea seswantšho sa godimo ga sekrine ka go šomiša pukuntšu ya inthanete ka leleme la gago.

Tšhišinyo ya Poledišano

Ke diponagalo dife tšeo o ka di oketšago go dira gore dipukuntšu tša inthanete di be le mohola kudu go baithuti ba bafsa?

Karolo 4: Ditlhohlo Mehlang ya Titšithale

Go sa šetšwe mehola ya yona ye mentši, thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki e lebane le ditlhohlo tše mmalwa tše bohlokwa, kudukudu ka gare ga maemo a maleme a Setšo. Ye nngwe ya tše di tlotlo ke karogano ya titšithale, sekgoba magareng ga bao ba nago le phihlelelo ya thekinolotši ya sebjalebjae ya tshedimošo le kgokagano le bao ba se nago yona. Ditšhabeng tše dintši tša dinagamagaeng goba tše di se nago methopo, phihlelelo ya inthanete, go hloka tsebo ya go bala le go ngwala ya titšithale, le mananeokgoparara a thekinolotši ao a sa lekanego di ka šitiša tšhomišo le tlabollo ya didirišwa tša pukuntšu ya inthanete.

Se sengwe se segolo seo se tshwenyago ke poloko ya bohwa bja polelo. Maleme a mantši a Setlogo a kotsing, ka lebaka la gore palo ya bao ba bolelago maleme ao gabotse e a fokotšega. Ka ntle ga maiteko a go ngwala le go tsošološa maleme a ka mafolofolo, a kotsing ya go hwelela. Thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki e ka thekga polokelo, eupša fela ge e akaretša tirišano le diboledi tša polelo ya setlogo le go hlompha setšo. Tshepetšo e swanetše go akaretša batho ka moka, go netefatša gore ditšhaba di na le beng godimo ga fao maleme a bona a emetšwego le go šomišwa ka gona.

Dikakanyokgolo tša boitshwaro le tšona di tšwelela ka tšhomišo ya bohlale bja maitirelo (AI) mo go thuto ya mantšu. Le ge bohlale bja maitirelo bo ka kgona go kgoboketšo le go sekaseka datha, bo ka tsebagatša gape le ditshekamelogo goba dipolelo tše di fošagetšego ge e sa laolwe ka kelohloko. Go netefatša gore didirišwa tša bohlale bja maitirelo di na le tlhokomelo ya setšo ebile di pepeneneng go bohlokwa. Go rarolla ditlhohlo tše go nyaka mokgwa wa dikarolo tše dintši wo o kopanyago thekinolotši, thutamaleme, thuto, le go tsenela merero ya setšhaba.

Tlhohlo ya Boemo

Boemo: O karolo ya serulaganya seo se hlamago pukuntšu ya titšithale ya setšhaba sa dinagamagaeng seo se nago le phihlelelo ya inthanete ye e lekanyeditšwego.

Mošomo: Hlahloba ditsela tše 3 tša go dira gore pukuntšu e fihlelelege le go ba le mohola go sa šetšwe mafokodi a.

Kgetha

Ke tlhohlo efe ye kgolo ya thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki go ya ka wena?

- A. Go hloka thušo ya mašelang
- B. Karogano ya titšithale
- C. Go hwelela ga polelo
- D. Go kgatha tema ga setšhaba

Go Naganišiša ka Lentšu

Rekota lentšu motsotso o tee yeo e hlalošago gore ke ka lebaka la eng go boloka maleme a Setlogo go le bohlokwa go wena.

Karolo 5: Bokamoso bja Thuto ya go rulaganya pukuntšu

Bokamoso bja thuto ya go rulaganya pukuntšu bo bopša ke tšwelopele ya thekinolotši ka lebelo, kudu mafapheng a bohlale bja maitirelo, go ithuta ka motšhene le go sekaseka datha. Dithekinolotši tše di fa dikgonagalo tše di kgahlišago tša go godiša tšhomišo le phihlelelo ya dipukuntšu. Go fa mohlala, bohlale bja maitirelo bo ka thuša go tšweletša ka go itiragalela dikeno tša pukuntšu go tšwa go dikoporasi tše kgolo tša maleme, go šupa dipaterone tša tšhomišo, gaešita le go šišinya ditlhalošo tše di theilwego godimo ga seemo. Se se ka sepediša tshepetšo ya thuto ua go rulaganya pukuntšu ka lebelo go kaonafatša nepagala.

Le ge go le bjalo, kopanyo ya thekinolotši e swanetše go hlahlwa ke mokgwa wo o lebanego le modiriši. Se se ra gore go hlama dipukuntšu tšeo di kwešišegago gabonolo, tša maleba, le tšeo di rulagantšwego go ya ka dinyakwa tša dirulaganya tša badiriši tše di fapafapanego. Ditšhabeng tša maleme a mantši go swana le Aforika Borwa, se se akaretša go ela hloko maemo a go fapana a go bala le go ngwala, ditlogo tša setšo, le kgetho ya polelo. Dikarolo tša go swana le didirišwa tša malementši, go nyaka ka lentšu, le mekgwa ya ditshwayotshwayo tša setšhaba di ka godiša go šomišega le go tsenela.

Go feta fao, bokamoso bja thuto ya go rulaganya pukuntšu bo swanetše go etiša pele go akaretša batho ka moka le boemedi. Ditšhaba tša setlogo di swanetše go ba batšwasehlabele ba mafolofolo tlhabollong ya methopo ya polelo ya titšithale. Tsebo ya bona, ditekanyetšo le dilo tše dinyenyane tša polelo di swanetše go bonagala ka didirišweng tšeo di hlotšwego. Tsebo ya bona, ditekanyetšo le dilo tše dinyenyane tša polelo di swanetše go bonagala ka didirišweng tšeo di hlotšwego. Ka go amogela boitlhamelo mola e dula e theilwe godimo ga tlhompho ya setšo le tšhomišano, thuto ya mantšu e ka tšwela pele go tšwelela bjalo ka maatla a bohlokwa a thuto, kgokagano, le polokelo ya setšo mo nakong ya titšithale.

Potšišo ya Tšhomišano: Bokamoso bja Thuto ya go rulaganya pukuntšu

Potšišo 1: Kgethontši

Ke thekinolotši efe ye e latelago yeo e bopago bokamoso bja thuto ya go rulaganya pukuntšu?

- A. Blockchain ya go thibela
- B. Mahlale a Maitirelo (AI) .
- C. Nnete ya Kgokagano ya inthanete
- D. Go Gatiša ka 3D

Potšišo 2: Nnete goba Maaka

Bohlale bja Maitirelo bo ka thuša go tšweletša dikeno tša pukuntšu ka go sekaseka dikhopora tše kgolo tša maleme.

- Nnete
- Maaka

P2: Ke eng seo se tshwenyago ka boitshwaro ka go diriša Mahlale A Maitirelo gp thuto ya go rulaganya pukuntšu?

- A. E bitša mašeleng a godimo
- B. E ka tsebagatša mokgwa wa go tšea lehlakore
- C. E ema legatong la bafetoledi ba batho
- D. E nanya kudu

Potšišo 3: Tlatša Sekgoba

Mokgwa wa _____ o netefatša gore dipukuntšu tša titšithale di hlamilwe go fihlelela dinyakwa tša badiriši ba go fapafapana, go akaretšwa bao ba tšwago ditšhabeng tša maleme a mantši.

Potšišo 4: Kgethontši

Ke dikarolo dife tšeo di ka kaonafatšago tšhomišo ya dipukuntšu tša titšithale ditšhabeng tša maleme a mantši?

(Kgetha dikarabo tšohle tšeo di nepagetšego)

- A. Didirišwa tša maleme a mantši
- B. Go nyaka ka lentšu
- C. Ditshwayotshwayo tša setšhaba
- D. Ditefelo tše di phagamego tša peeletšo

Potšišo 5: Karabo ye Kopana

Ke ka lebaka la eng go le bohlokwa gore ditšhaba tša Setšo di kgathe tema tlihabollong ya methopo ya polelo ya titšithale?

Tšhišinyo ya Poledišano

Na ditšhaba di swanetše go ba le taolo ya ka fao Mahlale a Maitirelo a šomišwago ka gona go ngwaleng maleme a bona? Ke ka lebaka la eng goba ke ka lebaka la eng go se bjalo?

Go fetša & Go Naganišiša: Mošomo wa go Fetša

Araba tše di latelago pele o fetša thuto:

1. Ke selo sefe se tee se sefsa seo o ithutilego sona ka thuto ya go rulaganya dipukuntšu?
2. Dipukuntšu tša titšithale di ka thuša bjang go boloka polelo ya gago?
3. Ke eng seo o ka ratago go se hlahloba ka botlalo ka ga hlogotaba ye?

Dikarabo

Tšhomišano

Potšišo ya 1: Thuto ya go rulaganya dipukuntšu ke eng?

 Karabo ye e nepagetšego: B

Potšišo 1: Kgethontši

Morero wa mathomo wa thuto ya go rulaganya dipukuntšu ke eng?

Karabo ye e nepagetšego: C

Potšišo 2: Nnete goba Maaka

Thuto ya go rulaganya dipukuntšu e tshwenyegile fela ka dipukuntšu tše di gatišitšwego gomme ga e akaretše difomete tša ditšithale.

Karabo ye e nepagetšego: Maaka

Tlhaloso: Thuto ya go rulaganya dipukuntšu e katološitšwe go akaretša dibopego tša ditšithale le tša inthanete, e dira gore e be le tirišano le gore e fihlelelwe.

Potšišo 3: Tlatša Sekgoba

Thuto ya go rulaganya dipukuntšu e thomile morago kua ditlhabologong tša bogologolo tša go swana le _____, moo dipukuntšu tša mathomo di bego di ngwadilwe matlapeng a letsopa.

Karabo e Nepahetseng: Mesopotamia

Potšišo 4: Kgethontši

Ke efe ya tše di latelago yeo e lego dilo tša sebjalebjae tše bangwadi ba go rulaganya dipukuntšu ba di elang tlhoko?

(Kgetha tšohle tše di nepagetšego)

Dikarabo tše di Nepagetšego: A, B, D

Potšišo 5: Karabo ye Kopana

Ke ka baka la eng thuto ya go rulaganya dipukuntšu e tšewa bjalo ka bokgabo le thutamahlale?

Mohlala wa Karabo:

Thuto ya go rulaganya dipukuntšu ke saense ka gobane e akaretša tshekatsheko ya thulaganyo le ditokomane tša polelo, le bokgabo ka gobane e nyaka tlhagišo le tlhamo ye e naganetšwego go dira gore dipukuntšu di be le mohola le go kgahliša.

Kgetha

Ke efe ya tše yeo o naganago gore ke mohola wo mogolo wa go ba le dipukuntšu ka maleme a Setšo?

 Bontši bja baithuti ba kgetha D — ba nepile!

Potšišo ya Tšhomišano: Bokamoso bja Thuto ya go rulaganya pukuntšu

Potšišo 1: Kgethontši

Ke thekinolotši efe ye e latelago yeo e bopago bokamoso bja thuto ya go rulaganya pukuntšu?

Karabo ye e nepagetšego: B

Tlhaloso: Bohlale bja Maitirelo, gammogo le go ithuta ka motšhene le ditshekatsheko tša datha, di fetša ka fao dipukuntšu di hlolwago le go šomišwa ka gona.

Potšišo 2: Nnete goba Maaka

Bohlale bja Maitirelo bo ka thuša go tšweletša dikeno tša pukuntšu ka go sekaseka dikhopora tše kgolo tša maleme.

Karabo ye e nepagetšego: Nnete

P2: Ke eng seo se tshwenyago ka boitshwaro ka go diriša Mahlale A Maitirelo go thuto ya go rulaganya pukuntšu?

Karabo ye e nepagetšego: B

Potšišo 3: Tlatša Sekgoba

Mokgwa wa _____ o netefatša gore dipukuntšu tša titšithale di hlamilwe go

fihlelela dinyakwa tša badiriši ba go fapafapana, go akaretšwa bao ba tšwago ditšhabeng tša maleme a mantši.

✓ *Karabo ye e nepagetšego: go bea modiriši pele*

Potšišo 4: Kgethontši

Ke dikarolo dife tšeo di ka kaonafatšago tšhomišo ya dipukuntšu tša titšithale ditšhabeng tša maleme a mantši?

✓ *Dikarabo tše di Nepagetšego: A, B, C*

Potšišo 5: Karabo ye Kopana

Ke ka lebaka la eng go le bohlokwa gore ditšhaba tša Setšo di kgathe tema tlihabollong ya methopo ya polelo ya titšithale?

Karabo ya mohlala:

Go kgatha tema ga bona go netefatša gore didirišwa di laetša tsebo ya bona ya polelo le setšo, ditekanyetšo, le dikgetho, go tšwetša pele go akaretša bohle le boemedi bjo bo nepagetšego.

Thuto ya 2: Go kwešiša Thuto ya go rulaganya pukuntšule Thuto ya go rulaganya pukuntšuya elektroniki

Maikemišetšo a go lthuta

Mafelelong a thuto ye, baithuti ba tla kgona go:

- Hlaloša thuto ya go rulaganya pukuntšule go hlaloša tlhago ya yona bjalo ka bokgabo le mahlale go ralala le maemo a lefase ka bophara, a Afrika le a Afrika Borwa.
- Hlaloša tlhabollo ya hisitori ya thuto ya go hlopha pukuntšu, go tloga go ditlhabologo tša bogologolo go fihla mehleng ya titšithale, o laetša diabe tše bohlokwa go tšwa ditšong tše di fapanego le dinako.
- Sekaseka ebolušene ya thuto ya go rulaganya pukuntšuAforika, go akaretšwa botšo bja bokoloniale bja yona, diphetogo tša ka morago ga tokologo, le tema yeo e kgathwago ke ditšo tša go bolelwa le thekinolotši go šireletšeng polelo.
- Lekola phetogo go tloga go pukuntšu ya setšo go ya go ya elektroniki, o hlaole didirišwa tša thekinolotši, dibopego tša tirišano le dika tša tirišano tše di bopilego lefsa go dirwa ga pukuntšu ya sebjalebja.
- Lekola mehola le ditlhohlo tša thuto ya go rulaganya pukuntšuya elektroniki, go akaretšwa taba tša phihlelelo, go tsenela ga badiriši, taolo ya datha, le tšwelo pele mo nakong ya titšithale.
- Naganišiša o be o tsinkele ka ga tema yeo e kgathwago ke thekinolotši mekgweng ya thuto ya go hlopha pukuntšu, kudukudu go tšwetša pele go akaretšwa ga polelo, boemedi bja setšo, le dimphafatšo tša polelo tša nako ya bjale.
- Swarana le ba mešomo ya diphatlalatšintši le mešomo ya go šomišana go tsenelela kwešišo ya dikgopolo tša thuto ya go rulaganya pukuntšule go di diriša ka gare ga maemo a go šoma, ao a theilwego nyakišišong le ao a laolwago ke poledišano.

Karolo 1: Matseno a Thuto ya go rulaganya pukuntšu

Kakaretšo ya Karolo

Thuto ya go rulaganya pukuntšuke bokgabo ebile ke mahlale, thuto yeo e akaretšago go kgoboketša, go rulaganya le go sekaseka dipukuntšu ka mokgwa wo o rulagantšwego. E kopanya thutamaleme ya teori le tirišo ye e šomago, yeo e nyakago nepo ya polelo le tlhagišo ya boithamelolo.

Dipono tša Lefase ka Bophara

Lefaseng ka bophara, Thuto ya go rulaganya pukuntšue hlalošwa bjalo ka tlhalošo ye e rulagantšwego ya pukuntšu ya polelo.

E akaretša:

- Mekgwa ya mahlale: tshekatsheko ya datha, melao ya motheo ya polelo.
- Dielemente tša bokgabo: Go dira mehlala ya go hlama, go rulaganya mantšu.
- Go tlwaela mekgwa ye mpsha ya polelo go swana le polelo ya sehlakanašele (slang) le mareo a titšithale.
- Phetogo go tloga go mekgwa ya go laela go ya go ya go hlaloša, go lebiša tlhokomelo ka fao polelo e šomišwago ka gona bophelong.

Diteng tša go ama Afrika

Mo Afrika, thuto ya go rulaganya pukuntšu e kgatha tema ye bohlokwa go:

- Poloko ya maleme a setlogo (a ka godimo ga 2 000 ao a bolelwago).
- Go ngwala le go boloka ditšo tša molomo, dikapolelo le diema.
- Poloko ya setšo le go tsošološa polelo.
- Go lebeletšana le ditlhohlo tše bjalo ka methopo e lekanyeditšwego le go hloka bašomi bao ba tlhahlilwego.
- Go godiša tirišano magareng ga ditšhaba, dirutegi le mebušo.

za Thuto ya go rulaganya pukuntšu ya Afrika Borwa

Thuto ya go rulaganya pukuntšu Afrika Borwa e laetša setšhaba sa yona sa maleme a mantši ka maleme a semmušo a 12.

Dikarolo tše bohlokwa di akaretša:

- Tekatekano ya polelo le boemedi.
- Go šomiša thekinolotši (dipukuntšu tša titšithale, didirišwa tša sellathekeng) go kaonefatša phihlelelo.
- Go rarolla go se swane magareng ga maleme ao a hlomilwego gabotse le ao sale seemong sa go hlabologa.
- Go diriša go ithuta ka motšhene le go šoma ga polelo ya tlhago.

Dikakanyokgolo tša Boitshwaro

Boitshwaro mo thutong ya go rulaganya pukuntšu a akaretša:

- Boemedi bjo bo nepagetšego le bjo bo akaretšago bohle.
- Go phema go tšea lehlakore polelong.
- go akaretša ditšhaba tšeo di kgaphetšwego ka thoko.
- Go tšwetša pele phihlelelo ya tekatekano ya methopo.

MOŠOMO

Potšišo ya Tšhomišano: Leka Tsebo ya Gago

1. Ke eng seo se hlalošago gabotse thuto ya go rulaganya pukuntšu?

- A. Thuto ya mangwalo a bogologolo
- B. Bokgabo bja go anega dikanegelo
- C. Thulaganyo le tshekatsheko ya dipukuntšu
- D. Phetolelo ya maleme
- E. Thuto ya medumo

2. Ke tlhohlo efe mo thutong ya go rulaganya pukuntšu ya Seafrika?

- A. Barulaganyi ba dipukuntšu ba bantši kudu bao ba tlhahlilwego
- B. Tšhomišo ye e feteletšego ya didirišwa tša titšithale

- C. Go hloka kgahlego go polokong ya polelo
- D. Methopo ye e lekanyeditšwego le thušo ya mašeleng
- E. Go beakanya maemo ka mo go feteletšego

3. Ke efe ya tše di latelago yeo e lego sebopego sa thuto ya go rulaganya pukuntšu ya Aforika Borwa?

- A. Tsepamiša kgopolo go Seisemane le Seburu fela
- B. Go efoga didirišwa tša titšithale
- C. Kgatelelo ya go bolela malementši le tekatekano
- D. Go hlokomologa maleme a setlogo
- E. Tšhomišo ye e kgethegilego ya dipukuntšu tše di gatišitšwego

4. Ke eng se segolo seo se tshwenyago boitshwaro mo go thuto ya go rulaganya pukuntšu?

- A. Tšhomišo ye e feteletšego ya polelo ya sehlakanašele (slang)
- B. Go bontšha ditšo ka tsela ye e fošagetšego
- C. Difomete tše ntši kudu tša pukuntšu
- D. Tšhomišo ye e feteletšego ya mehlala
- E. Go hloka phihlelelo ya titšithale

5. Ke tshekamelo efe ya bjale ya thuto ya go rulaganya pukuntšu ya lefase ka bophara?

- A. Go tloša polelo ya sehlakanašele go tšwa dipukuntšung
- B. Go boela morago go dipukuntšu tše di gatišitšwego
- C. Mekgwa ya go hlaloša le go tlwaela titšithale
- D. Go hlokomologa dinyakwa tša modiriši
- E. Go efoga ditšhupetšo tša setšo

 Mošomo wa go Lebelela & Naganišiša

Lebelela bidio ye:

“Matla a Mantšu: Ke ka baka la eng Dipukuntšu di le Bohlokwa” (bidio yeo e šišintšwego ya YouTube goba OER)

Naganišiša ka dipotšišo tše di latelago:

1. Ke eng seo se go makaditšego kudu ka tema yeo e kgathwago ke dipukuntšu setšhabeng?
2. O nagana gore didirišwa tša titšithale di fetošā bjang tsela yeo re šomišago dipukuntšu ka yona?
3. Ke ka lebaka la eng go le bohlokwa go akaretša maleme a setlogo diprotšekeng tša pukuntšu?
4. Ke maikarabelo afe a boitshwaro ao barulaganyi ba dipukuntšu ba nago le ona ge ba ngwala polelo?
5. Thuto ya go rulaganya pukuntšu e ka thuša bjang go boloka boitšhupo bja setšo

Karolo 2: Hisitori ya Thuto ya go rulaganya pukuntšu

Kakaretšo ya Karolo

Thuto ya go rulaganya pukuntšu, e lego bokgabo le thutamahlale ya go hlama dipukuntšu, e tšweletše go theoša le ngwagakete, e bontšha tšwelopele ya tlaologanyo, setšo le thekinolotši ya ditšhaba tša batho. Thuto ye e hlahloba tsela ya hisitori ya thuto ya go rulaganya pukuntšu go tloga ditlhabologong tša bogologolo go fihla mehleng ya titšithale.

Mathomo a Bogologolo

Mekgwa ya Thuto ya go rulaganya pukuntšu e thomile mathomong a 2300 B.C.E. kua Mesopotamia, moo mananeo a mantšu a maleme a mabedi a Sesumeria-Akkad a bego a ngwalwa matlapeng a letsopa. Dipukuntšu tše tša pele di be di phetha merero ye e šomago le ya setšo. Kua Egepeta ya Bogologolo, dipuku tša mantšu tša *hieroglyphic* di ile tša thuša go boloka tšwelopele ya polelo. Go sa le bjalo, kua China, “Erya” e be e le maiteko a a rulagantšwego go hlaloša mareo a segologolo a Setšhaena, a gatelela tema yeo e kgathwago ke Thuto ya go rulaganya pukuntšu go bolokeng ditšo tša filosofi le tša dingwalo.

Thušo ya Segerika le ya Roma

Dirutegi tša Segerika tše bjalo ka Hesychius di ile tša kgoboketša dipukuntšu go hlaloša dingwalwa tša kgale, di kgokaganya polelo le dingwalo le boitšhupo. Dirutegi tša Roma tša go swana le Varro di be di lebišitše tlhokomelo go botšo bja popopolelo, di tsenya thuto ya go rulaganya pukuntšu ka gare ga thuto le polelo ya go hlaboša. Ditšo tše di ile tša thea motheo wa thuto ya go rulaganya pukuntšu ya Yuropa.

Thuto ya Mantšu ya Mehleng ya Magareng

Mehla ya Magareng e bone thuto ya go rulaganya pukuntšu e atlega maemong a bodumedi le a dirutegi. Isidore wa Seville’s *Etymologiae* e be e ikemišeditše go rulaganya tsebo ka moka ya batho ka polelo. Mehleng ya kgale ya Boiselamo, Al-Khalil ibn Ahmad’s *Kitab al-‘Ayn* o ile a tsebagatša tatelano ya dialefabete ya boitlhamelo.

Kua India, Amarasimha's Amarakosha e ile ya ba pukuntšu ya motheo ya Sesanskrit, yeo e bontšhago khumo ya maleme le setšo.

Tsošološo le Tshedimošo

- Tsošološo e ile ya tsošološa thuto ya kgale, ya lebiša dipukuntšung tše bjalo ka Robert Estienne's Dictionarium Latinogallicum. Sedifatšo se tlišitše maitapišo a go beakanya maemo, ao a bontšhitšwego ka mohlala ke Samuel Johnson's Pukuntšu ya Polelo ya Seisemane, yeo e kopantšego ditlhalošo le seemo sa setšo.

Motšhene wa Kgatišo le Boitsebišo bja Setšhaba

Motšhene wa go gatiša o ile wa fetoša thulaganyo ya pukuntšu ka go kgontšha tšweletšo ya bontši. Dipukuntšu di ile tša fetoga didirišwa tša go beakanya polelo le boitšhupo bja setšhaba, bjalo ka ge go bonwe pukuntšung ya Noah Webster's American le pukuntšung ya Sejeremane ya bana babo rena ba Grimm.

Thuto ya go rulaganya pukuntšu ya Sebjalebja

Thuto ya mantšu ya sebjalebja e bopilwe ke thekinolotši ya dijithale, thutamaleme ya khophase le Bohlale bja Maitirelo. Didirišwa tša go swana le WordNet, dipukuntšu tša inthanete, le didirišwa tša sellathekeng di dirile gore methopo ya thulaganyo ya dipukuntšu e fihlelelege kudu le go dirišana. Diforamo tše di tšweleditšwego ke badiriši tša go swana le Pukuntšu yeo e hwetšagalago Wikhipedia di dira gore lefelo la mošomo e be la temokrasi, le ge e le gore di rotoša matshwenyego ka ga taolo ya boleng. Bohlale bja Maitirelo le go ithuta ka motšhene bjale di thuša go ngwala maleme ao a sa emelwago gabotse le go hlama dipukuntšu tše di fetogago, tša malementši.

Potšišo ya Tšhomišano: Leka Tsebo ya Gago

1. Mekgwa ya pele yeo e tsebjago ya thuto ya go rulaganya pukuntšu e thomile kae?

- A. Egepeta ya bogologolo
- B. China ya bogologolo
- C. Mesopotamia

- D. Greece ya bogologolo
- E. India

2. Ke seabe sefe se segolo sa Al-Khalil ibn Ahmad go thuto ya go rulaganya pukuntšu?

- A. Go hlama pukuntšu ya mathomo ya Seisemane
- B. Go tsebagatša tatelano ya ditlhaka ka dipukuntšung tša Searabia
- C. Go fetolela dingwalwa tša Segerika
- D. Go kgoboketša Amarakosha
- E. Go hlama motšhene wa go gatiša

3. Motšhene wa go gatiša o bile le tutuetšo efe thutong ya go rulaganya fipukuntšu?

- A. E fokoditše tlhokego ya dipukuntšu
- B. E dirile gore dipukuntšu di se nepagale kudu
- C. E kgontšhitšwe tšweletšo ya bontši le go beakanya maemo
- D. Go fedišwa mangwalo goba ditokomane tša go ngwalwa ka seatla
- E. E hlotšwe dipukuntšu tša malementši

4. Ke pukuntšu efe yeo e bego e ikemišeditše go bopa boitšhupo bja setšhaba sa Amerika?

- A. Pukuntšu ya Sepedi ya Oxford
- B. Pukuntšu ya l'Académie ya française
- C. Kitab al-'Ayn
- D. Pukuntšu ya Amerika ya Polelo ya Seisemane
- E. Setlogo

5. Ke sebopego sefe sa bohlokwa sa pukuntšu ya sebjalebjae ya titšithale?

- A. Tsepamiša kgopolo go Selatine le Segerika
- B. Tšhomišo ya matlapa a letsopa
- C. Diteng tše di tšweleditšwego ke modiriši le kopanyo ya Bohlale bja Maitirelo
- D. Go efoga thekinolotši
- E. Tšhomišo ye e kgethegilego ya dipuku tše di gatišitšwego

Karolo 3: Histori ya Thuto ya go rulaganya pukuntšu Afrika

Kakaretšo ya Karolo

Thuto ya go rulaganya pukuntšu ka Aforika ke lefelo lamošomo leo le fetogago le tše e di tšwelelago tše di bonagatšago go fapana mo kgolong ga maleme a kontinente le histori ye e raraganego ya leago le dipolotiki. Ka maleme a go feta 2,000 ao a bolelwago go ralala le Aforika, tlhabollo ya dipukuntšu le ditokomane tša polelo e kgathile tema ye bohlokwa go boloka boitšhupo bja setšo, go tšwetša pele thuto, le go ganetša go kgaphelwa thoko ga maleme.

Setlogo sa Bokoloniale le ya Boromiwa

Maiteko a pele a go rulaganya dipukuntšu Aforika a thomilwe ke baromiwa le balaodi ba bokoloniale ngwagakgolo wa bo-18 le bo-19. Dipukuntšu tše tša mathomo, tše bjalo ka Bishop John Colenso's Zulu-English Dictionary (1861), kudukudu di hlotšwe go thuša go sokologa ga bodumedi le pušo ya bokoloniale. Le ge go le bjalo, gantši di be di bontšha go tša lehlakore *Eurocentric*, di etiša pele dinyakwa tša bao b bolelago Seisemane le go tšweletša maleme a Aforika bjalo ka a maemo a fase goba a sa tlwaelegago.

Nakong ya bokoloniale, dipukuntšu di be di šomišwa bjalo ka didirišwa tša taolo, go lebišitšwe go tlotlontšu ya motheo le diphetolelo tša maleme a Yuropa. Mokgwa wo o ile wa kgaphela thoko ditshepedišo tša maleme a setlogo gomme wa palelwa ke go thopa khumo ya setšo ya maleme a Seaforika.

Phetogo ya ka morago ga tokologo

Nako ya ka morago ga tokologo e swaya phetogo. Dirutegi tša Maaforika di thomile go eta pele diprotšeke tša thuto ya go rulaganya pukuntšu ka go tsepelela go maatlafatšo ya polelo le poloko ya setšo. Mehlala e akaretša Pukuntšu ya Chichewa ka Yunibesithi ya Malawi le Pukuntšu ya Seyoruba-Seisemane ka Olukoju. Mešomo ye e be e ikemišeditše go hlankela baboledi ba setlogo le go laetša tšhomišo ya nnete ya polelo.

Boitlhamelo bjo bogolo e bile go kopanya ditšo tša go bolelwa tša go swana le diema, dikapolelo le dihisitori tša go bolelwa ka gare ga dipukuntšu. Phetogo ye e amogetše bohlokwa bja setšo sa go bolelwa ditšhabeng tša Aforika gomme ya humiša rekoto ya pukuntšu.

Mehla ya Titšithale le Boitlhamelo bja Thekinolotši

Ngwagakgolo wa bo-21 o bone phetogo ya thekinolotši mo thutong ya go rulaganya pukuntšu ya Aforika. Didirišwa tša titšithale le diforamo, go swana le tšeo di hlamilwego ke Leano la Thekinolotši ya Maleme a Afrika (ALTI), di dirile gore dipukuntšu di fihlelelege kudu le go ba le bogwera bja modiriši. Didirišwa tše di thekga go bolelwa ga maleme a mantši le go rarolla boemedi bjo bo fokolago bja maleme a Seafrika ka dipolokelong tša tshedimošo tša lefase ka bophara.

Maiteko a tirišano ao a akaretšago mebušo, diyunibesithi le mekgatlo ya ditšhabatšhaba a dirile gore go tšweletšwe dipuku tše di tlwaelegilego tša mongwalo, dipukuntšu tša maleme a mantši le methopo ya thuto. UNESCO e thekgile ditokomane tša polelo tšeo di lego kotsing, kudukudu Aforika Bodikela le Bohlabela.

za Thuto ya go rulaganya pukuntšu ya Aforika Borwa: Thuto ya kheisi

Mo Aforika Borwa, thuto ya mantšu e bopilwe ke mošomo wa boromiwa, bokoloniale, kgethologanyo le temokrasi. Dipukuntšu tša pele, go swana le Hans Schreuder's Zulu-English Dictionary, di hlotšwe ka merero ya boromiwa gomme di bontšha dilo tšeo di tlogo pele tša Yuropa.

Nakong ya kgethologanyo, pukuntšu ya Seafrikanse e ile ya atlega (mohlala, Woordeboek van die Afrikaanse Taal), mola maleme a setlogo a be a kgaphetšwe ka thoko. Lega go le bjalo, mekgatlo ya go ganetša e ile ya tsoša kgahlego e mpshafaditšwego ya go boloka maleme a Seafrika.

Ka morago ga 1994, go lemogwa ga maleme a semmušo a 11 go ile gwa lebiša go oketšegeng ga modiro wa pukuntšu. Ditheo tša go swana le PanSALB di thekgile tlihabollo ya pukuntšu ya maleme ka moka a semmušo, go tšwetša pele tekatekano ya maleme le go fapafapana ga setšo.

Dipotšišo tša Dikgetho

1. O nagana gore ke tlhohleletšo efe ya mathomo ka morago ga dipukuntšu tša mathomo tša SeAforika?

- A. Go boloka setšo sa Aforika
- B. Go thekga taolo ya boromiwa le ya bokoloniale
- C. Go tšwela pele go hlatloš mamentši
- D. Go ruta maleme a SeAforika dikolong
- E. Go ngwala le go Boloka ditšo tša go bolelwa

2. Ke selo sefe seo o dumelago gore se tutuetša kudu thuto ya go rulaganya pukuntšu ya sebjalebjae ya Afrika?

- A. Bohwa bja bokoloniale
- B. Boitlhamelo bja thekinolotši
- C. Ditšo tša go bolelwa
- D. Pholisi ya mmušo
- E. Go ikopanya ga lefase ka bophara

3. Na ditšo tša go bolelwa di swanetše go akaretšwa dipukuntšung tša mehleng ya lehono?

- A. Ee, ba boloka boitšhupo bja setšo
- B. Aowa, ga se tša semmušo
- C. Feela ge e netefaditšwe ke ditsebi tša maleme
- D. Ka dipukuntšung tša thuto fela
- E. Ga ke na bonnete

Mošomo wa Nyakišišo ye Nnyane

Thaetlele: Go Hlahloba Diprotšeke tša Setšo tša Thuto ya go rulaganya pukuntššu

Ditaelo:

1. Kgetha polelo ya SeAforika (mohlala, Seyoruba, Sezulu, Seamharic, Shona).

2. Nyakišiša pukuntšu goba porojeke ya pukuntšu yeo e amanago le polelo yeo.

3. Araba tše di latelago:

- Ke mang yo a hlamilego pukuntšu?
- Morero wa yona e be e le ofe?
- E bontšha bjang setšo sa setšhaba sa maleme?
- Na e hwetšagala ka sebopego sa titšithale?
- Ke ditlhohlo dife tšeo protšeke ye ilego ya lebeletšana le tšona?

E ka tlišwago:

Ngwala pego ye kopana (mantšu a 200–300) o akaretša dilo tše o duhweditšego.

Akaretša dikgokagano tša di llinki goba ditšhupetšo tša methopo moo go kgonegago.

Karolo 4: Go tšwa go Kgatišo go ya go Dipiksele – Phetogo go ya go Thuto ya go rulaganya pukuntšu ya Elektroniki

Kakaretšo ya Karolo

lhagelelo go tloga go pukuntšu ya setšo go ya go ya elektroniki e bontšha phetogo ya ka fao dipukuntšu di hlolwago, di fihlelelwago le go šomišwa ka gona. Thuto ye e hlahloba metheo ya hisitori ya pukuntšu, go hlatloga ga didirišwa tša titšithale, le khuetšo ya thekinolotši go mekgwa ya pukuntšu. E hlahloba gape mehola, ditlhohlo le tšhupetšo ya nakong e tlogo ya pukuntšu ya elektroniki.

Go Tšwa go Kgatišo go ya go Titšithale: Lehlakore la

Hisitori

Thuto ya go rulaganya pukuntšu ya setšo, yeo e bontšhitšwego ka mohlala ke dingwalwa tša go swana le dipukuntšu tša Samuel Johnson's le Noah Webster's, e beile motheo wa ditokomane tša polelo ya sebjalebja. Dipukuntšu tše tše di gatišitšwego di be di na le maatla a taolo eupša di lekanyeditšwe ke ditšhitišo—dimpshafatšo di be di sa direge gantši, gomme dingwalwa di be di sa fetoge.

Go tsenywa ga Pukuntšu ya Seisemane ya Oxford (OED) titšithaleng ka bo-1980 go swaya phetogo. Dipukuntšu tša pele tša titšithale, go akaretša le diphetoello tša CD-ROM, di be di efa phihlelelo eupša di sa kgona go tšwelela di swana le tšeo di gatišitšwego. Maiteko a a mathomo a utollotše bokgoni bja diforamo tša titšithale bja go fetoša lefelo le la mošomo.

Kgatelopele ya Thekinolotši Lekgolong la bo-21 la Ngwaga

Thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki ya sebjalebja e šomišwa ke thutamaleme ya khophase le Tshepetšo ya Polelo ya Tlhago (NLP). Didirišwa tša go swana le *Sketch Engine* le *AntConc* di dumelela barulaganyi ba pukuntšu go sekaseka dikhopora tše kgolo tša sengwalwa, go šupa poeletšo ya mantšu gantši, go kopanya mantšu, le dipaterone tša tšhomišo. Dialkoretheme tša NLP bjale di ka ntšha ditlhalošo

le mahlalosešagotee ka go itiragalela, tša fokotša maiteko a seatla le go oketša go nepagala.

Dikarolo tša Tšhomišano le tša Diphatlalatšintši

Dipukuntšu tša lehono tša titšithale ga se feela mananeo a mantšu. Di akaretša:

- Dipiletšo tša odio
- Didirišwa tša go thuša go bona
- Ditšhupetšo tša go selaganya
- Mešomo ya go nyaka ka pela

Diponagalo tše di thekga mekgwa ye e fapanego ya go ithuta le go dira gore dipukuntšu di kgahliše, kudukudu go baithuti le ditsebi tša polelo.

Tlhaloso ya Mantšu ya Tirišano le ye e Tlwaeditšwego

Diforamo tša go swana le pukuntšu ya go hwetšagala Wikhiphedia di tsebagaditše pukuntšu ya lešaba, yeo e dumelelago badiriši go tsenya letsogo koketšong ya mantšu. Le ge se se dira gore go be le temokrasi, se rotoša gape matshwenyego ka ga taolo ya boleng.

Dipukuntšu tša elektroniki bjale di ka rulaganywa bakeng sa didomeine tše itšego (mohlala, bongaka, molao) le dinyakwa tša modiriši. Thekgo ya mamentši le phihlelelo ya sellathekeng di dirile gore dipukuntšu di akaretše bohle le go fihlelelwa.

Phihlelelo le Kakaretšo

Dipukuntšu tša titšithale di hwetšagala didirišweng tše di fapanego—disematefouno, matlapa le dikhomputha. Dikarolo tša go swana le babadi ba skrine le ditaello tša lentšu di godiša tššhomišo ka batho bao ba golofetšego. Diforamo tše di theilwego lerung di dumelela badiriši go nyalantšha dipukutshwayo le ditlhalošo tša mantšu go ralala le didirišwa.

Ditlhohlo ka go Phetogo ya Ditšithale

Go sa šetšwe mehola, ditlhohlo di sa dutše di le gona:

- Karogano ya titšithale: Ga se badiriši ka moka bao ba nago le phihlelelo ya didirišwa goba kgokagano ya inthanete.
- Alekoretheme ya go khetha lehlakore: Didirišwa tša NLP di ka rata dipolelo-semmotwana tše di bušago goba diretšistara.
- Mapheko a peeletšo: Dipukuntšu tše dingwe tša titšithale di ka morago ga di-*paywall*.

Barulaganyi ba pukuntšu ba swanetše go rarolla mathata a go netefatša tekatekano le go akaretšwa methopong ya polelo ya titšithale.

Mošomo wa Tirišano: Bapetša le go Fapantšha

Ditaelo:

1. Kgetha lentšu (mohlala, “boitlhamelo,” “setšo,” goba “setšhaba”).
2. E lebelele ka go:
 - Pukuntšu ya setšo yeo e gatišitšwego (ge e ba e le gona) .
 - Pukuntšu ya inthaneteng (mohlala, Oxford Learner’s Dictionary, Wiktionary) .
3. Bapetša tše di latelago:
 - Palo ya ditlhaloso
 - Tšhomišo ya mehlala
 - Dikarolo tša diphatlalatšintši (odio, diswantšho) .
 - Bonolo bja go sepela
 - Diphapano tša setšo goba tša selete

Romela tshekatsheko ye kopana (mantšu a 150–200) ka ga gore phetolelo ya titšithale e fapana bjang le ye e gatišitšwego le gore ke efe yeo o e hweditšego e le mohola kudu le gore ke ka lebaka la eng.

Tšhišinyo ya Poledišano

Sehlogo: Karolo ya Thekinolotši Polokego ya Polelo

“Tlhalo ya thuto ya go rulaganya dipukuntšu ya elektroniki e dirile gore dipukuntšu di fihlelelege kudu le go fetofetoga le maemo, eupša na e ipea kotsing ya go

lahlegelwa ke botebo bja setšo le dilo tše dinyenyane tša mekgwa ya setšo ya pukuntšu?”

Ahlaahla:

- Na dipukuntšu tša ditšhithale di ka kgona e le ka kgonthe go rekhota ditšo tša go bolelwa le dišweletšo tša setšo?
- Thekinolotši e ka dirišwa bjang go boloka maleme ao a lego kotsing ya go hwelela?
- Ke tema efe yeo ditšhaba di swanetšego go e kgatha go hloleng pukuntšu ya titšhithale?

Karolo 5: Mehola le Ditlhohlo tša thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki Mehleleng ya Sebjalebja

Kakaretšo ya Karolo

Thuto ya elektroniki ya go rulaganya pukuntšu e emela phetogo ya phetogo ya go dira pukuntšu, yeo e hlohleletšwago ke boithamelolo bja titšithale le mokgwa wo o lebanego le modiriši. Thuto ye e hlahloba mehola le ditlhohlo tša thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki, e lebeletše kudu phihlelelo, tirišano, dimphshafatšo tša nako ya bjale, dika tša tirišano, le mapheko a thekinolotši le a leago ao a swanetšego go rarollwa go netefatša go akaretšwa le go tšwela pele.

Mehola ya thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki

1. Phihlelelo le Go Akaretša Bohle

Thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki e bolaya mapheko le a mapheko a go tliša ke lefelo la bodulo goba ekonomi ka go dira gore dipukuntšu di hwetšagale inthaneteng. Ditšhabeng tša malementši go swana le Aforika Borwa, dipukuntšu tša titšithale di thekga maleme ao a sa emelwago gabotse le go tšwetša pele go fapafapana ga setšo. Gape di amogela dipolelosemmotwana le maleme ao a lego kotsing ya go hwelela, di matlafatša ditšhaba go boloka le go fihlelela bohwa bja tšona bja maleme.

2. Tšhomišano le go Kgatha Tema ga Modiriši

Dipukuntšu tša titšithale di fa dikarolo tša go swana le:

- Go nyaka ka pela
- Go bitša modumo ka odio
- Ditlhaloso tše di kgokagantšwego ka mo go feteletšego tša di llinki
- Kopanyo ya diphatlalatšintši (dibidio, diswantšho, ditlhaloso).

Didirišwa tše di godiša kwešišo le go boloka, kudukudu go baithuti ba polelo le badiriši bao ba golofetšego.

3. Dimpshafatšo tša Nako ya Kgontho

Go fapana le dipukuntšu tša go gatiša tše di sa fetogego, dipukuntšu tša elektroniki di ka mpshafatšwa ka pela go bontšha mantšu a mafsa, polelo ya sehlakašele le ditshekamelotšo tša tšhomišo. Se se netefatša kamano mo sebopegong sa polelo seo se tšwelelago ka lebelo seo se bopilwego ke thekinolotši le methopo ya ditaba ya leago.

4.Dinyakišišo tša Mantšu tša Thuto ya go rulaganya pukuntšu tša Maemo a Godimo

Didirišwa tša go swana le Sketch Engine di dumelela barulaganyi ba pukuntšu go sekaseka dikhopora tše kgolo tša dingwalwa, go šupa dipaterone, mareo a sewelo, le tšhomišo ya diteng. Se se lebiša go dikeno tša pukuntšu tše di nepagetšego kudu le tše di akaretšago batho ka moka.

5. Mehlala ya Tirišano le ya go diriša methopo ye mentši

Diforamo tša go swana le Pukuntšu ya go humanaga wikipihedia di kgontšha badiriši go tsenya letsogo koketšgong ya mantšu, go dira gore dipukuntšu di bontšhe kudu tšhomišo ya polelo ya lefase. Se se dira gore thuto ya go rulaganya pukuntšu e be ya temokrasi le go godiša go tsenelo ya setšhaba.

⚠ Dithohlo tša thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki

- **Mapheko a Thekinolotši:** E nyaka bokgoni bja tša thekinolotši le mananeokgoparara, ao a ka bago a hlaelela maemong ao a se nago methopo.
- **Karogano ya Titšithale:** Ditšhaba tše dintši ga di na phihlelelo ya inthanete goba go bala le go ngwala ka dijithale, e lego seo se lekanyetšago go fihlelelwa ga dipukuntšu tša elektroniki.
- **Morwalo o Feteletšego wa Datha:** Go taolo ya datha e kgolo ya maleme go ka gateletša ba rulaganyi ba dipukuntšu gomme gwa bea boleng kotsing.
- **Go Raragana ga Moralo:** Didirišwa tša go dirišana tšeo di sa hlangwago gabotse di ka šitiša go šomišega le go ithuta.
- **Go tšwela pele:** Diprotšeke tše dintši ga di na thušo ya mašeleng ya nako e telele, di ipea kotsing ya go fela.

📺 Tšhišinyo ya diphatlalatšintši

Bogela bidio ye:

 “*Kamoo Dipukuntšu tša Ditšithale di Dirilwego ka gona*” – Oxford Languages YouTube Channel (goba bidio ya thuto ye e swanago ka ga pukuntšu ya ditšithale)

Naganišiša & Araba

Ka morago ga go lebelela bidio ye, naganišiša ka dipotšišo tše di latelago:

1. Ke eng seo se go makaditšego kudu ka tshepedišo ya go hlama pukuntšu ya titšithale?
2. O nagana gore ditshwaotshwao tša badiriši di tutuetša bjang tlhamo ya dipukuntšu tša elektroniki?
3. Ke mehola efe ya go šomiša diphatlalatšintši (odio, bidio, diswantšho) ka pukuntšung?
4. Ke ditlhohlo dife tšeo o naganago gore barulaganyi ba dipukuntšu ba lebane le tšona ge ba leka go akaretša maleme ao a sa emelwago gabotse?
5. Dipukuntšu tša titšithale di ka dirwa bjang gore di fihlelelege kudu go batho ba dinagamagaeng goba mafelong ao a nago le methopo ya fase?

Fetša & Naganišiša: Tšwa Mošomo

Nepo:

Mošomo wo o hlamilwe go go thuša go tiiša kwešišo ya gago ya dikgopolo tše bohlokwa tšeo di akareditšwego thutong ye, go naganišiša ka leeto la gago la go ithuta, le go šomiša tše o dilemogilego go diteng tša lefase.

Ditaelo

Karolo ya 1: Kakaretšo ya go naganišiša (Karabo ye e ngwadilwego – mantšu a 200 go ya go a 300).

Naganišiša ka seo o ithutilego sona go ralala le dikarolo tše hlano tša thuto ye. Karabong ya gago, rarolla ditšhišinyo tše di latelago:

1. Thuto ya go rulaganya pukuntšu ke eng, gomme kwešišo ya gago ka yona e tšweletše bjang ka kgaolo ye?
2. Ke tlhabollo efe ya hisitori goba tšwelopele ya thekinolotši ya thuto ya go rulaganya pukuntšu yeo o e hweditšego e le ye e nago le khuetšo kudu, gomme ka lebaka la eng?
3. O nagana gore thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki e ka thekga bjang polokego ya polelo le boitšhupo bja setšo setšhabeng goba nageng ya geno?
4. Ke ditlhoaho dife tša thuto ya go rulaganya pukuntšu ya sebjalebja tšeo o dumelago gore di ka rarolla mathata, gomme di ka rarollwa bjang?

Karolo ya 2: Kgokagano ya Botho (Thomelo ya Diphatlalatšintši tša Boikgethelo)

Hlama bidio ye kopana (metsotso ye 1–2), gatiša lentšu goba tlhagišo ya pono (mohlala, *infographic* goba selaete) moo o:

- Abelana ka temogo e tee ya bohlokwa goba motsotso wa “aha” go tšwa kgaolong ye.
- Hlalosa kamoo temogo ye e ka tutuetšago dithuto tša gago tša nakong e tlogo, go ruta goba tšhomišo ya leleme.

Karolo ya 3: Go Boledišana le Dithaka (Foramo ya Poledišano goba Poledišano ya Sehlopha).

Araba bonyenyane go naganišiša ga thaka e tee ka:

- Go botšiša potšišo e naganetšwego mabapi le temogo ya bona.
- Go abelana mohlala goba phihlelo yeo e tswalanago le yona go tšwa tabeng ya gago.

Dikarabo

Potšišo ya Tšhomišano: Leka Tsebo ya Gago

1. Ke eng seo se hlalošago gabotse thuto ya go rulaganya pukuntšu?
C. Thulaganyo le tshekatsheko ya dipukuntšu
2. Ke tlhohlo efe mo thutong ya go rulaganya pukuntšu ya Seafrika?
D. Methopo ye e lekanyeditšwego le thušo ya mašeleng
3. Ke efe ya tše di latelago yeo e lego sebopego sa thuto ya go rulaganya pukuntšu ya Aforika Borwa?
C. Kgatelelo ya go bolela mamentši le tekatekano
4. Ke eng se segolo seo se tshwenyago boitshwaro mo go thuto ya go rulaganya pukuntšu?
B. Go bontšha ditšo ka tsela ye e fošagetšego
5. Ke tshekamelo efe ya bjale ya thuto ya go rulaganya pukuntšu ya lefase ka bophara?
C. Mekgwa ya go hlaloša le go tlwaela titšithale

Potšišo ya Tšhomišano: Leka Tsebo ya Gago

1. Mekgwa ya pele yeo e tsebjago ya thuto ya go rulaganya pukuntšu e thomile kae?
C. Mesopotamia
2. Ke seabe sefe se segolo sa Al-Khalil ibn Ahmad go thuto ya go rulaganya pukuntšu?

B. Go tsebagatša tatelano ya ditlhaka ka dipukuntšung tša Searabia ✓

3. Motšhene wa go gatiša o bile le tutuetšo efe thutong ya go rulaganya fipukuntšu?

C. E kgontšhitšwe tšweletšo ya bontši le go beakanya maemo ✓

4. Ke pukuntšu efe yeo e bego e ikemišeditše go bopa boitšhupo bja setšhaba sa Amerika?

D. Pukuntšu ya Amerika ya Polelo ya Seisemane ✓

5. Ke sebopego sefe sa bohlokwa sa pukuntšu ya sebjalebja ya titšithale?

C. Diteng tše di tšweleditšwego ke modiriši le kopanyo ya Bohlale bja Maitirelo ✓

Dipotšišo tša Dikgetho

1. O nagana gore ke tlhohleletšo efe ya mathomo ka morago ga dipukuntšu tša mathomo tša SeAforika?

B. Go thekga taolo ya boromiwa le ya bokoloniale ✓

2. Ke selo sefe seo o dumelago gore se tutuetša kudu thuto ya go rulaganya pukuntšu ya sebjalebja ya Afrika?

B. Boitlhamelo bja thekinolotši ✓

3. Na ditšo tša go bolelwa di swanetše go akaretšwa dipukuntšung tša mehleng ya lehono?

A. Ee, ba boloka boitšhupo bja setšo.

Thuto ya 3: Metheo ya go Hlama Pukuntšu

Maikemišetšo a go lthuta

Mafelelong a thuto ye, baithuti ba tla kgona go:

1. Hlaloša tlhabollo ya hisitori le metheo ya teori ya kgoboketšo ya pukuntšu, go akaretšwa phetogo go tšwa go pukuntšu ya taelo go ya go ya tlhalošo.
2. Hlaola le go hlaloša mekgwa ye bohlokwa yeo e šomišwago go kgoboketšong ya pukuntšu, go swana le pukuntšu ye e theilwego godimo ga khophase le tlhamo ye e lebanego le modiriši.
3. Sekaseka khuetšo ya theknolotši ya titšithale go tlholong ya pukuntšu ya sebjalebja, go akaretšwa kopanyo ya diteng tša multimedia le tšeo di tšweleditšwego ke badiriši.
4. Fapantšha mehuta ye e fapanego ya dipukuntšu tša go swana le tša leleme le tee, tša maleme a mabedi, tša malementši, le tša go ikgetha, gomme o hlaloše merero ya tšona le baamogedi bao ba nepišitšwego.
5. Lekola bohlokwa bja go kwešiša dinyakwa tša modiriši le baamogedi ba tshedimošo bao ba nepišitšwego mo tlhamong le tšhomišong ya dipukuntšu.
6. Hlahloba tema yeo e kgathwago ke dipukuntšu go tšwetša pele go godiša maleme ao a fapafapanego, kwešišo ya setšo, le go akaretša bohle, kudukudu ditšhabeng tša maleme a mantši go swana le Aforika Borwa.
7. Lekola mehola le ditlhohlo tša go šomiša Methopo ya Thuto ye e Bulegilego (OER) ka go pukuntšu bakeng sa go ithuta polelo, go ruta, le tšhomišo ya profešenale.
8. Šomiša didirišwa tša multimedia le tša titšithale go godiša tšhomišo ya pukuntšu le go hwetša polelo.

Karolo 1: Methopo ya Thuto ye e Bulegilego ka go Thuto ya go rulaganya pukuntšu

Thuto ya go rulaganya pukuntšu, e lego thutamahlale ya go rulaganya pukuntšu, e hlabologile kudu go feta mengwageng ye makgolo ya go feta, e bopilwe ke kgopolo ya maleme, diphetogo tša setšo le tšwelopele ya thekinolotši. Methopo ya Thuto ye e Bulegilego (OER) ka go thuto ya go rulaganya pukuntšu e fa didirišwa tša mahala le tše di fihlelelwago, diforamo, le diteng tšeo di thekgago thuto le tlhologo ya dipukuntšu. Methopo ye e dira gore phihlelelo ya tsebo ya pukuntšu e be ya temokrasi le go matlafatša baithuti, barutiši, le banyakišiši lefaseng ka bophara.

Go ya ka hisitori, dipukuntšu di thomile bjalo ka mananeo a bonolo a mantšu ditlhabologong tša bogologolo, go swana le Sumerian Lexicon (2300 B.C.E.), gomme tša dirwa go ba dipuku tše di feletšego go swana le pukuntšu ya Samuel Johnson's ngwagakgolo wa bo-18. Dipukuntšu tša pele e be e le tšeo di laelago, di ikemišeditše go beakanya polelo. Le ge go le bjalo, pukuntšu tša sebjalebja di akaretša mekgwa ya tlhalošo, di swara polelo ka ge e šomišwa maamong a bjale.

Di-OER ka go thuto ya go rulaganya pukuntšu gantši di akaretša ditlhako tša teori tša go swana le:

- Thuto ya go rulaganya pukuntšu ya Taelo e bapetšwa le Thuto ya go rulaganya pukuntšu ya Tlhalošo: Dipukuntšu tše di laelago di bea melao; tšeo di hlalošago di bontšha tšhomišo ya kgontho.
- Teori ya go ba le Kamano: Mantšu a swanetše go godiša kwešišo ka maiteko a temogo.
- Lefapha la Mantšu: Mantšu a kgokagantšwe ka gare ga dinetweke tša semantiki.

Mekgwa ya go kgoboketša dipukuntšu e šuthile go ya go pukuntšu ye e theilwego godimo ga khophase, e šomiša dipolokelo tša tshedimošo tše kgolo tša polelo ya lefase la nnete go tsebiša kgetho ya go tsena le ditlhalošo. Di-OER gantši di akaretša phihlelelo go dikhopora, dipolokelo tša tshedimošo tša maleme, le diforamo tša tirišano.

Thekinolotši ya titšithale e fetošitše go kgoboketšwa ga pukuntšu. Dipukuntšu tša inthaneteng le didirišwa tša sellathekeng di fa dikarolo tša diphatlalatšintši go swana le odio, bidio, le dielemente tša tirišano. Di-OER di kgontšha dimpshafatšo tša nako ya nnete le diteng tšeo di tšweleditšwego ke badiriši, go godiša go kgatha tema ga setšhaba. Le ge go le bjalo, go boloka boleng bja borulaganyi mola o amogela go bulega e sa dutše e le tlhohlo.

Ka boripana, di-OER ka go thuto ya go rulaganya pukuntšu di godiša phihlelelo, tirišano, le boitlhamelo. Di thekga baithuti le ditsebi go kwešiša maatla a polelo gomme di tsenya letsogo go tlhabollo ye e tšwelago pele ya go hlama pukuntšu.

 Potšišo ya Tšhomišano (Dipotšišo tše 5).

1. Maikemišetšo a magolo a pukuntšu ya tlhalošo ke efe?

- A) Go gapeletša melao ya popopolelo
- B) Go fetolela dingwalwa tša bogologolo
- C) Go ngwala le go boloka tšhomišo ya nnete ya polelo
- D) Go nolofatša mantšu a pukuntšu
- E) Go hlama dipukuntšu tša maleme a mabedi

2. Ke tlhabologo efe ya bogologolo yeo e tšweleditšwego pukuntšu ya maleme a mabedi ya mathomo yeo e tsebjago?

- A) Greek
- B) Roman
- C) Sumerian
- D) Egyptian
- E) Chinese

3. Ke eng seo thulaganyo ya pukuntšu yeo e theilwego godimo ga khophase e ithekgilego ka eng?

- A) Dipoledišano tša motho ka noši
- B) Dingwalwa tša hisitori

- C) Di-dathabeise tše dikgolo tša polelo ya kgonthe
- D) Dipuku tša popopolelo
- E) Tshekatsheko ya dingwalo

4. Ke teori efe yeo e gatelelago go fokotša maitapišo a temogo poledišanong?

- A) Thuto ya Sebopego
- B) Teori ya Kamano
- C) Teori ya Taelo
- D) Teori ya Tšhomišo ya Mantšu
- E) Ka morago ga sebopego

5. Ke mohola ofe wo mogolo wa dipukuntšu tša titšithale?

- A) Di gatišwa ka lebelo
- B) Di dumelela gompshafatšwa ka nako ya sebele
- C) Di bitša mašeleng a godimo
- D) Di fokotša tlotlontšu
- E) Di feliša ditshwaelo tša modiriši

Mošomo wa go Lebelela & Naganišiša

Sehlogo sa Bidio: “Kamoo Didirišwa tša Ditšithale di Fetošago Thuto ya go rulaganya pukuntšu”

(O ka kgokaganya le bidio ya maleba ya YouTube goba OER go thulaganyo ya pukuntšu ya titšithale.)

Dipotšišo tša go Naganišiša:

1. Ke diphetogo dife tše bohlokwa kudu tše didirišwa tša titšithale di di tlišitšego go kgoboketšo ya pukuntšu?
2. Diforamo tša diteng tše di tšweleditšwego ke badiriši di tutuetša bjang go botega ga dipukuntšu?

3. Ke ka ditsela dife tšeo dipukuntšu tša titšithale di ka kaonafatšago thuto ya polelo?
4. Ke ditlhohlo dife tšeo boradipukuntšu ba lebanego le tšona ge ba boloka boleng diforamo tša di bulegilego?
5. Dithekinolotši tša ka moso di ka fetoša bjang thuto ya go rulaganya dipukuntšu go ya pele?

Karolo 2: Go kwešiša Badiriši ka go Thuto ya go rulaganya pukuntšu ka OER

Lefapheng la thuto ya go rulaganya pukuntšu, go kwešiša baamogedi ba tshedimošo le dinyakwa tša bona tšeo di kgethegilego bakeng sa go hlama dipukuntšu tše di šomago gabotse le tše di fihlelelwago. Methopo ya Thuto ye e Bulegilego (OER) e kgatha tema ye bohlokwa mo tshepedišong ye ka go fa didirišwa tša mahala, tše di fetofetogago, le tše di lebanego le modiriši tšeo di thekgago tlhabollo le tšhomišo ya pukuntšu.

Dipukuntšu di hlankela mehutahuta ya badiriši, baithuti, barutiši, ditsebi, banyakišiši, le baithuti ba polelo ka kakaretšo. Sehlopha se sengwe le se sengwe se na le dinyakwa tša moswananoši. Mohlala, baithuti ba polelo gantši ba nyaka ditlhahlo tša mantšu, mehlala ya tšhomišo le dintlha tša popopolelo, mola baboledi ba setlogo ba ka nyaka ditlhalošo tše di nago le mahlakore ka botlalo, mo lentšu le tšwago goba diphetogo tša setaele.

Hlamo ye e lebantšhitšwego go modiriši ke molao wo bohlokwa mo go pukuntšu ya sebjalebjae. E gatelela go rulaganya diponagalo tša pukuntšu go ya ka ditlogo tša temogo le tša polelo tša badiriši. Dinyakišišo di laetša gore baithuti ba rata dipukuntšu tšeo di nago le thekgo ya go ngwala ya thuto, go swana le dibopego tša ditsopolo le mešomo ya pukuntšu. Ka mo go fapanego, ditsebi di ka etiša pele mareo a setegeniki ao a lebanego le mafapha a tšona.

Go hlatloga ga dipukuntšu tša titšithale go fetotše ka fao badiriši ba dirišanago le methopo ya mantšu. Dikarolo tša go swana le mešomo ya go nyaka, go bitša medumo, le phihlelelo ya sellathekeng di godiša go šomišega ga di pukuntšu tša titšithale. Le ge go le bjalo, tšwelopele ye e tsebagatša gape ditlhohlo, go swana le diphapano tša go bala le go ngwala tša titšithale le go raragana ga segokanyimmediamentši sa sebolokigolo. Diforamo tša OER di swanetše go netefatša gore didirišwa tša tšona di a kwešišega ebile di akaretša bohle, di hlokomela badiriši bao ba nago le maemo a go fapana a bokgoni bja thekinolotši.

Dipukuntšu tša go hwetšwa setšhabeng tša go swana le pukuntšu ya go hwetšwa Wikipheedia di fa mohlala wa temokrasi ya thuto ya go rulaganya pukuntšu, go

dumelela badiriši go tsenya letsogo diteng. Le ge se se humiša mothopo, se rotoša gape matshwenyego ka ga go nepagala le tlhokomelo ya barulaganyi.

Gore di dule di le tša maleba, dipukuntšu di swanetše go fetofetoga le maemo, tšeo di ka fetošwago le go mpshafatšwa ka mehla. Go akaretša badiriši ka dinyakišišo le diloupu tša ditshwaotshwao go netefatša gore dipukuntšu di tšwelela go bapa le ditshekamelo tša polelo le ditebelelo tša badiriši.

Mošomo wa Dikgetho

Potšišo:

Ke selo sefe seo o se lebelelago se le bohlokwa kudu pukuntšung ya titšithale?

- A) Odio ya go bitša modumo
- B) Mehlala ya tšhomišo
- C) Mošomo wa go nyaka
- D) Tšhišinyo yeo e ka fetošwago
- E) Diteng tšeo di hweditšwego setšabeng

Mošomo wa Nyakišišo ye Nnyane

Mošomo

Hlahloba pukuntšu ya titšithale ya phihlelelo ye e bulegilego (mohlala, Wiktionary, Lexico, goba sefala sa OER sa polelo ya selegae). Araba tše di latelago:

1. O nagana gore baamogedi ba mathomo ba pukuntšu ye ke bomang?
2. Ke dikarolo dife tšeo di thušago kudu bakeng sa dinyakwa tša gago?
3. Na go na le dikarolo tšeo o di hweditšego di gakantšha goba di hlaelela?
4. Moralo o thekga goba o šitiša bjang go ithuta ga gago?
5. Šišinyo kaonafatšo ye tee yeo e ka godišago maitemogelo a modiriši.

 Sepheho se se Letetšwego:

Baithuti ba tla hwetša maitemogelo a go sekaseka pukuntšu ya OER ya lefase, go diriša dikgopolo go tšwa thutong go sekaseka go šomišega, go nepiša batheeletši, le go šoma gabotse ga tlhamo.

Karolo 3: Go Hlahloba Mehuta ya Dipukuntšu ka OER

Dipukuntšu ke didirišwa tše bohlokwa go ithuteng polelo, poledišanong le go boloka setšo. Methopo ya Thuto ye e Bulegilego (OER) e katološitše phihlelelo go mehuta ye e fapanego ya dipukuntšu, go kgontšha baithuti le barutiši go hlahloba polelo ka ditsela tše di fetogago le tše di akaretšago bohle. Thuto ye e hlahloba mehuta ye megolo ya dipukuntšu tša go swana le tša leleme le tee, tša maleme a mabedi, tša malementši, le tša go ikgetha, le ka fao didirišwa tša ditšitale le tša ditaba tše dintši di godišago tšhomišo ya tšona.

Dipukuntšu tša polelo ye tee di fa ditlhalošo, mehlala ya tšhomišo le ditlhahlo tša mmiletšo ka leleme le tee. Di loketše baboledi ba setlogo le baithuti ba maemo a godimo. Mehlala e akaretša Pukuntšu ya Seisemane ya Oxford (OED) le dipukuntšu tša leleme le tee tša Afrika Borwa tša go swana le IsiChazamazwi Sesizulu le Thanodi ya Setswana. Dipukuntšu tše di tšwetša pele go thekga kgolo le kwešišo ya setšo ka go fa botšo bja lentšu le dipolelo tša dikapolelo.

Dipukuntšu tša maleme a mabedi di kopanya maleme a mabedi, di fa diphetolelo le ditlhalošo tša diteng. Di šomišwa kudu ke baithuti ba maleme, bafetoledi le basepedi ba go etela mafelo a go fapana. Dipukuntšu tša maemo a godimo tša maleme a mabedi, go swana le Pukuntšu ya Seisemane le Sepaniši ya Collins, di akaretša dikapolelo le dintlha tša setšo go kaonafatša kwešišo. Le ge go le bjalo, badiriši ba swanetše go ba le šedi ka diphetolelo tše di nolofaditšwego ka mo go feteletšego tše di hlokago taba kgolo goba morero.

Dipukuntšu tša malementši di katološa mošomo wo go maleme a mararo goba go feta. Di bohlokwa kudu ditšhabeng tša malementši go swana le Aforika Borwa, moo di thekgago go akaretša bohle le polokelo ya polelo. Pukuntšu ya Malementši ya Oxford le Pukuntšu ya Diema tša Malementši ya Unisa ke mehlala yeo e tšwetšago pele kgokagano ya ditšo le kgokagano ya leago.

Dipukuntšu tše di kgethegilego di lebiša tlhokomelo mafapheng a itšego a bjalo ka tša molao, tša kalafo, tša setegeniki goba tša boitlhamelo. Mehlala e akaretša Black's Law Dictionary, Dorland's Medical Dictionary le Roget's Thesaurus. Dipukuntšu tša diswantšho, dipukuntšu tša go bitša medumo, le dipukuntšu tša

dikapolelo le tšona di wela ka go legoro le, di fa thekgo ye e rulagantšwego go baithuti le ditsebi.

Thekinolotši ya titšithale le Bohlale bja Maitirelo di fetotše dipukuntšu gore e be didirišwa tša tirišano, tšeo di humilego ka diphatlalatšintši. Dikarolo tša go swana le idio ya go bitša modumo, mehlala ya bidio le diapdeite tša nako ya kgonthe di godiša go ithuta. Diforamo tša go swana le Pukuntšu ya Ditoropong, Pukuntšu ya Mzansi Taal, le Pukuntšu ya ASL di laetša ditshekamelolo tša polelo tše di tšwelelago le ditseka tša setšhaba.

Dipukuntšu tše di theilwego go OER di matlafatša badiriši ka go fa methopo ya mahala, ye e fetofetogago le maemo, le ye e lebanego le setšo. Di thekga thuto ya bophelo ka moka, di tšwetša pele go fapafapana ga maleme le go godiša poledišano ya lefase ka bophara.

Ditšhišinyo tša Diphatlalatšintši

Go kgwahliša thuto ye, nagana ka go kopanya methopo ye e latelago ya diphatlalatšintši:

1. Bidio ya:

- “Kamoo Dipukuntšu di Dirilwego ka gona” (YouTube – Oxford University Press)
- Potšišo ya go Naganišiša: Ke eng seo se go makaditšego kudu ka tshepedišo ya go dira pukuntšu?

2. Sedirišwa sa Tšhomišano

- Pukuntšu ya Mzansi Taal
Mošomo: Lebelela lereo la poleloše (slang) gomme o hlaloše ka fao dipatlalatšintši (diswantšho/dibidio) di go thušitšego go le kwešiša.

3. Odio ya Mothopo: .

- Pukuntšu ya go bitšwa Seisemane ya Cambridge (Inthaneteng) .

Mošomo: Itlwaetše go bitša mantšu a mahlano a mafsa gomme o irekhote. Ke ditlhohlo dife tšeo o ilego wa lebeletšana le tšona?

4. Pukuntšu ya diswantšho:

- Pukuntšu ya go Diswantšho ya Merriam-Webster

Mošomo: Hlahloba hlogotaba (mohlala, mmele wa motho) gomme o lokeletše mareo a mahlano ao o ithutilego ona ka pono.

✓ **Dikarabo tše di kgonegago tša Mešomo ya Diphatlalatšintši**

- Potšišo ya go Naganišiša: Ke ile ka makatšwa ke kamoo nyakišišo ya hisitori le ya setšo e tsenago ka gona go hlalošeng lentšu le tee.
- Mošomo wa Mzansi Taal: Mohlala wa bidio o dirile gore go be bonolo go kwešiša polelosešele (slang) ka seemo sa kgontha sa bophelo.
- Mošomo wa go bitša mantšu: Ke ile ka katana le mekgwa ya kgateletšego mantšung a dinoko tše dintši eupša ka kaonafala ge ke boeletša.
- Mošomo wa Pukuntšu ya diswantšho: Ke ithutile mantšu a bjalo ka “tšhika ya moya” “lerapo la serope” le “*retina* ya leihlo” ka diswantšho tše di ngwadilwego.

📖 **Go Akaretša & go Naganišiša: Mošomo wa Mafelelo**

🧠 **Mošomo wa Mafelelo: “Lense ya ka ya thuto ya go rulaganya pukuntšu”.**

Naganišiša ka seo o ithutilego sona go ralala le Karolo ya 3 ka go phetha mešomo ye e latelago. Mošomo wo o hlamilwe go go thuša go tiiša kwešišo ya gago le go e diriša maamong a kgontha a lefase.

Karolo ya 1: Go Naganišiša ka Bonoši (Karabo ye e Ngwalwago).

Araba dipotšišo tše di latelago ka bo kopana bja ye nngwe le ye nngwe:

1. Ke mohuta ofe wa pukuntšu (ya polelo e tee, ya maleme a mabedi, ya mamentši, goba ya go ikgetha) yeo o e hwetšago e le mohola kudu go dinyakwa tša gago tša go ithuta goba tša profešenale? Ka lebaka la eng?
2. Kwešišo ya gago ya dinyakwa tša modiriši le tlhamo ya pukuntšu e fetogile bjang ka morago ga thuto ye?

3. Ke tema efe yeo o naganago gore Methopo ya Thuto ye e Bulegilego (OER) e swanetše go e kgatha bokamoso bja thuto ya mantšu?
4. Hlaloša pukuntšu e tee ya titšithale goba sefala seo o se hlahlobilego. Ke dibopego dife tšeo o di hweditšego di šoma kudu goba di le tša boitlhamelo?
5. **Dipukuntšu di ka tšwetša pele bjang go akaretša batho ka moka le kwešišo ya setšo ditšhabeng tša maleme a mantši go swana le Aforika Borwa?**

Karolo ya 2: Mošomo wa Boitlhamelo (Katološo ya Boikgethelo) .

Hlama mmapa wa monagano goba *infographic* yeo e bontšhago mehuta ye e fapanego ya dipukuntšu le merero ya tšona. Akaretša mehlala gomme o hlokomele ka moo didirišwa tša titšithale di godišago mohuta wo mongwe le wo mongwe.

O ka šomiša didirišwa tša mahala tša go swana le:

- Lesela la seile
- Mohlahlobi wa Monagano
- Dithalwa tša Google

Lenaneo la go Hlahloba la Thomelo

- Ke ile ka fetša dipotšišo ka moka tše hlano tša go naganišiša.
- Ke ile ka hlahloba bonyenyane pukuntšu e tee ya titšithale goba pholatformo ya OER.
- (Boikgethelo) Ke ile ka hlama mmapa wa kgopolo goba *infographic*.

Dikarabo

Potšišo ya Tšhomišano (Dipotšišo tše 5).

1. Maikemišetšo a magolo a pukuntšu ya tlhalošo ke efe?
 - ** C) Go ngwala le go boloka tšhomišo ya nnete ya polelo**

2. Ke tlhabologo efe ya bogologolo yeo e tšweleditšego pukuntšu ya maleme a mabedi ya mathomo yeo e tsebjago?
 - C) Sumerian
3. Ke eng seo thulaganyo ya pukuntšu yeo e theilwego godimo ga khophase e ithekgilego ka eng?
 - C) Di-dathabeise tše dikgolo tša polelo ya kgonthe
4. Ke teori efe yeo e gatelelago go fokotša maitapišo a temogo poledišanong?
 - B) Teori ya Kamano
5. Ke mohola ofe wo mogolo wa dipukuntšu tša titšithale?
 - B) Di dumelela gompshafatšwa ka nako ya sebele

Mošomo wa Dikgetho

Potšišo:

Ke selo sefe seo o se lebelelago se le bohlokwa kudu pukuntšung ya titšithale?

Karabo e Šišintšwego: Ga go na karabo ye tee ye e nepagetšego—nyakišišo ye e hlametšwe go bontšha dikgetho tše di fapafapanego tša modiriši. Le ge go le bjalo, B) Mehlala ya tšhomišo gantši e tsopolwa bjalo ka selo seo se tlogo pele nyakišišong ya modiriši.

Thuto ya 4: Thuto ya mantšu ka Afrika Borwa

Kakaretšo ya Thuto

Thuto ye e tsinkela dikarolo tša hisitori, tša molao, le tša leago le dipolitiki tša thuto ya mantšu mo Aforika Borwa. E lebeletše kudu khuetšo ya bokoloniale le kgethologanyo malemeng a setlogo, karabelo ya molao ka go hlongwa ga Diyuniti tša Bosetšhaba tša Thuto ya Mantšu (NLU), le ditlhohlo le dibaka tše di tšwelago pele go tšwetša pele tekatekano ya maleme.

Maikemišetšo a go lthuta

Mafelelong a thuto ye, baithuti ba tla kgona go:

1. Kwešiša seemo sa hisitori sa go kgaphelwa thoko ga polelo ka Aforika Borwa, go akaretšwa le khuetšo ya bokoloniale le kgethologanyo go maleme a setlogo.
2. Hlaloša tlhako ya molao yeo e lebišitšego go hlomeng ga Diyuniti tša Bosetšhaba tša Thuto ya Mantšu (NLU) le tema ya tšona go tšwetša pele tekatekano ya maleme.
3. Sekaseka kamano gare ga polelo, boitšhupo, le polokego ya setšo, le ka fao thuto ya mantšu e tsenyago letsogo ka gona go toka ya leago le botee bja setšhaba.
4. Lekola ditšweletšwa tša thuto ya go rulaganya pukuntšu tša di-NLU le go sepelelana ga tšona le ditlhako tša thuto tša go swana le Dipego tša Pholisi ya Kharikhulamo le Kelo (CAPS).
5. Ahlaahla tema yeo e kgathwago ke methopo ya pukuntšu tšhabolong ya mathomo ya go bala le go ngwala le go ithuta mo go lebanego le dithuto ka maleme a setlogo.
6. Naganišiša ka bohlokwa bja setšo bja dipukuntšu bjalo ka didirišwa tša go ngwala ditšo, dikapolelo, le ditshepedišo tša tsebo ya setlogo.

7. Hlaola ditlhohlo tše bohlokwa tšeo di-NLU di lebanego le tšona, go akaretšwa dithibelo tša ditšhelete, go tlwaetša thekinolotši, le tlhago ye e fetogago ya polelo.
8. Hlahloba ditaelo tša ka moso tša thuto ya go rulaganya pukuntšu ka Aforika Borwa, go akaretšwa boitlhamelo bja titšithale, go tsenela mediro ya setšhaba, le tlhabollo ya pholisi ya maleme a mantši.

Karolo 1: Thaetlele: Thuto ya go rulaganya pukuntšu le Pholisi ya Polelo ka Afrika Borwa

Thuto ya go rulaganya pukuntšu ka Aforika Borwa e logagane kudu le hisitori ye e raraganego ya maleme le ya dipolotiki tša leago ya naga. Ka maleme a lesomepedi a semmušo, tlhokego ya dipukuntšu tše di akaretšago bohle le tša boemedi e bohlokwa kudu. Go ya ka hisitori, mebušo ya bokoloniale le ya kgethologanyo e ile ya phagamiša Seisemane le SeAforikanse mola e kgaphela maleme a setlogo ka thoko. Go se lekalekane mo ga polelo go ile gwa tiišetša tatelano ya leago le go gatelela boitšhupo bja setšo.

Molaotheo wa ka morago ga kgethologanyo wa 1996 o swaya phetogo ka go amogela maleme a lesometee a semmušo, a laetša boikgafo bja tekatekano ya maleme. Go thekga se, Diyuniti tša Bosetšhaba tša Thuto ya Mantšu (NLU) di hlomilwe ka Molaokakanywa wa Diyuniti tša Bosetšhaba tša Mantšu wa Bosetšhaba wa 1996. NLU ye nngwe le ye nngwe e na le maikarabelo a go hlabolla methopo ya dipukuntšu go swana le dipukuntšu tša maleme a setlogo, go akaretšwa IsiZulu, Sesotho, le Xitsonga.

Diyuniti tše di kgatha tema ye bohlokwa go bolokeng bohwa bja polelo, go tšwetša pele go bala le go ngwala, le go godiša boikgantšho bja setšo. Polelo ga se feela sedirišwa sa poledišano; ke selo sa bohlokwa go bopeng boitšhupo. Go tsošološa maleme a setlogo go matlafatša ditšhaba le go maatlafatša kgokagano ya leago.

Go sa šetšwe maiteko a, go na le ditlhohlo. Seisemane le SeAforikanse di sa buša thuto, boraditaba le mmušo. Malementši a setlogo a hloka methopo ye e lekanego le thekgo ya setheo. Mapheko a ekonomi ya leago a šitiša gape phihlelelo ya thuto le dibaka tša baboledi ba maleme a.

Le ge go le bjalo, di-NLU di fa tsela ye e holofetšago ya go ya pele. Ka go tsenela setšhaba le didirišwa tše di lebanego le setšo, di ka thuša go bušetša maemo a maleme a setlogo le go tšwetša pele setšhaba seo se akaretšago batho ka moka. Thuto ya mantšu, mo sebopegong se, e fetoga sedirišwa sa toka ya leago, polokego ya setšo, le botee bja setšhaba.

Potšišo ya Tšhomišano

1. Ditlamorago tše kgolo tša pholisi ya polelo ya bokoloniale mo Aforika Borwa e bile dife?

- A. Tšwetšopele ya maleme ka moka ka go lekana
- B. Go kgaphelwa thoko ga Seisemane
- C. Go kgaphelwa thoko ga maleme a setlogo
- D. Go fedišwa ga SeAforikanse
- E. Phihlelelo ya go lekana ya thuto

2. Morero wa Diyuniti tša Bosetšhaba tša TThuto ya go rulaganya pukuntšu (NLU) ke eng?

- A. Fetolela dingwalo tša dinaga dišele
- B. Tšwetša pele go godiša Seisemane le SeAforikanse
- C. Hlabolla methopo ya maleme a setlogo
- D. Ema legatong la thuto ya setšo legato
- E. Hlama maleme a maswa

3. Ke tokomane efe yeo e amogetšwego semmušo maleme a 11 ka Aforika Borwa?

- A. Molao wa Polelo ya Setšhaba
- B. Molaotheo wa 1996
- C. Molaokakanywa wa Thuto ya go rulaganya pukuntšu
- D. Molao wa Mpshafatšo ya Thuto
- E. Tšhatha ya Tekatekano ya Maleme

4. Kgethollo e ile ya ama bjang tšhomišo ya polelo?

- A. Go godišitšwe go bolela maleme a mantši
- B. Tšhomišo ya polelo ya setlogo ye e hlohleleditšwego
- C. Go buša ga Seisemane le SeAforikanse mo go hlomilwego
- D. Seisemane se thibetšwego
- E. O thekgile maleme ka moka ka go lekana

5. Ke tlhohlo efe ye bohlokwa go tšwetša pele maleme a setlogo lehono?

- A. Diboledi tše dintši kudu
- B. Go hloka kgahlego
- C. Mapheko a ekonomi ya leago le go hloka methopo
- D. Thušo ya mašelang yeo e feteletšego
- E. Go phatlalatšwa ga ditaba ka mo go feteletšego

Karolo 2: Ditšweletšwa tša Tlhahlobo le Tlhakanelo ya Thuto ka Aforika Borwa

Thuto ya mantšu e kgatha tema ye bohlokwa go tšwetša pele go fapafapana ga maleme le kwešišo ya setšo, kudukudu ditšhabeng tša malementši go swana le Aforika Borwa. Diyuniti tša Bosetšhaba tša Thuto ya Mantšu (NLU) di bile le seabe se segolo go tlahollo ya maleme a setlogo ka go hloma dipukuntšu le methopo ya thuto.

Di-NLU tša isiXhosa le isiZulu di tšweleditše ditšweletšwa tše bohlokwa tša thuto ya go rulaganya pukuntšu tša go swana le Pukuntšu ya Polelo e tee ya IsiChaza-magama sesiXhosa le Kgatišo ye e Boeleditšwego ya IsiChazamazwi Sesizulu. Methopo ye ga se fela didirišwa tša tšhupetšo eupša gape ke didirišwa tša go beakanya polelo. Go beakanya maemo a poelo go thuša go boloka botshepegi bja polelo le go thekga tšhomišo ya polelo ye e sa fetogego thutong le bophelong bja setšhaba.

- Phihlelelo ye kgolo ya di-NLU ke go sepelelana ga tšona le Dipego tša Pholisi ya Kharikhulamo le Kelo (CAPS). Dipukuntšu tša maleme a mabedi tše di nago le diswantšho, go swana le Pukuntšu ya Diswantšho ya Isizulu-Sepedi wa Motheo CAPS, di rulagantšwe go thekga tlahollo ya mathomo ya go bala le go ngwala. Dipukuntšu tše di akaretša dithušo tša go bonwa go godiša kwešišo le go tsenela, kudukudu go baithuti ba bafsa. Dinyakišišo di laetša gore dithekgo tša go bonwa di kaonafatša go hwetša tlotlontšu le go di boloka, go dira gore methopo ye e šome gabotse ka diphapošing tša maleme a mantši.

Tšhomišo ya dipukuntšu tša maleme a mabedi e thuša gape go thiba sekgoba magareng ga maleme a gae a baithuti le polelo ya thuto. Se se godiša kwešišo ye e tseneletšego ya diteng tša polelo le tša setšo. Ka go kopanya maleme a setlogo thutong ya semmušo, methopo ye e tšwetša pele tekatekano ya thuto le boikgantšho bja setšo.

Go feta fao, methopo ya thuto ya go rulaganya pukuntšu e na le seabe go dipakane tše di nabilego tša setšhaba. Di matlafatša baithuti gosepela magareng ga maleme, go godiša bokgoni bja setšo, le go thekga go bolela maleme a mantši. Bjalo ka ge se se gateletšwe ke Moropa le Shoba (2018), go ngwalwa le katološo ya tlotlontšu ka di-NLU go bohlokwa go kgolo ya maleme a setlogo. Maiteko a gape a phagamiša maemo

a maleme ao a bego a kgaphetšwe thoko pele, a kgontšha tšhomišo ya ona mafapheng a go swana le thuto, molao, mahlale le thekinolotši.

Kgetha

Ke selo sefe seo o naganago gore se kaonafatša kudu go šoma gabotse ga dipukuntšu tša maleme a mabedi go baithuti ba pele?

- A. Diswantšho tše di bonwago
- B. Kamano ya setšo
- C. Go logaganya kharikhulamo ya CAPS
- D. Bonolo bja ditlhalošo
- E. Go kopanya polelo (polelo ya gae le ya taetšo).

Mošomo wa Nyakišišo ye Nnyane

Ditaelo

Naganišiša ka ga tema yeo e kgathwago ke methopo ya pukuntšu thutong le poloko ya polelo. Araba dipotšišo tše di latelago go ya ka thuto le ditemogo tša gago.

1. Ke ka lebaka la eng go peakanyo ya maleme e le bohlokwa go maleme a setlogo?.
2. Dipukuntšu tša maleme a mabedi tšeo di nago le diswantšho di thekga bjang go bala le go ngwala ka pela?
3. Bohlokwa bja go swantšha methopo ya thuto ya go rulaganya pukuntšu le CAPS ke bofe?
4. Methopo ya thuto ya go rulaganya pukuntšu e tšwetša pele bjang kwešišo ya setšo?

5. Ke ka ditsela dife methopo ya thuto ya go rulaganya pukuntšu e ka tsenyago letsogo go tekatekano ya leago?

Karolo 3: Tekatekano ya Maleme le Bohlokwa bja Setšo mo Thutong ya go rulaganya pukuntšu

Thuto ya mantšu mo Aforika Borwa e feta tlhologo ya dipukuntšu; ke sedirišwa se maatlisa go tšwetša pele tekatekano ya maleme le go boloka bohwa bja setšo. Go ya ka hisitori, bokoloniale le kgethologanyo di phagamišitše Seisemane le SeAforikanse mola di be di kgaphela maleme a setlogo ka thoko. Go se lekalekane mo ga polelo go bile le seabe go kgaphelweng ka thoko ga leago le kgogolego ya setšo.

Go hlongwa ga Diyuniti tša Maleme a Bosetšhaba (NLU) go emela kgato ya phetogo go ya go toka ya polelo. Diyuniti tše di hlabolla methopo ye e feletšego ya pukuntšu ya maleme a setlogo a Aforika Borwa, go matlafatša baboleli le go godiša boikgantšho bja setšo. Ka go ngwala le go beakanya maleme a go swana le isiZulu, isiXhosa, le Sesotho, di-NLU di thuša go boloka go fapafapana ga maleme le go thekga thuto ye e akaretšago batho ka moka.

Polelo e tlemilwe kudu le boitšhupo. Bjalo ka ge Alexander (2005) a boletše gore, e rwele hisitori, setšo le pono ya lefase. Methopo ya pukuntšu e šoma bjalo ka polokelo ya kgopotšo ya kopanelo, yeo e kgontšhago ditšhaba go bušetša ditokelo tša tšona tša polelo le go tiišetša boitšhupo bja tšona bja setšo. Se se bohlokwa kudu lefaseng leo le kopanego la lefase ka bophara moo maleme a bušago gantši a širago a setlogo.

Di-NLU gape di tsenya letsogo go boitšhupo bja bosetšhaba bjo bo akaretšago batho ka moka. Ka go fana ka methopo yeo e laetšago go fapana ga maleme a Aforika Borwa, e kgontšha go tšea karolo ka bophara thutong, pušong, le bophelong bja setšhaba. Go akaretša mo go godiša kgokagano ya leago le go hlohla dikanegelo tša hisitori tša go kgaphelwa ka thoko.

Go feta fao, thuto ya go rulaganya pukuntšu e thekga phetišetšo ya setšo magareng ga meloko. Dipukuntšu le methopo ya polelo di thuša meloko ye meswa go kgokagana le bohwa bja bona, go netefatša tšwelopele ya setšo. Bjalo ka ge Bothma le ba bangwe. (2016) gatelela, didirišwa tše di bohlokwa bakeng sa go boloka go kgotlelela le boitšhupo ge go lebane le go ikopanya ga dinaga tša lefase.

Ka boripana, thuto ya go rulaganya pukuntšu mo Aforika Borwa ke selo sa go sepetša toka ya leago, pabalelo ya setšo, le botee bja setšhaba. Mošomo wa di-NLU ga se wa polelo fela, ke wa phetogo.

Mošomo wa Tirišano: Polelo & Boitsebišo Mmapa

Ditaelo

Hlama “Mmapa wa Boitsebišo bja Polelo” wa motho ka noši wo o bontšhago

- Maleme ao o a bolelago goba o a kwešišago.
- Kae le kamoo o šomišago polelo ye nngwe le ye nngwe (gae, sekolo, mošomo, leago).
- Kamoo polelo ye nngwe le ye nngwe e kgokaganago le boitšhupo bja gago bja setšo.

Nepo:

Naganišiša ka fao polelo e bopago maikutlo a gago a go ipona le go ba karolo ya gago.

Tšhišinyo ya Poledišano

Potšišo:

Tšwetšopele ya maleme a setlogo ka thuto ya mantšu e na le seabe bjang go toka ya leago le botee bja setšhaba Aforika Borwa?

Dintlha tše di Šišintšwego tša go Bolela:

- E matlafatša ditšhaba tše di kgaphetšwego ka thoko.
- E boloka bohwa bja setšo le boitšhupo.
- E tšwetša pele go akaretša batho ka moka thutong le pušong.
- E hlohla pušo ya polelo ya bokoloniale.
- E godiša boikgantšho le kgokagano setšhabeng sa go fapafapana.

Mošomo Lebelela & Naganišiša

Tšhišinyo ya Bidio:

Lebelela ditokomane tše kopana goba poledišano (mohlala, “Mantšu a Aforika Borwa: Polelo le Boitsebišo” – thaetlele ya boikgopolelo)

Go fetša & Go Naganišiša

1. Ke ditlhohlo dife tšeo baboleli ba maleme a setlogo ba lebanego le tšona ge ba hwetša thuto le ditirelo tša setšhaba?
2. Methopo ya thuto ya go rulaganya pukuntšu e thuša bjang go boloka boitšhupo bja setšo?
3. Ke tema efe yeo di-NLU di e kgathago go tšwetša pele tekatekano ya maleme?
4. Ke ka lebaka la eng go fapafapana ga maleme go le bohlokwa go boitšhupo bja setšhaba?
5. Ke eng seo o ithutilego sona bidiong yeo seo se fetotšego goba sa nweletša kwešišo ya gago ya polelo le boitšhupo?

Karolo 4: Kgoboketšo le Phatlalatšo ya Dipukuntšu tša Semmušo ka Aforika Borwa

Dipukuntšu tša Polelo ye tee le tša Polelo tše Pedi

Boitsebišo bja maleme a mantši bja Aforika Borwa, bjo bo nago le maleme a lesometee a semmušo, bo tšweletša tlhohlo le sebaka sa go ngwala mantšu. Diyuniti tša Bosetšhaba tša Dipukuntšu tša Aforika Borwa (SANLU) di arabile ka go kgoboketša le go phatlalatša dipukuntšu tša semmušo tše di thekgago tlhabollo ya polelo, thuto, le pabalelo ya setšo.

O mongwe wa mešomo ye bohlokwa kudu ya dipukuntšu tše ke go beakanya polelo. Ka mohlala, IsiChaza-magama sesiXhosa Monolingual Dictionary le Greater Dictionary of IsiXhosa di thuša go hloma mopeleto, popopolelo le ditlwaelo tša tšhomišo tše di sa fetogego. Se se bohlokwa nageng yeo go fapana ga dipolelosemmotwana go ka lebišago kgakanego le poledišano ye e fošagetšego. Dipukuntšu tše di tlwaelegilego di fa motheo wa polelo wo o abelanwago go barutiši, baithuti le ditsebi tša polelo.

Dipukuntšu tša maleme a mabedi, bjalo ka Thanodi ya Temepedi Setswana-Sepedi le Thalusaipfi ya Nyambo-Mbili Tshivenda-Sepedi, di tšwetša pele kwešišo ya go selaganya maleme. Didirišwa tše di kgontšha kgokagano go ralala le dihlopha tša maleme, go godiša go akaretša bohle le tlhomphano setšhabeng seo se fapanego ka maleme.

Thutong, dipukuntšu di kopanywa ka gare ga kharikhulamo ya Kgato ya Motheo ya CAPS, kudukudu ka dipukuntšu tša maleme a mabedi tše di nago le diswantšho. Methopo ye e hlamilwe go thekga go bala le go ngwala ka pela ka go dira gore tlotlontšu e fihlelelege le go kgahliša go baithuti ba bafsa. Dipukuntšu tše di lebanego le dirutwa, go swana le Pukuntšu ya Dipalo le Saense ya Tlhago ya Seisemane-Setswana, di thuša go thiba sekgoba magareng ga tsebo ya polelo le diteng, go kaonafatša kwešišo le tshepedišo ya thuto.

Ka ntle le thuto, dipukuntšu di kgatha tema ye bohlokwa go bolokeng setšo. Di ngwala dikapolelo, dipolelo tša setšo le ditshepedišo tša tsebo ya setlogo. Go fa mohlala,

SeNdebele sa Isihlathululi-mezwi se akaretša mareo a bohlokwa a setšo ao ka tsela ye nngwe a ka lahlegago. Mošomo wo wa pukuntšu o tiišetša mohola wa maleme a setlogo gomme o tsenya letsogo go tsošološeng boikgantšho bja polelo ka Aforika Borwa ya ka morago ga kgethollo.

Gabotse, dipukuntšu tša semmušo ga se feela didirišwa tša tšhupetšo—ke didirišwa tša go matlafatša, thuto le go tšwela pele ga setšo.

Tšhišinyo ya Diphatlalatšintši

 Lebelela: “Maleme a Aforika Borwa: Mantšu a Setšhaba” (YouTube ye e šišintšwego goba bidio ya thuto)

Morero: Bidio ye e hlahloba kamoo dipukuntšu tša semmušo di dirišwago ka gona dikolong le ditšhabeng, e bontšha dipoledišano le barutiši, barutwana le bangwadi ba dipukuntšu.

Mošomo wa Tšhomišano: Scavenger Hunt sa Pukuntšu

Mošomo:

Kgetha pukuntšu e tee ya maleme a mabedi (mohlala, isiZulu-Sepedi goba Setswana-Sepedi).

Hwetša le go rekota:

- Seka goba seema se tee sa setšo.
- Lereo le tee leo le lebanego le thuto (mohlala, go tšwa go saense goba dipalo).
- Polelo goba lereo le tee la setšo.

Tšhišinyo ya Poledišano

Dikenyō tše di laetša bjang setšo le ditshepedišo tša tsebo tša setšhaba sa maleme?

Karolo 5: Ditlhohlo le Tsela ya Bokamoso mo thuto ya go rulaganya pukuntšu ya Aforika Borwa

Thuto ya go rulaganya pukuntšu Aforika Borwa e hlabologile kudu, kudukudu ka mošomo wa Diyuniti tša Bosetšhaba tša Thuto ya Mantšu (NLU). Dihlongwa tše di kgatha tema ye bohlokwa go ngwaleng le go boloka bohwa bjo bo humilego bja maleme bja naga. Le ge go le bjalo, ba lebane le ditlhohlo tše mmalwa tšeo di amago go šoma gabotse ga tšona le go tšwela pele ga tšona.

Tlhohlo ye nngwe ye kgolo ke go hwetša mašelang. Di-NLU gantši di ithekgile ka thekgo ya mmušo, yeo e ka bago yeo e sa dumelelanego le go ba ka fase ga diphetogo tša dipolotiki. Methopo ye e lekanyeditšwego ya mašelang e šitiša tšweletšo ya dipukuntšu tše di feletšego le tše di mpshafaditšwego, kudu ge go phadišana le maitapišo a mangwe a setšo le a thuto.

Tlhohlo ye nngwe ke go tlwaelana le thekinolotši. Mehla ya titšithale e fetotše ditebelelo go dikologa ditšweletšwa tša thuto ya go rulaganya pukuntšu. Ga bjale badiriši ba nyaka phihlelelo ya inthaneteng, didirišwa tša sellathekeng le dimpshafatšo tša nako ya kgonthe. Bangwadi ba pukuntšu ba swanetše go hwetša mabokgoni a maswa a sethekniki le go nagana gape ka mekgwa ya setšo go fihlelela dinyakwa tše. Le ge theknolotši e fa dibaka tša phatlalatšo ye e nabilego, e nyaka gape peeletšo ka mananeokgoparara le tlhahlo.

Tlhago ye e fetogago ya polelo e oketša go raragana. Go ikopanya ga ditšhaba le phetogo ya leago di tšwela pele go tsebagatša mantšu le dipolelo tše difsa. Bangwadi ba pukuntšu ba swanetše go dula ba arabela diphetogo tše, kudukudu go netefatša gore maleme a setlogo a dula a le maleba ebile a emetšwe ka nepagalo.

Thuto ya go rulaganya pukuntšu le yona e kgatha tema ye bohlokwa go boitšhupo bja setšo. Dipukuntšu tša maleme a setlogo ga se didirišwa tša polelo; di netefatša bohwa bja setšo le go matlafatša ditšhaba. Ka go boledišana le diboledi le go laetša dilo tše dinyenyane tša setšo, di-NLU di thuša go tiišetša boitšhupo bja motho ka o tee ka o tee le bja kopanelo.

Ge re lebelela pele, bokamoso bja thuto ya mantšu ka Aforika Borwa bo letše go amogela mekgwa ya tirišano le ya titšithale. Ditirišo tša sellathekeng, diforamo tša

inthaneteng le meneelo ya setšhaba di ka dira gore dipukuntšu di be le tirišano kudu le go fihlelelwa. Go tlaletša, nyakišišo ya polelo ye e tšwelago pele e bohlokwa go boloka methopo e le ya bjale le yeo e akaretšago bohle.

Kgahlanong le go buša ga Seisemane, kudukudu mafelong a ditoropong, melawana ya polelo e swanetše go tšwetša pele maleme a mantši thutong le bophelong bja setšhaba. thuto ya Go rulaganya Pukuntšu e tla tšwela pele go ba motheo wa go godiša tlhomphelele le tebogo ya naga ya polelo ya go fapafapana ya Aforika Borwa.

Potšišo ya Tšhomišano

1. Ke tlhohlo efe ye kgolo yeo e lebanego le Diyuniti tša Bosetšhaba tša Thuto ya Mantšu (NLU)?

- A. Maleme a mantši kudu
- B. Go hloka kgahlelo go tšwa go badiriši
- C. Thušo ya mašelang ye e sa dumelelanego
- D. Tšweletšo ya go feta tekano ya dipukuntšu
- E. Taolo ya mmušo ka mo go feteletšego

2. Theknolotši e ama bjang mekgwa ya go rulaganya pukuntšu?

- A. E dirile gore dipukuntšu di se sa šomišwa
- B. Nyakego ye e oketšegilego ya methopo ya titšithale le ya nako ya nnete
- C. E fokoditše tlhokego ya bangwadi ba pukuntšu
- D. Go fedišitšwe mapheko a polelo
- E. Dira gore dipolelo ka moka di amogelege ebile di tlwaelege

3. Ke ka lebaka la eng go ngwala maleme a setlogo go le bohlokwa?

- A. Go tšea sebaka sa Seisemane

B. Go boloka boitšhupo bja setšo le bohwa

C. Go nolofatša thuto

D. Go tšwetša pele boeti

E. Go fokotša ditshenyagalelo tša phetoleo

4. Tsela ye nngwe yeo e šišintšwego ya bokamoso bakeng sa thuto ya go rulaganya pukuntšu ke efe?

B. Go fediša dipukuntšu tša maleme a mabedi

C. Go tsepelela fela malemeng a ditoropong

D. Go fokotša diteng tša pukuntšu

E. Go efoga go kgatha tema ga setšhaba

5. Ke kotsi efe yeo e tlišago ke go ikopanya ga ditšhabatšhaba go tlišago maleme a setlogo?

A. Koketšego ya ditšhelete

B. Go kgaphelwa thoko le tahlegelo ya go fapafapana ga maleme

C. Phihlelelo ye kaone ya pukuntšu

D. Thuto ya polelo ye e kaonafetšego

E. Popopolelo ye e tlwaelegilego kudu

Mošomo wa go Lebelela le go Naganišiša

 Bidio ye e Šišintšwego: “Go Boloka Maleme a Setlogo Mehlang ya Titšithale”
(YouTube goba ditokomane tša thuto)

Dipotšišo tša go Naganišiša:

1. Ke didirišwa dife tša thekinolotši tšeo di boletšwego tšeo di thušago go boloka maleme a setlogo?

2. Ditšhaba di tsenya letsogo bjang go thuto ya go rulaganya pukuntšu?

3. Ke ditlhohlo dife tšeo bidio e di bontšhitšego mabapi le go boloka polelo?
4. Ke ka lebaka la eng go le bohlokwa go akaretša seemo sa setšo ka dipukuntšung?
5. Naa o ithutile eng ka tema yeo e kgathwago ke thuto ya mantšu go bopeng boitšhupo?

Go fetša & Go Naganišiša: Leeto la ka la Thuto ya go rulaganya Dipukuntšu

Ditaelo

Bjalo ka mošomo wa mafelelo, naganišiša ka seo o ithutilego sona thutong ye ka moka. Diriša ditšhišinyo tše di lego ka mo tlase go hlahla karabo ya gago. Go naganišiša ga gago go swanetše go ba mo go naganetšwego gomme bonyenyane mantšu a 150–200 ka palomoka.

Tšhišinyo ya Poledišano:

1. Ke temogo efe ye nngwe ya bohlokwa yeo o e hweditšego mabapi le tema yeo e kgathwago ke thuto ya mantšu go tšwetša pele tekatekano ya maleme ka Aforika Borwa?
2. Kwešišo ya gago ya kgokagano magareng ga polelo le boitšhupo e fetogile bjang goba e tseneletše bjang?
3. Ke karolo efe ya thuto (mohlala, potšišo, bidio, mošomo, poledišano) yeo e bilego le khuetšo ye kgolo go wena, gomme ka lebaka la eng?
4. Ke kgato efe ye tee yeo o dumelago gore ditšhaba goba mebušo e swanetše go e tšea go thekga maleme a setlogo?
5. O ka tsenya letsogo bjang ka noši go bolokeng goba go tšwetša pele go fapafapana ga maleme ka gare ga seemo sa gago ka noši?

Thomelo ya Mošomo wa go fetša:

Romela kgopolo ya gago ye e ngwadilwego go mohlahlali wa gago goba o e tsenye sethaleng sa gago sa go ithuta. O ka kgetha gape go rekota bidio ye kopana (metsotso ye 2-3) yeo e akaretšago dikgopolo tša gago ge o rata.

Go fetša & Go Naganišiša: Leeto la ka la thuto ya go rulaganya pukuntšu go ya pele

Ditaelo

Ge o fetša thuto ye, tšea nako go naganišiša ka ditlhohlo tše bohlokwa, ditlhohlo le dikgonagalo tša ka moso tšeo di ahlaahlilwego. Mošomo wo ke sebaka sa gago sa go tiiša thuto ya gago le go hlagiša ditemogo tša gago tša motho ka noši.

Ngwala ponagatšo ya go naganišiša ye kopana (mantšu a 150–200) o arabela ditšhišinyo tše di lego ka mo tlase. O ka kgetha gape go tšweletša ponagatšo ya gago bjalo ka bidio ye kopana goba go rekhota modumo ge e ba go kgethwa.

Ditšhišinyo tša go Naganišiša:

1. Ke eng seo e bilego temogo e makatšago goba e nago le khuetšo yeo o e hweditšego ka Thuto ya Ya Go Rulaganya Pukuntšu ka Aforika Borwa?
2. O nagana gore thekinolotši e ka thuša bjang go fenyā ditlhohlo tšeo di lebanego le Diyuniti tša Bosetšhaba tša Thuto ya Mantšu (NLU)?
3. Ke ka lebaka la eng go le bohlokwa go boloka maleme a setlogo lefaseng leo le kopanego la lefase ka bophara?
4. Ke tema efe yeo o iponago o e kgatha go tšwetša pele go fapana ga maleme le pabalelo ya setšo?
5. Ge o ka hlama sedirišwa goba mothopo wa go rulaganya pukuntšu, e ka ba eng gomme o be o tla hlankela mang?

Thomelo ya Mošomo wa go fetša:

Romela kgopolo ya gago go mohlahli wa gago goba o e tsenye sethaleng sa gago sa go ithuta. O ka e abelana gape ka foramong ya ka phapošing go hlohleletša poledišano le go fapantšha dikgopolo le dithaka.

Dikarabo

Potšišo ya Tšhomišano

1. Ditlamorago tše kgolo tša pholisi ya polelo ya bokoloniale mo Aforika Borwa e bile dife?

C. Go kgaphelwa thoko ga maleme a setlogo

2. Morero wa Diyuniti tša Bosetšhaba tša TThuto ya go rulaganya pukuntšu (NLU) ke eng?

C. Hlabolla methopo ya maleme a setlogo

3. Ke tokomane efe yeo e amogetšwego semmušo maleme a 11 ka Aforika Borwa?

B. Molaotheo wa 1996

4. Kgethollo e ile ya ama bjang tšhomišo ya polelo?

C. Go buša ga Seisemane le SeAforikane mo go hlomilwego

5. Ke tlhohlo efe ye bohlokwa go tšwetša pele maleme a setlogo lehono?

C. Mapheko a ekonomi ya leago le go hloka methopo

Kgetha

Ke selo sefe seo o naganago gore se kaonafatša kudu go šoma gabotse ga dipukuntšu tša maleme a mabedi go baithuti ba pele?

✓ Karabo ye e Šišintšwego: A. Diswantšho tše di bonwago

Dithušo tša go bonwa goba tša diswantšho di godiša kwešišo le go tsenela, kudukudu go baithuti ba bafsa.

Mošomo wa Nyakišišo ye Nnyane

Ditaelo

Naganišiša ka ga tema yeo e kgathwago ke methopo ya pukuntšu thutong le poloko ya polelo. Araba dipotšišo tše di latelago go ya ka thuto le ditemogo tša gago.

1. Ke ka lebaka la eng go peakanyo ya maleme e le bohlokwa go maleme a setlogo?

✓ Karabo ye e Šišintšwego: E netefatša go se fetoge tirišong ya polelo, e thekga thuto, ebile e thuša go boloka boitšhupo bja polelo.

2. Dipukuntšu tša maleme a mabedi tšeo di nago le diswantšho di thekga bjang go bala le go ngwala ka pela?

✓ Karabo ye e Šišintšwego: Ba šomiša diswantšho go thuša kwešišo le go boloka tlotlontšu, go dira gore go ithuta go kgahliše kudu go bana ba bannyane.

3. Bohlokwa bja go swantšha methopo ya thuto ya go rulaganya pukuntšu le CAPS ke bofe?

✓ Karabo ye e Šišintšwego: E netefatša gore dipukuntšu di thekga kharikhulamo ya bosetšhaba, e di dira didirišwa tše di šomago go barutiši le baithuti.

4. Methopo ya thuto ya go rulaganya pukuntšu e tšwetša pele bjang kwešišo ya setšo?

✓ Karabo ye e Šišintšwego: Di laetša diteng tša setšo le dilo tše dinyenyane, di thuša baithuti go thabela le go kgokagana le bohwa bja bona.

5. Ke ka ditsela dife methopo ya thuto ya go rulaganya pukuntšu e ka tsenyago letsogo go tekatekano ya leago?

✓ Karabo ye e Šišintšwego: Ka go aba didirišwa tša thuto tša boleng ka maleme a setlogo, di thuša go thiba diphapano tša hisitori le go tšwetša pele sebaka sa go ithuta sa go lekana

Potšišo:

Tšwetšopele ya maleme a setlogo ka thuto ya mantšu e na le seabe bjang go toka ya leago le botee bja setšhaba Aforika Borwa?

Dintlha tše di Šišintšwego tša go Bolela:

- E matlafatša ditšhaba tše di kgaphetšwego ka thoko.
- E boloka bohwa bja setšo le boitšhupo.
- E tšwetša pele go akaretša batho ka moka thutong le pušong.
- E hlohla pušo ya polelo ya bokoloniale.
- E godiša boikgantšho le kgokagano setšhabeng sa go fapafapana.

Mošomo Lebelela & Naganišiša

Tšhišinyo ya Bidio:

Lebelela ditokomane tše kopana goba poledišano (mohlala, “Mantšu a Aforika Borwa: Polelo le Boitsebišo” – thaetlele ya boikgopolelo)

Go fetša & Go Naganišiša

1. Ke ditlhohlo dife tše baboleli ba maleme a setlogo ba lebanego le tšona ge ba hwetša thuto le ditirelo tša setšhaba?

Karabo ye e Šišintšwego: Methopo ye e lekanyeditšwego, go buša ga Seisemane/SeAfrikanse, go hloka thekgo ya setheo.

2. Methopo ya thuto ya go rulaganya pukuntšu e thuša bjang go boloka boitšhupo bja setšo?

Karabo ye e Šišintšwego: Di ngwala polelo, di laetša dilo tše dinyenyane tša setšo, le go thekga thuto ya magareng ga meloko.

3. Ke tema efe yeo di-NLU di e kgathago go tšwetša pele tekatekano ya maleme?

Karabo ye e Šišintšwego: Ba hlama dipukuntšu le methopo yeo e matlafatšago diboleli le go thekga thuto ye e akaretšago batho ka moka.

4. Ke ka lebaka la eng go fapafapana ga maleme go le bohlokwa go boitšhupo bja setšhaba?

✓ Karabo ye e Šišintšwego: E laetša bohwa bja naga bja ditšo tše dintši gomme e godiša botee ka temogo le tlhomphe.

5. Ke eng seo o ithutilego sona bidiong yeo seo se fetotšego goba sa nweletša kwešišo ya gago ya polelo le boitšhupo?

✓ Karabo ye e Šišintšwego: Dikanegelo tša motho ka noši di tšweleditše bohlokwa bja maikutlo le setšo bja polelo ka ntle ga kgokagano.

Tšhišinyo ya Poledišano

Dikenyo tše di laetša bjang setšo le ditshepedišo tša tsebo tša setšhaba sa maleme?

✓ Karabo ya Mohlala:

Seema sa Setswana sa go swana le “Ngwana yo o sa leleleng o swela tharing” se laetša ditekanyetšo tša setšo go dikologa poledišano le tlhokomelo. Polelo ya mahlale ya go swana le “*photosynthesis*” yeo e fetoletšwego ka Setswana e thuša baithuti go kwešiša dikgopolo tše di raraganego ka polelo ya gabo bona.

Potšišo ya Tšhomišano

1. Ke tlhohlo efe ye kgolo yeo e lebanego le Diyuniti tša Bosetšhaba tša Thuto ya Mantšu (NLUs)?

✓ C. Thušo ya mašelang ye e sa dumelelanego

A. E dirile gore dipukuntšu di se sa šomišwa

✓ B. Nyakego ye e oketšegilego ya methopo ya titšithale le ya nako ya nnete

3. Ke ka lebaka la eng go ngwala maleme a setlogo go le bohlokwa?

✓ B. Go boloka boitšhupo bja setšo le bohwa

4. Tsela ye nngwe yeo e šišintšwego ya bokamoso bakeng sa thuto ya go rulaganya pukuntšu ke efe?

B. Go fediša dipukuntšu tša maleme a mabedi

C. Go tsepelela fela malemeng a ditoropong

D. Go fokotša diteng tša pukuntšu

E. Go efoga go kgatha tema ga setšhaba

5. Ke kotsi efe yeo e tlišago ke go ikopanya ga ditšhabatšhaba go tlišago maleme a setlogo?

B. Go kgaphelwa thoko le tahlegelo ya go fapafapana ga maleme

Mošomo wa go Lebelela le go Naganišiša

 Bidio ye e Šišintšwego: “Go Boloka Maleme a Setlogo Mehlang ya Titšithale”
(YouTube goba ditokomane tša thuto)

Dipotšišo tša go Naganišiša:

1. Ke didirišwa dife tša thekinolotši tšeo di boletšwego tšeo di thušago go boloka maleme a setlogo?

Karabo ye e Šišintšwego: Ditirišo tša sellathekeng, dipukuntšu tša inthaneteng le dipolokelo tša titšithale.

2. Ditšhaba di tsenya letsogo bjang go thuto ya go rulaganya pukuntšu?

Karabo ye e Šišintšwego: Ka go abelana dipolelo tša setšo, dikapolelo, le go tšea karolo tlhabolong ya pukuntšu.

3. Ke ditlhohlo dife tšeo bidio e di bontšhitšego mabapi le go boloka polelo?

Karabo ye e Šišintšwego: Thušo ya mašeleng yeo e lekanyeditšwego, go buša ga maleme a lefase ka bophara, le go hloka mananeokgoparara a titšithale.

4. Ke ka lebaka la eng go le bohlokwa go akaretša seemo sa setšo ka dipukuntšung?

Karabo ye e Šišintšwego: E netefatša gore polelo e laetša maitemogelo le ditšo tše di phetšwego, e sego ditlhalošo fela.

5. Naa o ithutile eng ka tema yeo e kgathwago ke thuto ya mantšu go bopeng boitšhupo?

Karabo ye e Šišintšwego: Thuto ya go rulaganya pukuntšu e thuša go netefatša bohwa bja setšo le go matlafatša diboledi go ikgantšha ka polelo ya bona.

Thuto ya 5: Tlhagelelo ya Hisitori ya Dipukuntšu

Maikemišetšo a go lthuta

Mafelelong a thuto ye, baithuti ba tla kgona:

- Kwešiša tlhagelelo ya hisitori ya dipukuntšu.
- Lekola meholo ya thuto ya didirišwa tša pukuntšu ya titšithale.
- Kwešiša kamoo tirišano le tlhamo yeo e lebanego le modiriši di godišago go ithuta.
- Hlahloba tema yeo e kgathwago ke thekinolotši le maleme a mantši mongwalong wa mantšu wa mehleng yeno.
- Kwešiša bohlokwa bja ditshwaotshwao tša modiriši tlabollong ya pukuntšu.
- Hlahloba ka moo ditshekatsheko tša datha di godišago tlhamo ya pukuntšu le maitemogelo a modiriši.
- Lemoga tirišano magareng ga ditshwaotshwao le ditshekatsheko ka kaonafatšo ye e tšwelago pele.
- Bapetša diforamo tše di fapanego go ya ka tlhamo ya tšona, batheetši le tšhomišo ya tšona.

Karolo 1: Go Hlahloba Thuto ya go rulaganya pukuntšu ka Methopo ya Thuto ye e Bulegilego

Thuto ya go rulaganya pukuntšu, e lego bokgabo le mahlale a go dira pukuntšu, e bile le phetogo ye kgolo ka go hlatloga ga thekinolotši ya titšithale. Ka setšo, dipukuntšu tše di gatišitšwego tša go swana le Samuel Johnson's A Dictionary of the English Language (1755) e be e le tše kgolo kudu tabeng ya go beakanya polelo le go fa tsebo ye e feletšego ya polelo. Methopo ye e be e humile ka ditlhalošo, botšo ba lentšu le mehlala ya tšhomišo, eupša gape e be e le ye kgolo, e sa fetoge e bile e bitša mašeleng a godimo go e mpshafatša.

Mehla ya titšithale e ile ya tsebagatša dipukuntšu tša inthaneteng, tše di fetotšego phihlelele le go šomišega. Go fapana le dipukuntšu tša gabo tšona ba go gatiša, dipukuntšu tša inthaneteng di hwetšagala nako efe goba efe le kae goba kae, di fa dimpshafatšo nako yenngwe le ye nngwe, dikarolo tša diphatlatšintši (go swana le odio ya bitša wa medumo le dibidio), le didirišwa tša tirišano tša go swana le dipotšišo le dipapadi. Diponagalo tše di hlokomela mekgwa ya go ithuta ye e fapanego le go thekga go ithuta ka go itlhahla.

Dipukuntšu tša inthaneteng le tšona di bontšha tlhago ye e fetogago ya polelo. Di ka tsenya mantšu a maswa le polelo yeo e sego ya semmušo (slang) ka pela, tša di dira gore di be maleba kudu go badiriši ba sebjalebjae. Diforamo tše bjalo ka Oxford English Dictionary bjale di akaretša mantšu a bjalo ka "selfie" le "ghosting," ao a bego a tla tšea ngwaga ye mentši go tšwelela dikgatišong.

Go ya ka pono ya thuto, dipukuntšu tša inthanete di godiša go tsenela ga temogo. Di thekga thuto ya mekgwa ye mentši le go fokotša go imelwa kudu ga temogo ka go nolofatša go sepelasepela le go fa mehlala ya diteng. Ka go fapana, dipukuntšu tša go gatiša, le ge di sa le bohlokwa, gantši di nyaka maiteko a mantši go di šomiša gomme di ka no se tsenelele baithuti ka mo go atlegilego gakaakaa.

Dikgetho tša badiriši di a fetoga, kudukudu gare ga bafsa bao ba ratago didirišwa tša titšithale. Le ge go le bjalo, dipukuntšu tša go gatiša di dula di le bohlokwa go badiriši mafelong ao a nago le phihlelele ye e lekanyeditšwego ya inthanete goba bao ba ratago methopo ye e bonagalago. Go bonagala bokamoso bo letše mohlaleng wa motswako wo o kopanyago matla a dibopego tše ka bobedi.

 Potšišo ya Tšhomišano (Dipotšišo tše 5).

1. Ke tšhitišo efe ye mogolo ya dipukuntšu tše di gatišitšwego?
 - A. Di na le tirišano kudu
 - B. Di mpshafatšwa nako ye nngwe le ye nngwe
 - C. Di a tura ebile di sa fetoge
 - D. Di akaretša polelo ya go se be ya semmušo ye ntši kudu
 - E. Di hwetšagala fela inthaneteng

2. Ke selo sefe seo se hwetšwago gantši dipukuntšung tša Inthaneteng eupša e sego ka go gatiša?
 - A. Thulaganyo ya dialefabete
 - B. Botšo bja lentšu
 - C. di odio tša go bitša medumo
 - D. Diswantšho
 - E. Diswantšho

3. Ke ka lebaka la eng dipukuntšu tša Inthaneteng di akaretša kudu?
 - A. Di ngwadilwe ke mongwadi o tee
 - B. Di akaretša fela polelo ya semmušo
 - C. Di dumelela modiriši a lokela mantšu le go oketša tshedimošo
 - D. Ga di dumele polelo ya go sebe ya semmušo
 - E. Di gatišwa ngwaga le ngwaga

4. Ke mohola ofe wa thuto wa dipukuntšu tša inthaneteng?
 - A. Go boima go di diriša
 - B. Di kgothaletša go ithuta ka go se dire selo
 - C. Ba thekga thuto ya mekgwa ye mentši
 - D. Ga di thekge go itlwaetša tlotlontšu

E. Ke tša baithuti bao ba tšwetšego pele fela

5. Ke sehlopha sefe seo se nago le kgonagalo e kgolo ya go rata dipukuntšu tše di gatišitšwego?

A. Bafsa ba mahlalagading

B. Ba go seba titšithale ka tlhago

C. Badiriši bao ba nago le phihlelelo ya inthanete ye e lekanyeditšwego

D. Batšeakarolo dipapading

E. Batho bao ba nago le tutuetšo ya ditaba tša leago

Mošomo wa go Lebelela & Naganišiša

**Tšhišinyo ya Bidio: “Kamoo Dipukuntšu tša Inthaneteng di Dirilwego ka gona”
(YouTube goba OER)**

Dipotšišo tše di Naganišišago:

1. Ke eng seo se go makaditšego kudu mabapi le kamoo dipukuntšu tša Inthaneteng di mpshafatšwago ka gona?
2. O nagana gore dikarolo tša diphatlalatšintši di ama bjang maitemogelo a gago a go ithuta?
3. Na o ka rata go diriša pukuntšu yeo e gatišitšwego goba ya inthaneteng bakeng sa go ithuta polelo? Ka lebaka la eng?
4. Dipukuntšu tša inthanete di ka thekga bjang baithuti tikologong ya mamentšhi?

Ke ditlhohlo dife tšeo di ka tšwelelago ka baka la go ithekga feela ka didirišwa tša thuto ya go rulaganya pukuntšu tša titšithale?

Karolo 2: Go Hlama Dipukuntšu tša Inthaneteng tše di Atlegago tša go Ithuta Polelo

Dipukuntšu tša Inthaneteng di fetogile didirišwa tše di sa nyakegego go ithuteng maleme a mehleng yeno, di fa dibopego tše di fetago kgole dipukuntšu tša setšo tša go gatiša. Go šoma gabotse ga tšona go letše dika tše mmalwa tša motheo: go tsoma, tirišano, tlhamo ye e lebanego le modiriši, kopanyo ya thekinolotši le bokgoni bja maleme a mantši.

Go tsoma go bohlokwa go dipukuntšu tša inthaneteng. Ka ge di sa swane le dipukuntšu tša go gatiša tše di nyakago go sepetšwa ka tatelano ya ditlhaka, diforamo tša titšithale di fa didirišwa tša go nyaka tše di tšwetšego pele tše bjalo ka mantšu a bohlokwa, dikarata tša go nyaka mo go sa kwagalego. Didirišwa tše di dumelela badiriši go hwetša mantšu ka pela le ka bokgoni. Dikarolo tša diphatlalatšintši go swana le odio ya go biletša mantšu le dithušo tša go bonwa di godiša gape maitemogelo a nyakišišo, di hlokomela mekgwa ye e fapanego ya go ithuta.

Tšhomišano ye e fetoša tšhomišo ya pukuntšu ye e sa dirego selo go ba tshepedišo ya go ithuta ye e kgahlišago. Dikarolo tša go swana le dipotšišo, dikarata, le dikagare tše di tšweleditšwego ke modiriši di kgothaletša go tšea karolo ka mafolofolo. Diforamo tša go swana le pukuntšu ya go hwetšagala Wikhipedia di dumelela badiriši go tsenya letsogo ditlhalošong le mehlaleng, go godiša motheo wa tsebo wa tirišano le wo o tšwelelago.

Hlamo ye e lebantšhitšwego go modiriši e netefatša gore dipukuntšu tša inthaneteng di a kwešišega ebile di a fihlelelwa. Go ba mo go kwagalago, dipeakanyo tše di arabelago, le thekinolotši ya go fetoga go swana le babadi ba skrine di dira gore didirišwa tše di šomišege go badiriši ba bantši, go akaretšwa bao ba golofetšego. Segokaganyi se se kgahlišago ka diswantšo le seo se sepelago gabonolo se oketša kgotsofalo ya modiriši le go hlohleletša tšhomišo ye e boeletšwago.

Kopanyo ya thekinolotši e atološitše phihlelelo le go šoma ga dipukuntšu tša inthaneteng. Ditirišo tša sellathekeng, polokelo ya leru, le go dira gore dilo di be tša motho ka noši tše di laolwago ke Mahlale a Maitirelo di dumelela badiriši go fihlelela

le go rulaganya maitemogelo a bona a go ithuta. Mahlale a Maitirelo e ka šišinya tlotlontšu ye mpsha yeo e theilwego godimo ga boitshwaro bja modiriši, ya dira gore go ithuta go be maleba kudu le go šoma gabotse.

Sa mafelelo, bokgoni bja malementši bo bohlokwa lefaseng leo le kopanego la lefase ka bophara. Dipukuntšu tša inthaneteng tšeo di thekgago malementši di thuša bao e sego baboledi ba setlogo le go tšwetša pele kwešišo ya setšo. Di fa seemo sa dipolelo tša dikapolelo le ditlhalošo tša setšo, di humiša maitemogelo a go ithuta polelo.

Mmogo, diponagalo tše di dira gore dipukuntšu tša inthanete di be le maatla Methopo ya Thuto ye e Bulegilego yeo e thekgago baithuti ba go fapafapana ka ditsela tše di fetogago le tše di akaretšago bohle.

Mošomo wa go Kgetha

Potšišo:

Ke selo sefe seo o se naganago gore se bohlokwa kudu pukuntšung ya inthaneteng?

- A. Didirišwa tša go Nyaka tše di Tšwetšego Pele
- B. Dipotšišo tša Tšhomišano le Dikarata
- C. Segokaganyi seo se nago le Bogwera le Modiriši
- D. Go dira gore motho e be wa go šomiša Mahlale a Maitirelo
- E. Thekgo ya Malementši

Mošomo wa Nyakišišo ye Nnyane

Mošomo:

Kgetha pukuntšu ye tee ya inthanete (mohlala, Merriam-Webster, Cambridge, Wiktionary, WordReference, goba Lingue). Hlahloba diponagalo tša yona gomme o sekaseke gore e thekga thuto ya polelo gabotse gakaakang. Ela hloko dikarolo tša go swana le go tsoma, tirišano, tlhamo, le thekgo ya maleme a mantši.

Dipotšišo tše di Hlahlago:

1. Ke dibopego dife tšeo di ilego tša go tšwelela?
2. Go be go le bonolo bjang go hwetša le go kwešiša ditlhalošo tša mantšu?

3. Na pukuntšu e be e akaretša didirišwa tša diphatlalatšintši goba tša tirišano?
4. Na o ka e kgothaletša barutwana ba bangwe? Ke ka lebaka la eng goba ke ka lebaka la eng go se bjalo?

Karabo ye e kgonegago Mohlala:

Ke ile ka hlahloba Pukuntšu ya Cambridge. E na le segokanyimmediamentši sa sebolokikgolo se se hlwekilego, se se nago le bogwera bja modiriši gomme e fa odio ya go bitša mantšu, dipolelo tša mohlala, le diphetolelo ka maleme a mantši. Mošomo wa go nyaka e bile o a kwešišega. Le ge e hloka dipotšišo tša tirišano, go hlaka ga yona le thekgo ya maleme a mantši di dira gore e be mothopo wo o tiilego go baithuti.

Karolo 3: Go godiša Didirišwa tša Tlhahlobo ka Ditshwayotshwayo tša Modiriši le Ditshekatsheko tša Datha

Mehleng ya titšithale, tlhabollo ya dipukuntšu tša inthanete tše di šomago gabotse e ithekgile ka mo go oketšegago ka ditshwayotshwayo tša modiriši le ditshekatsheko tša datha. Dikarolo tše tše pedi di šoma mmogo go netefatša gore didirišwa tša pukuntšu di arabela, di a swanela, ebile di lebane le modiriši.

Ditshwayotshwayo tša badiriši di fa temogo thwii ya ka fao badiriši ba dirišanago le dipukuntšu. E ka kgoboketšwa ka dinyakišišo, dipoledišano, dihlopha tše di lebantšwego, le ditshekatsheko tša inthaneteng. Ditshwaelo tše di thuša bahlami go kwešiša dinyakwa tša modiriši, dikgetho, le dintlha tša bohloko. Ka mohlala, ditshwaotshwao di ka utolla gore badiriši ba katana le go sepelasepela goba ba kganyoga diteng tše dintši tša diphatlalatšintši. Ditemogo tše bjalo di bohlokwa kudu bakeng sa go hlwekišwa ga dikarolo le go kaonefatša go šomišega.

Ka ntle ga dimetriki tša kgotsofalo, ditshwayotshwayo tša modiriši di ka otlela boitlhamelo. Ka tlhoho mmogo, badiriši ba tsenya letsogo dikgopolong le ditšhišinyo tše di lebišago go diponagalo tša pukuntšu tše di lebanego kudu le tše di kgahlišago. Diforamo tša go swana le pukuntšu ya go hwetšagala Wikhiphedia di fa mohlala wa mohlala wo wa go tšea karolo, moo badiriši ba thušago go bopa diteng ka tirišano.

Ditshekatsheko tša datha di tlaleletša ditshwayotshwayo ka go fa kwešišo ye e tseneletšego, ye e laolwago ke datha ya boitshwaro bja modiriši. Dithekniki tša go swana le ditshekatsheko tša tlhalošo, tša go hlahloba, tša go bolela e sa le pele le tša taelo di dumelela bahlami go latela dipaterone tša tšhomišo, go šupa ditshekamelo, le go bolelela pele dinyakwa tša ka moso. Ka mohlala, ditshekatsheko tša go bolela e sa le pele di ka šišinya gore ke mantšu afe ao go nago le kgonagalo ya gore badiriši ba a tsome ka morago, e lego seo se kgontšhago ditšhišinyo tša tlotlontšu tše di hlametšwego motho ka noši.

Tirišano magareng ga ditshwayotshwayo le ditshekatsheko e na le maatla. Didirišwa tša go swana le tshekatsheko ya maikutlo di šomiša tshepedišo ya polelo ya tlhago go hlatholla ditshekatsheko tša modiriši le go utolla dihlohlo tše di tlwaelegilego goba medumo ya maikutlo. Teko ya A/B e dumelela bahlami go bapetša diphetolelo tše di

fapanego tša selo sa go bona gore ke efe yeo e šomago gakaone go ya ka ditirišano tša nnete tša modiriši.

Lega go le bjalo, ditlhohlo di gona. Ditshwaelo di ka ba le leeme, gomme dibolumo tše kgolo tša datha di nyaka tshekatsheko ya bokgoni. Dikakanyokgolo tša boitshwaro, go swana le sephiri sa datha le go ba pepeneneng, le tšona di bohlokwa kudu. Bahlami ba swanetše go netefatša kobamelo ya melawana le go hlokomela tshepo ya modiriši.

Ka go thuto ya go rulaganya pukuntšu, go kopanya ditshwaotshwao tša modiriši le ditshekatsheko go lebiša go dipukuntšu tše bohlale, tše di fetogago tše di fihlelelago ka nnete dinyakwa tša baithuti ba go fapafapana.

Tšhišinyo ya diphatlalatšintši

Bidio yeo e Šišintšwego:

“Kamoo Ditshekatsheko tša Datha le Ditshwayotshwayo tša Modiriši di Bopago Didirišwa tša Ditšitale” (YouTube goba OER Commons).

Potšišo ya go Naganišiša:

O nagana gore ditshwayotshwayo tša badiriši le ditshekatsheko tša datha di ka kaonafatša bjang maitemogelo a gago ka pukuntšu ya inthaneteng?

Karabo ye e kgonegago Mohlala:

Ditshwayotshwayo tša badiriši di ka thuša bahlami go kwešiša gore ke rata mehlala ya go bonwa le mmiletšo wa go theeletšwa, mola ditshekatsheko tša datha di ka latela gore ke mantšu afe ao ke a lebelelago gantši le go šišinya mareo ao a amanago le ona. Mmogo, ba be ba ka hlola phihlelo ya go ithuta yeo e hlamilwego kudu le yeo e šomago gabotse go nna.

Karolo 4: Go Hlahloba Dipukuntšu tša Inthaneteng tše di Atlegilego Mehleeng ya Ditšithale

Phetogo ya titšithale ya thuto ya go rulaganya pukuntšu e lebišitše go hlatlogeng ga dipukuntšu tše dintši tše di atlegilego tša inthaneteng, tše e nngwe le e nngwe e neago dikarolo tša moswananoši tše di rulagantšwego go ya ka dinyakwa tše di fapafapanego tša modiriši. Diforamo tše ga di neelane fela ka ditlhalošo eupša gape di godiša go ithuta polelo ka tirišano, phihlelelo, le kamano ya setšo.

Merriam-Webster Online e tsebja ka dikagare tša yona tše di nago le taolo le dikarolo tše di kgahlišago tša go swana le “Lentšu la Letšatši,” go nyaka ka lentšu, le dipotšišo tša go bapala dipapadi. Didirišwa tše di tšwetša pele thuto ya letšatši le letšatši le go hlokomela batheetši ba bantši, go tloga go baithuti go ya go ditsebi.

Oxford English Dictionary (OED) Online e eme ka ntle ka botebo bja yona bja hisitori. E fana ka botšo bja lentšu ye e tletšego le nako ya tšhomišo, e dira gore e be mothopo wo bohlokwa go barutegi le ditsebi tša maleme. Didirišwa tša yona tša go nyaka tša maemo a godimo di dumelela badiriši go hlahloba tlhagelelo ya polelo go ralala le nako le thutafase.

Cambridge Dictionary Online e lebišitšwe go baithuti, e fa ditlhalošo tše di nolofaditšwego, malebela a popopolelo, le thekgo ya maleme a mantši. E bohlokwa kudu go baithuti ba ESL ka lebaka la mehlala ya yona ye e šomago le didirišwa tša phetolelo.

Collins English Dictionary Online e kopanya datha ya polelo ya lefase la nnete go tšwa go Khophase ya Collins, e netefatša diteng tša moragorago. Karolo ya yona ya blog le ya ditemogo tša polelo e dira gore e be yeo e ipiletšago go bangwadi le babegi ba ditaba.

Dictionary.com e kopanya mešomo ya pukuntšu le thesaurus le dikarolo tša go dira gore motho e be wa gago go swana le mantšu ao a bolokilwego le hisitori ya nyakišišo. Moralo wa yona wa go ba le bogwera bja sellathekeng o netefatša phihlelelo ge o le leetong.

WordReference le Linguee di bohlokwa go badiriši ba maleme a mantši. WordReference e akaretša diforamo tša setšhaba le didirišwa tša go kopanya madiri,

mola Linguee e fa mehlala ya dipolelo tša maleme a mabedi le diphetolelo tše di šomišago Mahlale a Maitirelo.

Pukuntšu ya Ditoropong le Pukuntšu ya Inthanete ya Mzansi Taal di emela polelo yeo e sego ya semmušo le yeo e humilego ka setšo. Pukuntšu ya Ditoropong e swara slang ya inthanete le setšo sa bafsa, mola Mzansi Taal a ngwala slang ya ditropokgolo tša Aforika Borwa, yeo e laetšago go fapana ga maleme a naga.

Diforamo tše di bontšha ka fao dipukuntšu tša inthanete di sa šomego fela bjalo ka didirišwa tša thuto eupša gape bjalo ka dipolokelo tša setšo, di ngwala bobedi polelo ya semmušo le ye e sego ya semmušo ka nako ya nnete.

Mošomo wa Tšhomišano: Go Nyalantšha ga Sebopego sa Pukuntšu

Ditaelo: Nyalantšha pukuntšu ye nngwe le ye nngwe le tšobotsi ya yona ya moswananoši.

Pukuntšu	Sebopego
A. Merriam-Webster	1. Diforamo tša setšhaba tša thušo ya phetolelo
B. OED Online	2. Lentšu la Letšatši le nyakišišo ya lentšu
C. WordReference	3. Mela ya nako ya histori ya tšhomišo ya mantšu
D. Linguee	4. Mehlala ya polelo ya maleme a mabedi
E. Mzansi Taal	5. Polelo yeo e sego ya semmušo ya toropo ya Aforika Borwa

Potšišo:

Dipukuntšu tšeo e sego tša semmušo tša go swana le Urban Dictionary le Mzansi Taal di tsenya letsogo bjang kwešišong ya rena ya polelo le setšo? Na o nagana gore di swanetše go šomišwa maemong a thuto? Ke ka lebaka la eng goba ke ka lebaka la eng go se bjalo?

Dintlha tše di Šišintšwego tša go Bolela:

- Di laetša tšhomišo ya polelo ya nnete le boitšhupo bja setšo.
- Di swara polelo yeo e sego ya semmušo (slang) yeo e tšwelelago le dipolelo tšeo di sa hwetšwego dipukuntšung tša semmušo.
- Ba ka hloka bolebeledi bja barulaganyi, ba rotoša dipotšišo mabapi le go botega.
- Di ka ba bohlokwa bakeng sa dithuto tša thutamaleme ya leago le go bala le go ngwala ga setšo.

Mafelelong a thuto ye, baithuti ba tla kgona go:

1. Karolo ya 1: Diphapano tše Bohlokwa Magareng ga Pukuntšu ya go Gatiša le ya Inthaneteng
 - Hlaloša tlhabollo ya histori le tema ya thuto ya dipukuntšu tša go gatiša.
 - Bapetša phihlelelo, go šomišega, le bokgoni bja mpshafatšo ya diteng bja go gatiša go bapetšwa le dipukuntšu tša inthanete.
 - Hlaloša ka moo dipukuntšu tša inthanete di thekgago mekgwa ya go ithuta ye e fapanego ka diphatlatšintši le tirišano.
2. Karolo ya 2: Dikarolo tša Dipukuntšu tša Inthaneteng tše di Atlegago
 - Hlaola dikarolo tše bohlokwa tšeo di godišago go šoma gabotse ga dipukuntšu tša inthaneteng, go akaretšwa go nyaka le tirišano.
 - Lekola khuetšo ya tlhamo ye e lebanego le modiriši le theknolotši ya go fetoga go maitemogelo a modiriši.

- Ahlaahla tema yeo e kgathwago ke bokgoni bja maleme a mantši go thekga baithuti ba maleme a lefase ka bophara.
3. Karolo ya 3: Karolo ya Ditshwayotshwayo tša Modiriši le Ditshekatsheko tša Datha
- Hlaloša ka fao ditshwaotshwao tša badiriši di tsenyago letsogo go tlibollo le tlhwekišo ya dipukuntšu tša inthanete.
 - Hlaloša ka moo dithekniki tša tshekatsheko ya datha (mohlala, tshekatsheko ya maikutlo, teko ya A/B) di šomišwago go kaonafatša didirišwa tša thuto ya go rulaganya pukuntšu.
 - Sekaseka ditlhohlo tša boitshwaro le tša go šoma tša go kopanya datha ya modiriši ka gare ga tlhamo ya pukuntšu.
4. Karolo ya 4: Mehlala ya Dipukuntšu tša Inthaneteng tše di Atlegilego
- Hlaola le go bapetša diponagalo tša moswananoši tša dipukuntšu tše di etilego pele tša inthanete tša go swana le Merriam-Webster, OED, Cambridge, le Linguee.
 - Lekola ka moo dipukuntšu tše e sego tša semmušo le tša maleme a mantši tša go swana le Urban Dictionary le Mzansi Taal di tsenyago letsogo ka gona kwešišong ya setšo le ya maleme.
 - Naganišiša ka fao diforamo tše di fapanego di hlankelago dinyakwa tša badiriši tše di fapafapanego, go tloga go nyakišišo ya thuto go ya go tšhomišo ya polelo ya letšatši le letšatši.

Go fetša & Go Naganišiša: Mošomo wa go fetša

Nepo:

Go tiiša kwešišo ya gago ya dikgopolo tše bohlokwa tše di akareditšwego go Kgaolo ya 5 le go naganišiša ka fao didirišwa tša pukuntšu tša titšithale di amago go ithuta polelo, boemedi bja setšo, le go tsenela ga modiriši.

Mošomo wa Mafelelo: Pukuntšu ya kgopolo ya ka ye e Lokilego ya Inthaneteng

Ditaelo: Akanya o karolo ya sehlopha seo se hlalago pukuntšu ye mpsha ya inthanete bjalo ka Mothopo wa Thuto wo o Bulegilego. Go ya ka seo o ithutilego sona kgaolong ye, tlatša ditšhišinyo tše di latelago:

1. Dikarolo tša Motheo:

Lokeletša diponagalo tše tharo tše bohlokwa tšeo pukuntšu ya gago e bego e tla di akaretša gomme o hlaloše gore ke ka lebaka la eng di le bohlokwa go baithuti.

2. Go Kgatha Tema ga Modiriši:

Hlaloša elemente e tee ya tirišano (mohlala, potšišo, papadi, foramo) yeo o bego o tla e akaretša go boloka badiriši ba tsenetše.

3. Go akaretšwa ga Setšo:

Pukuntšu ya gago e ka laetša bjang polelo yeo e sego ya semmušo goba yeo e itšego ya setšo (mohlala, polelo ya go sebe ya semmušo, dipolelo semmotwana tša selete)? Ke ka lebaka la eng se se le bohlokwa?

4. Ditshwaelo & Kaonafatšo: Ke mokgwa ofe wo o ka o šomišago go kgoboketša ditshwaotshwao tša badiriši, gomme o ka o šomiša bjang go kaonafatša pukuntšu?

5. Go naganišiša:

Ka mafoko a 3–5, naganišiša ka fao kwešišo ya gago ya thuto ya go rulaganya pukuntšu e fetogilego ka gona ka morago ga go fetša kgaolo ye. Ke eng seo se go makaditšego kudu?

Tšhišinyo ya Poledišano (Ke ya boikgethelo bakeng sa Mošomo wa Sehlopha):

“Ke ka ditsela dife dipukuntšu tša Inthaneteng di fetago go hlalosa mantšu? Di ka bopa bjang tsela yeo re ithutago, re boledišanago le go kwešiša setšo ka yona?”

Dikarabo

Potšišo ya Tšhomišano (Dipotšišo tše 5).

1. Ke tšhitišo efe ye mogolo ya dipukuntšu tše di gatišitšwego?

Karabo ye e nepahetseng: C

2. Ke selo sefe seo se hwetšwago gantši dipukuntšung tša Inthaneteng eupša e sego ka go gatiša?

Karabo e nepagetšeng: C

3. Ke ka lebaka la eng dipukuntšu tša Inthaneteng di akaretša kudu?

Karabo ye e nepagetšego: C

4. Ke mohola ofe wa thuto wa dipukuntšu tša inthaneteng?

Karabo ye e nepagetšego: C

5. Ke sehlopha sefe seo se nago le kgonagalo e kgolo ya go rata dipukuntšu tše di gatišitšwego?

Karabo ye e nepagetšego: C

Potšišo ya go Naganišiša:

O nagana gore ditshwayotshwayo tša badiriši le ditshekatsheko tša datha di ka kaonafatša bjang maitemogelo a gago ka pukuntšu ya inthaneteng?

Karabo ye e kgonegago Mohlala:

Ditshwayotshwayo tša badiriši di ka thuša bahlami go kwešiša gore ke rata mehlala ya go bonwa le mmiletšo wa go theeletšwa, mola ditshekatsheko tša datha di ka latela gore ke mantšu afe ao ke a lebelelago gantši le go šišinya mareo ao a amanago le ona. Mmogo, ba be ba ka hlola phihlelo ya go ithuta yeo e hlamilwego kudu le yeo e šomago gabotse go nna.

 Mošomo wa Tšhomišano: Go Nyalantšha ga Sebopego sa Pukuntšu

Ditaelo: Nyalantšha pukuntšu ye nngwe le ye nngwe le tšobotsi ya yona ya moswananoši.

 Dikarabo:

A-2, B-3, C-1, D-4, E-5

Potšišo:

Dipukuntšu tšeo e sego tša semmušo tša go swana le Urban Dictionary le Mzansi Taal di tsenya letsogo bjang kwešišong ya rena ya polelo le setšo? Na o nagana gore di swanetše go šomišwa maemong a thuto? Ke ka lebaka la eng goba ke ka lebaka la eng go se bjalo?

Dintlha tše di Šišintšwego tša go Bolela:

- Di laetša tšhomišo ya polelo ya nnete le boitšhupo bja setšo.
- Di swara polelo yeo e sego ya semmušo (slang) yeo e tšwelelago le dipolelo tšeo di sa hwetšwego dipukuntšung tša semmušo.
- Ba ka hloka bolebeledi bja barulaganyi, ba rotoša dipotšišo mabapi le go botega.
- Di ka ba bohlokwa bakeng sa dithuto tša thutamaleme ya leago le go bala le go ngwala ga setšo.

Thuto 6: Didirišwa le Thekinolotši ya thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki

Maikemišetšo a go lthuta

Mafelelong a thuto ye, baithuti ba tla kgona go:

- Kwešiša khuetšo ya didirišwa tša titšithale go mekgwa ya pukuntšu
- Hlaola dikarolo tše bohlokwa tša thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki.
- Lekola ditlamorago tša dika tša pukuntšu tša tirišano le tšeo di lebanego le modiriši.
- Hlaola didirišwa tša bohlokwa tša software tšeo di šomišwago ka go pukuntšu ya titšithale.
- Kwešiša tema yeo e kgathwago ke ditshepedišo tša taolo ya polokelo ya tshedimošo ya mantšu.
- Kwešiša tlhagelelo le bohlokwa bja disoftware tša thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki.
- Bapetša dikarolo tša TLex le Lexique Pro.
- Lekola tema yeo e kgathwago ke didirišwa tša diphatlalatšintši le tša tirišano mo go direng dipukuntšu tša sebjalebja.
- Nagana ka ditlamorago tša diapdeite tša nako ya nnete le diteng tšeo di tšweleditšwego ke mosediriši.

Karolo 1: Diphetogo tša Mekgwa ya go šoma mo Thutong ya Sebjalebjaale ya go rulaganya pukuntšu

Thuto ya mantšu, bokgabo le mahlale a go dira pukuntšu, e bile le phetogo ye kgolo mo nakong ya titšithale. Ka setšo, bangwadi ba pukuntšu ba be ba ithekgile kudu ka nyakišišo ya diatla, gantši ba sefa dingwalwa tše di gatišitšwego le go kgoboketša dingwalwa. Tshepedišo ye, gaešita le ge e be e le ya kelohloko, e be e ja nako e bile e le kotsing ya phošo ya batho.

Ka go tšwelela didirišwa tša titšithale, pukuntšu e amogetše mokgwa wo o laolwago kudu ke datha. E nngwe ya ditlhabollo tše di nago le khuetšo kudu ke tšhomišo ya thutamaleme ya khophase, yeo e akaretšago go sekaseka dikgoboketšo tše kgolo tša datha ya polelo ya lefase la nnete. Mokgwa wo o dumelela bangwadi ba pukuntšu go thea dikeno tša pukuntšu godimo ga dipaterone tša nnete tša tšhomišo go e na le melawana ya taelo, go feletša ka dikemedi tše di nepagetšego kudu le tša sebjalebjaale tša polelo.

Dipukuntšu tša titšithale le tšona di fa tirišano ye e kaonafetšego. Dikarolo tša go swana le pilešo ya go theeletšwa, dithušo tša go diswantšho, le mešomo ya go nyaka ye e kwešišegago di dira gore methopo ye e fihlelelege kudu le go kgahliša. Dielemente tše tša diphatlalatšintši di thekga mekgwa ya go ithuta ye e fapanego le go kaonafatša kwešišo, go dira gore didirišwa tša thuto ya go rulaganya pukuntšu di akaretša bohle.

Ka ntle ga mokgwa wa go šoma, pukuntšu ya titšithale e bopile leswa tema ya mongwadi wa pukuntšu. Inthanete e dirile gore phihlelelo ya temokrasi ya methopo ya polelo, e kgontšha badiriši go tšwa ditlogong ka moka go tsenya letsogo le go dirišana le dipukuntšu. Phetogo ye e bontšhwa ka mohlala ke diforamo tša go swana le pukuntšu ya go hwetšagala Wikhiphedia, moo maloko a setšhaba ka tirišano a hlamago le go mpshafatša dikeno. Le ge mohlala wo o tšwetša pele go akaretša bohle le go fapafapana ga maleme, o rotoša gape matshwenyego ka ga maemo a borulaganyi le go botega ga diteng tšeo di tšweleditšwego ke badiriši.

Tshekamelo ye nngwe e lemogegago ke go hlatloga ga dipukuntšu tša tše di ikgethilego di rulagantšwego go ya ka ditšhaba tše itšego goba dikgahlego tše itšego. Ka baka la bonolo bja go gatiša katitšithale, bangwadi ba dipukuntšu bjale ba ka hlama

dipukuntšu tše di kgethegilego bakeng sa mafelo a tša thekinolotši, dipolelo semmotwana tša selete goba dihlopha tša setšo. Tlhabollo ye e laetša bokgoni bja thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektronikigo thekga go fapafapana ga maleme le go fihlelela dinyakwa tša moswananoši tša dihlopha tša badiriši tše di fapafapanego.

Mošomo wa Tirišano: Thuto ya go rulaganya pukuntšu ya Kgato

Ditaelo:

1. Etela pukuntšu ya inthaneteng (mohlala, Oxford Learner’s Dictionary, pukuntšu ya go hwetšagala Wikhipedia, goba Urban Dictionary).
2. Lebelela lentšu “leru” gomme o bapetše ka fao le hlalošitšwego ka gona go putla bonyenyane diforamo tše pedi.
3. Ela hloko tše di latelago:
 - Diphapano tša ditlhalošo
 - Tšhomišo ya diphatlalatšintši (modumo, diswantšho, mehlala).
 - Ditseka tša Modiriši goba ditshwayotshwayo (ge di le gona) .
 - Romela ponagatšo ye kopana (mantšu a 100–150) ka ga ka fao tlhagišo ya lentšu e fapanago ka gona le seo seo se utollago ka ga mokgwa wa sefala wa thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki.

Tšhišinyo ya Poledišano

Go ya ka wena, na dipukuntšu di swanetše go hlokomelwa ke ditsebi fela, goba badiriši ba swanetše go ba le seabe ka fao polelo e ngwadilwego le go hlalošwa ka gona? Ke mehola le mafokodi afe ao a ka bago gona a thulaganyo ya mantšu ya tirišano?

Karolo 2: Didirišwa tša Software tša thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki

Thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki e fetošitše go dira dipukuntšu ka go kopanya didirišwa tše di kgethegilego tša disoftware. Didirišwa tše di thekga kgato ye nngwe le ye nngwe ya tshepedišo ya pukuntšu, go tloga go kgoboketšo le tshekatsheko ya datha go ya go go rulaganya le go phatlalatša.

Boemong bja motheo, ditshepedišo tša polokelo ya tshedimošo tša morero wa kakaretšo tša go swana le Microsoft Access, MySQL, le PostgreSQL di thuša bangwadi ba dipukuntšu go laola dibolumo tše kgolo tša datha ya mantšu. Le ge go le bjalo, ditshepedišo tše gantši di hloka diponagalo tše di rulagantšwego go ya ka dinyakwa tše di itšego tša go dira pukuntšu, go swana le go swaya semantiki goba tshekatsheko ya sebopego.

Go rarolla diphapano tše, go tšweletše diforamo tše di ineetšego tša thuto ya go rulaganya pukuntšu tša go swana le TLex Suite, Lexique Pro, le IDM's Dictionary Production System (DPS). Didirišwa tše di fa dithempleite tše di ka fetošwago, dipontšho tša pele tša nako ya nnete, go rulaganya ka tirišano, le thekgo ya maleme a mantši. TLex, ka mohlala, e šomišwa kudu bakeng sa tshekatsheko ya yona ya khophase ye e kopantšwego le segokanyimmediamentsi sa sebolokigolo seo se nago le bogwera bja mosediriši.

Didirišwa tša khophase tša go swana le Sketch Engine le AntConc le tšona di bohlokwa. Di dumelela boradipukuntšu go sekaseka tšhomišo ya polelo ya lefase la kgonthe, go hlaola dikopano le go laetša maqhubu a mantšu, e lego seo se lego bohlokwa kudu bakeng sa go hlama ditlhalošo tše di nepagetšego. Didirišwa tše gantši di kopana le diforamo tša pukuntšu, di nolofatša tshepedišo ya mošomo.

Didirišwa tša go phatlalatša, go akaretšwa barulaganyi ba XML le Ditshepedišo tša Taolo ya Diteng (CMS), di thuša go rulaganya le go tsenya dipukuntšu inthaneteng. Maemo a go swana le TEI (Text Encoding Initiative) a netefatša go se fetoge le tirišano go ralala le diforamo.

Go hlatloga ga Mahlale a Maitirelo le NLP go fetotše thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki gape. Dithekinolotši tše di itirela mešomo ya go swana le go swaya karolo ya polelo, go se hlalošege dikwi, gaešita le go tšweletša tlhalošo ya mathomo.

Di thuša gape go šupa tlotlontšu ye e tšwelelago go tšwa methopong ya go swana le dikgokaganyo tša leago.

Ditshepedišo tša taolo ya polokelo ya tshedimošo ya mantšu, go swana le tšeo di šomišwago ke Pukuntšu ya Seisemane ya Oxford (OED) le Pukuntšu ya Cambridge, di kgontšha dimphafatšo tša nako ya nnete, kopanyo ya maleme a mantši, le diteng tšeo di tšweleditšwego ke modiriši. Ditshepedišo tše di thekga dikarolo tša go nyaka tše di tšwetšego pele gomme di dumelela dipukuntšu go tšwelela le ditshekamelotša polelo.

Diforamo tša go swana le pukuntšu ya go hwetšagala Wikhiphedia di fa mohlala wa thuto ya go rulaganya pukuntšu ya go tšea karolo, moo badiriši ba lefase ka bophara ba tsenyago letsogo go dikeno. Le ge se se dira gore ditokomane tša polelo e be tša temokrasi, gape se nyaka tlhokomelo ye maatla ya barulaganyi go hlokomela nepagalo.

Potšišo ya tirišano: Leka tsebo ya gago

Kgetha karabo ya maleba ya potšišo ye nngwe le ye nngwe.

Ke efe ya tše di latelago yeo e sego sedirišwa se se kgethegilego sa lexicographic?

- A. TLex Suite
- B. Lexique Pro
- C. Microsoft Access
- D. IDM's DPS
- E. Sketch Engine

2. Ke mošomo ofe wa mathomo wa didirišwa tša khophase go swana le Sketch Engine?

- A. Go phatlalatša dipukuntšu
- B. Go sekaseka tšhomišo ya polelo
- C. Go fometa dikeno tša pukuntšu
- D. Go fetolela diteng

- E. Go hlama odio ya go bitša mantšu

3. **Ke maemo afe ao a šomišwago ka tlwaelo go rulaganya dipukuntšu tša titšithale?**

- A. HTML
- B. JSON
- C. TEI
- D. SQL
- E. CSS

4. **Ke mohola ofe wo bohlokwa wa ditshepedišo tša taolo ya polokelo ya tshedimošo ya mantšu?**

- A. Di fediša tlhokego ya barulaganyi ba batho
- B. Di dumelela diapdeite tša nako ya nnete le meneelo ya mosediriši
- C. Di thekga fela dipukuntšu tša polelo ya Seisemane
- D. Di ema legatong la didirišwa tša khophase ka botlalo
- E. Di šomišwa fela ka dipukuntšung tša go gatiša

5. **Ke thekinolotši efe yeo e thušago go šupa tšhomišo ye mpsha ya mantšu go tšwa go dikgokaganyo tša leago?**

- A. XML
- B. SQL
- C. NLP
- D. CMS
- E. HTML

 Mošomo wa go Lebelela & Le go Naganišiša

Bogela bidio ye e šišintšwego:

 “Kamoo Bohlale bja Maitirelo bo Fetošago Tsela yeo re Dirišago Dipukuntšu”
(YouTube goba OER-hosted)

Naganišiša ka dipotšišo tše di latelago:

1. Ke ditsela dife tše pedi tše Bohlale bja Maitirelo e šomišwago ka tšona gabjale mo go thuto ya mantšu?
2. Diteng tše di tšweleditšwego ke modiriši di ka kaonefatša goba tša raraganya bjang go nepagala ga pukuntšu?
3. Ke dilo dife tše di swanetšego go elwa hloko boitshwaro bja go šomiša Bohlale bja Maitirelo go hlaloša polelo?
4. Na o nagana gore bangwadi ba dipukuntšu ba kgale ba sa tla nyakega nakong ye e tlogo? Ke ka lebaka la eng goba ke ka lebaka la eng go se bjalo?

Karolo 3: Go Hlahloba Software ya thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki

Matseno a Software ya thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki

Lefapha la thuto ya go rulaganya pukuntšu le bile le phetogo ye kgolo ka go hlatloga ga thekinolotši ya titšithale. Go dira pukuntšu ya setšo, yeo e kilego ya ithekga ka go kgoboketša le go gatiša, go fetogile tshepedišo ye e fetogago, yeo e laolwago ke disoftware yeo e tsebjago bjalo ka thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki. Phetogo ye ga se ya kaonafatša fela bokgoni bja go hlama pukuntšu eupša gape e katološitše dikgonagalo tša ka fao dipukuntšu di rulagantšwego, di fihlelelwago le go šomišwa ka gona.

Software ya thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki e šupa didirišwa tše di kgethegilego tša titšithale tše di hlamilwego go thekga modikologo ka moka wa bophelo wa tlhabollo ya pukuntšu, go tloga go kgoboketšo le go tsenya datha go ya go go rulaganya, go fometa le go phatlalatša. Didirišwa tše di rulagantšwe go fihlelela dinyakwa tša badiriši ba bantši, go akaretšwa ba rulaganyi ba dipukuntšu ba profešenale, ditsebi tša maleme, barutiši le ditšhaba tša maleme. Di fa dikarolo tša go swana le go rulaganya ka nako ya nnete, kopanyo ya ditaba tše dintši, tshekatsheko ya khophase, le thekgo ya maleme a mantši, tše di bego di le thata goba go sa kgonege go di phethagatša ka dipukuntšung tša setšo tša go gatiša.

Ye nngwe ya mehola ye bohlokwa kudu ya software ya thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki ke bokgoni bja yona bja go akaretša dielemente tša tirišano le tšadi phatlalatšintši. Dipukuntšu tša mehleng yeno bjale di ka akaretša diodio tša go bitša mantšu a go theeletšwa, diswantšho, dibidio le dikgokagano tša godimo, e lego seo se dirago gore di kgahliše kudu le go fihlelelwa ke badiriši bao ba nago le mekgwa e fapanego ya go ithuta. Go tlaleletša, didirišwa tše gantši di thekga go rulaganya ka tirišano, go dumelela baabi ba bantši go šoma mo protšekeng ya pukuntšu ka nako e tee, yeo e lego bohlokwa kudu go maitapišo a magolo goba ao a laolwago ke setšhaba.

Go feta fao, diforamo tša thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki di hlamilwe go ba tše di fetofetogago le maemo le tše di ka oketšegago, go amogela se sengwe le se sengwe go tšwa go dihlopha tše nnyane tša mantšu a maleme a mabedi go ya go dipukuntšu tše di feletšego tša maleme a mantši. Gape di nolofatša dimphafatšo tša nako ya nnete, go netefatša gore dipukuntšu di dula di le gona bjale ka tšhomišo ya polelo ye e tšwelelago. Ka lebaka leo, software ya e-lexigraphic e kgatha tema ye bohlokwa go bolokeng go fapana ga maleme, go thekga maitapišo a go tsošološa polelo, le go godiša thuto ya polelo mo nakong ya titšithale.

Dikarolong tšeo di latelago, re tla hlahloba didirišwa tše pedi tše di etilego pele tša thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki e lego Tlex le Lexique Pro gomme ra hlahloba ka moo diponagalo tša tšona di tlaleletšago go tšwetšopele ya thuto ya go rulaganya pukuntšu ya sebjalebja.

Tlex: Sefala sa Sepefešenale sa Dipukuntšu

Maemo le Morero

Tlex (TshwaneLex) ke software ye maatla ya thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki e dirilwe ke khampani ya Aforika Borwa TshwaneDJe. E hlametšwe ka mo go kgethegilego go dira pukuntšu ya setsebi gomme e dirišwa kudu ke dihlongwa tša thuto, bagatiši le mekgatlo ya maleme lefaseng ka bophara. Tlex e thekga tlholo ya bobedi dipukuntšung tša go gatiša le tša titšithale gomme e tšeelwa godimo kudu ka bokgoni bja yona bja go swara diprotšeke tše di raraganego, tša dipukuntšu tša maleme a mantši.

Software e ile ya hlabollwa go arabela go nyakega mo go golago ga didirišwa tše di šomago gabotse, tše di ka oketšegago le tša tirišano lefapheng la thuto ya go rulaganya pukuntšu. E fa tikologo ye e feletšego yeo e thekgago kgato ye nngwe le ye nngwe ya tlhabollo ya pukuntšu, go tloga go go tsenya datha le go rulaganya go ya go go fometa le go phatlalatša.

Dikarolo tše Bohlokwa le Mešomo

Tlex e fana ka sete ye e humilego ya dikarolo tšeo di nolofatšago tshepedišo ya go hlama pukuntšu:

- Tebelelopele ya Nako ya Bjale: E dumelela badiriši go bona ka moo mantšu a tlogo tšwelela ka gona ka difomete tša go gatiša tša mafelelo goba tša titšithale nakong ya go rulaganya.
- Tshepedišo ya Potšišo ya Khophase ye e Kopantšwego: E kgontšha barulaganyi ba dipukuntšu go sekaseka tšhomišo ya polelo ya nnete le go ntšha mehlala thwii go tšwa go dikhopora.
- Taolo ya Ditšhupetšo tša Methopo: E tšweletša le go mpshafatša ka go itiriša dikgokagano tša ka gare magareng ga dikeno tše di amanago.
- Thekgo ya malementši: E nolofatša tlholo ya dipukuntšu ka maleme a mantši, go akaretšwa maleme a setlogo le ao a sa šomišwago gabotse.
- Go rulaganya ka tirišano: e thekga badiriši ba bantši bao ba šomago ka porotšekeng ye e swanago ka taolo ya phetolelo le diapdeite tša nako ya nnete.
- Kopanyo ya diphatlalatšintši: E dumelela go akaretšwa ga odio ya go bitša mantšu, diswantšho, le dibidio go godiša go tsenela ga mosediriši.
- Ditlhahlobo tša go se fetoge tša go itiriša: E folaga dikeno tše di hlaelelago goba tše di ipoeletšago gomme e netefatša fomete ya go swana go ralala le pukuntšu.

Tlwaetšo le go fetofetoga le maemo

E nngwe ya matla a magolo a TLex ke go fetošwa ga yona. Bangwadi ba dipukuntšu ba ka hlama dithempleite tša bona tša go tsenya, ba hlaloša mafelo a datha ya tlwaelo, le go diriša mekgwa ya go fometa ya moswananoši go swanela dinyakwa tša diprotšeke tše itšego. Se se na le mohola kudu go hlama dipukuntšu tše di kgethegilego, go swana le dipukuntšu tša sethekniki goba methopo ya thuto ya maleme a mabedi.

Software e thekga gape go romela ntle dipukuntšu ka dibopego tše di fapanego, go akaretšwa XML, HTML, le PDF, go dira gore go be bonolo go phatlalatša diteng go ralala le diforamo tše di fapanego.

Kgahlamelo go thuto ya go rulaganya pukuntšu ya Sebjalebja

TLex e bile le seabe se segolo go mpshafatšong ya thuto ya go rulaganya pukuntšu ka go dira gore tshepedišo ye e šome gabotse, ya tirišano, le go fetofetoga le maemo. segokanyimmediamentsi sa sebolokigolo sa yona se se nago le bogwera le mosediriši le sete ya dikarolo ye e tiilego di dira gore e fihlelelege go bobedi bangwadi ba pukuntšu bao ba nago le maitemogelo le bao ba sa tšwago go fihla. Ka go thekga ditaba tše dintši, go bolela maleme a mantši, le tirišano ya nako ya nnete, TLex e matlafatša batšweletši ba dipukuntšu go tšweletša methopo ya mantšu ya maemo a godimo, ye e akaretšago bohle, le ye e kgahlišago go batheeletši ba go fapafapana.

Lexique Pro: Taolo ya Polokelo ya Tshedimošo ya Lentšu Lexique Pro

Kakaretšo le Morero

Lexique Pro ke software ya thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki yeo e nago le bogwera bja mosediriši yeo e hlamilwego kudu go laola dipolokelo tša tshedimošo tša mantšu. E šomišwa kudu ke ditsebi tša maleme, bangwadi ba maleme, le barutiši, kudukudu maemong ao a akaretšago maleme ao a sa ngwalwago gabotse goba ao a lego kotsing. Go fapana le diforamo tše di raraganego kudu, Lexique Pro e gatelela go ba bonolo le go fihlelelwa, e dira gore e be ye botse go badiriši bao ba nago le bokgoni bjo bo lekanyeditšwego bja setegeniki goba methopo.

Software ye e šoma gabotse kudu go hlama dipukuntšu le dipukuntšu tša maleme a mabedi goba a maleme a mantši. E dumelela badiriši go tsenya, go rulaganya, le go tšweletša datha ya mantšu ka sebopego se se rulagantšwego le seo se ka nyakišišwago, e lego seo se dirago gore e be sedirišwa sa bohlokwa go bobedi baithuti ba polelo le banyakišiši.

Dikarolo tša Motheo le Mešomo

Lexique Pro e fana ka mohuta wa dikarolo tšeo di thekgago tlholo le taolo ya dipolokelo tša tshedimošo tša mantšu:

- Thekgo ya Maleme a Mantši: E swara maleme a mantši, go akaretšwa dingwalwa tša go tloga go le letona go ya go la ngele le ditlhalošo tša mantšu.
- Mabala a go Tsenya ao a ka Tlwaelago: Badiriši ba ka hlaloša mafelo a ditlhalošo, di-glosse, mehlala, le diphetolelo.
- Go Sepelasepela ga Tebelelo ya Sehlare: E fa tebelelo ya tatelano ya dikeno bakeng sa go phetla ka tsela ye e kwešišegago.
- Patlo ya Tšhomišano: Didirišwa tša nyakišišo le go sefa tša maemo a godimo di thuša badiriši go hwetša dikeno tše itšego ka pela.

- Kopanyo ya diphatlalatšintši: E thekga direkhoto tša modumo, diswantšho, le dikotwana tša bidio go humiša dikeno tša pukuntšu.
- Thekgo ya Medumo le ya Mongwalo: E dumelela bobedi dingwalwa tša medumo le mopeleto wa maemo.
- Dikgetho tša Romelantle: E kgontšha thomelontle go HTML, XML, le difomete tša sengwalwa se se tlwaelegilego bakeng sa go abelana goba go phatlalatša.
- Mokgwa wa Tlhagišo: O fa sebopego seo se nago le bogwera bja pontšho sa go bontšha dipukuntšu go badiriši bao e sego ba sethekniki.

Dikarolo tše di dira gore Lexique Pro e be le mohola kudu go diprotšeke tša polelo tše di theilwego setšhabeng, moo bonolo bja tšhomišo le go hlaka ga pono di lego bohlokwa.

Phihlelelo le Tšhomišo ya Setšhaba

E nngwe ya dika tše di tšwelelago tša Lexique Pro ke go fihlelelwa ga yona. E lokologile go e diriša, e boima e bile e bonolo go e tsenya go bontši bja ditshepedišo tše di tlwaelegilego tša khomphutha. Se se dira gore e be kgetho ye botse kudu go mekgatlo ye mennyane, banyakišiši ba ikemetšego, le ditšhaba tša maleme tseo di nago le ditšhelete tše di lekanyeditšwego goba mananeokgoparara.

Software ye e akaretša gape le didirišwa tša go abelana setšhaba, go dumelela badiriši go aba dipolokelo tša bona tša tshedimošo tša mantšu bakeng sa ditshwaotshwao le tirišano. Mokgwa wo wa go tšea karolo o thekga maitapišo a go boloka polelo le go tsošološa ka go akaretša baboledi ba setlogo le maloko a setšhaba mo tshepedišong ya go ngwala ditokomane.

Kgahlamelo ya Thuto le ya Polelo

Ka boripana, Lexique Pro ke sedirišwa se se šomago, se se fihlelelwago, le se se nago le mahlakore a mantši seo se matlafatšago badiriši go hlama methopo ya mantšu ye e nago le mohola yeo e rulagantšwego go ya ka dinepo tša bona tša polelo le tša thuto.

Potšišo ya Tšhomišano: Leka Tsebo ya Gago

Kgetha karabo ye e nepagetšego ya potšišo ye nngwe le ye nngwe.

Karolo ya A: TLex (Dipotšišo tše 5) .

1. Ke khamphani efe yeo e hlamilego TLex?

- A. Oxford
- B. LexicSoft
- C. TshwaneDJe
- D. Cambridge
- E. SIL International

2. Ke tšobotsi efe yeo e dumelelago badiriši ba TLex go bona gore dikeno di tla tšwelela bjang ka sebopego sa mafelelo?

- A. Molatediši wa go Tsena
- B. Tebelelopele ya Nako ya Sebele
- C. Peakanyo ya go Phrintha
- D. Thomelontle ya XML
- E. Mokgwa wa Tlhaloso ya Mantšu

3. Ke eng seo Tlex's integrated corpus query system e se dirago?

- A. E fetolela mantšu
- B. E sekaseka tšhomišo ya polelo
- C. E phatlalatša dipukuntšu
- D. E tlaleletša kadiphatlatšintši
- E. E latela ditshwayotshwayo tša modiriši

4. Ke tšobotsi efe ya TLex yeo e thekgago tlholo ya pukuntšu ya maleme a mabedi?

- A. Molatediši wa go Tsena
- B. Moagi wa Tlhaloso ya Mantšu

- C. Go bušetša morago ka go itiriša
- D. Tebelelopele ya go Phrintha
- E. Sefa ya go Tsena

5. Ke efe ya tše di latelago yeo e SEGO tšobotsi ya TLex?

- A. Tshekatsheko ya Sebopego
- B. Thekgo ya Sengwalwa sa Magareng ga Methaladi
- C. Go Rulaganya ka Tirišano
- D. Thekgo ya Unicode
- E. Kopanyo ya API

Karolo ya B: Lexique Pro (Dipotšišo tše 5) .

6. Lexique Pro e tumile kudu gare ga:

- A. Bagatiši
- B. Ditsebi tša maleme le barutiši
- C. Bahlami ba disoftware
- D. Babegi ba ditaba
- E. Bafetoledi

7. Ke tšobotsi efe yeo e dumelelago Lexique Pro go bontšha dikeno ka sebopego sa tatelano ya maemo?

- A. Mokgwa wa Tlhaloso ya Mantšu
- B. Go Sepelasepela ga Tebelelo ya Sehlare
- C. Molatediši wa go Tsena
- D. Thomelontle ya XML
- E. Tebelelopele ya Nako ya Sebele

8. Lexique Pro e thekga ke efe ya tše di latelago?

- A. Go bušetša morago ka go itiriša

- B. Tshekatsheko ya Khophase
- C. Sengwalwa sa magareng ga methalo
- D. Kopanyo ya API
- E. Dithempleite tša Karolo ya Polelo

9. Ke sebopego sefe sa ditšweletšwa seo se SA thekgwego ke Lexique Pro

- A. HTML
- B. DOCX
- C. XML
- D. Sengwalwa se se sa hlakahlakanego
- E. HTML yeo e ka nyakišišwago

10. Ke eng seo se dirago gore Lexique Pro e fihlelelege kudu?

- A. Kopanyo ya AI
- B. E lokologile go šomišwa ebile e bobebe
- C. Didirišwa tša NLP tše di agetšwego ka gare
- D. Tirišano ya nako ya nnete
- E. Thekgo ya go phrintha fela

Karolo ya C: Dikgopolo tša Kakaretšo (Dipotšišo tše 5).

11. Ke efe ya tše di latelago yeo e lego tšobotsi yeo e abelanwago ya bobedi TLEx le Lexique Pro?

- A. Tshepedišo ya Dipotšišo tša Khophase
- B. Kopanyo ya ditaba tše dintši
- C. Sengwalwa sa magareng ga methalo
- D. Tshekatsheko ya Sebopego
- E. Kopanyo ya API

12. Morero o mogolo wa disoftware tša thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki ke ofe?

- A. Fetolela dingwalwa
- B. Hlama le go laola dipukuntšu tša titšithale
- C. Ruta popopolelo
- D. Efa legato la barulaganyi ba batho
- E. Dingwalo tša polokelo

13. Ke tšobotsi efe yeo e thušago go netefatša go se fetoge ga dikeno tša pukuntšu?

- A. Pono ya Sehlare
- B. Taolo ya Dit t š a tša Sefapano
- C. Molatediši wa go Tsena
- D. Mokgwa wa Tlhaloso ya Mantšu
- E. Peakanyo ya go Phrintha

14. Ke software efe yeo e loketšego gakaone diprotšeke tša pukuntšu tša tekanyo ye kgolo, tša tirišano?

- A. Lexique Pro
- B. TLex
- C. WordPress
- D. Excel
- E. MySQL

15. Ke efe ya tše di latelago yeo e hlalošago gabotse tshekamelo ya pukuntšu ya sebjalebja?

- A. Dipukuntšu tše di gatišwago fela
- B. Kgoboketšo ya go tsenya ka seatla

- C. Didirišwa tša titšithale, tše di humilego ka diphatlalatšintši, le tša tirišano
- D. Nepišo ya polelo e tee
- E. Diteng tše di sa fetogego

 Tšhišinyo ya Poledišano

Naganišiša ka tše di latelago

O nagana gore kopanyo ya didirišwa tša multimedia le tša tirišano ka go software ya e-lexicographic e fetoša bjang tsela yeo re ithutago le go ngwala maleme ka yona?

Ela hloko khuetšo go pabalelo ya polelo, thuto le phihlelelo.

Karolo 4: Kgahlamelo ya Software ya thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki

Go tšwelela ga disoftware tšathuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki tša go swana le TLex le Lexique Pro go kaonafaditše kudu bokgoni bja go dira pukuntšu ka go dira gore bontši bja mešomo yeo ka setšo e bego e dirwa ka diatla le yeo e jago nako e šome ka go itiriša. Nakong e fetilego, bangwadi ba pukuntšu ba be ba swanetše go selaganya ditšhupetšo ka seatla, go lekola go se fetoge le go fometa diteng bakeng sa go phatlalatšwa, e lego ditshepedišo tše di bego di sa nyake mošomo o montši feela eupša gape di sekametše go dira diphošo tša batho.

Ka didirišwa tša thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki, mešomo ye bjale e nolofaditšwe ka dikarolo tša go itirela tše di agetšwego ka gare. Mohlala, TLex e fana ka ditšhupetšo tša sefapano tše di itirišago, tše di netefatšago gore dikeno tše di amanago di kgokagantšwe le go mpshafatšwa ka go se fetoge. Ditlahlobo tša go se fetoge di thuša go šupa dikeno tše di ipoeleditšego goba tše di hlaelelago, mola dithempleite tše di ka fetošwago di beakanya go fometa go ralala le pukuntšu ka moka. Dikarolo tše di fokotša kudu nako le maiteko ao a nyakegago bakeng sa go kgoboketša pukuntšu.

Go feta fao, go itirela go dumelela boradipukuntšu go šuthiša nepo ya bona go tšwa go mešomo ya sethekniki ye e ipoeletšago go ya go mošomo wa polelo wo o nago le mohola kudu, go swana le go sekaseka datha ya khophase, go hlwekišwa ga ditlhalošo, le go netefatša kamano ya setšo le ya diteng. Se se feletša ka dipukuntšu tše di sa tšweletšwago ka pela fela eupša gape e le tša maemo a godimo le tše di bontšhago kudu tšhomišo ya nnete ya polelo.

Mafelelong, go itirela ka go software ya thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki go godiša bobedi tšweletšo le go nepagala, go e dira letlotlo leo le sa nyakegego ka go thuto ya go rulaganya pukuntšu ya sebjalebja.

Kgatišo ya Difomete tše Dintši le Phihlelelo ya Lefase ka Bophara

E nngwe ya ditlamorago tše di fetošago kudu tša software ya e-lexicographic ke bokgoni bja yona bja go thekga phatlalatšo ya difomete tše ntši. Go tšwa go polokelo

ya tshedimošo ya mantšu ye tee, ye e lego bogareng, bangwadi ba mantšu ba ka tšweletša dibopego tše ntši tša ditšweletšwa, go akaretšwa dikgatišo tša setšo tša go gatiša, dipukuntšu tša inthanete tša tirišano, le dikgopelo tša sellathekeng. Bokgoni bjo bo netefatša gore diteng di dula di sa fetoge go ralala le diforamo ka moka, go fokotša go ipoeletša ga maitapišo le go fokotša kotsi ya diphošo nakong ya phetošo ya sebopego.

Go fetofetoga mo go katološitše kudu phihlelelo ya dipukuntšu. Nakong e fetilego, phihlelelo ya methopo ya pukuntšu gantši e be e lekanyeditšwe go bao ba bego ba kgona go reka dikgatišo tše di gatišitšwego goba ba di hwetša ka tsela ya kgonthe. Lehono, dipukuntšu tša ditšhelete di ka hwetšwa gatee-tee ke badiriši lefaseng ka bophara, go akaretša le bao ba lego ditikologong tša kgole, tša magaeng goba tše di sa fiwego ditirelo tše di lekanego. Phetogo ye e thušitše go dira gore phihlelelo ya methopo ya polelo e be ya temokrasi, go e dira gore e akaretše bohle le go ba le tekatekano.

Go feta moo, difomete tša titšithale di dumelela tlhamo ye e arabelago, go ra gore dipukuntšu di ka lokišwa bakeng sa didirišwa tše di fapanego, go tloga go dikhomphutha tša tafoleng go ya go di-sematefouno, go godiša go šomišega le go tsenela. Badiriši ba ka nyaka, ba phetla, le go dirišana le diteng ka ditsela tše di bego di sa kgonege ka dipukuntšu tša go gatiša tša go se fetoge.

Ka go kgontšha phatlalatšo ya difomete tše ntši, software ya e-lexicographic e kgatha tema ye bohlokwa go katološeng phihlelelo, go šomišega, le khuetšo ya lefase ka bophara ya dipukuntšu tša sebjalebjae, go netefatša gore tsebo ya polelo e hwetšagala go bohle, go sa šetšwe lefelo goba sedirišwa.

Kopanyo ya Multimedia bakeng sa Thuto ye e Kaonafaditšwego

Didirišwa tša sebjalebjae tša e-lexicographic di fetotše tsela yeo badiriši ba dirišanago le dipukuntšu ka go akaretša dielemente tša multimedia tše di fetago kgole mongwalo wo o sa fetogego. Dikarolo tša go swana le mmiletšo wa go theeletšwa, dipontšho tša bidio, le dipotšišo tša tirišano di fa maitemogelo a go ithuta ao a nwelelago kudu le a go kgahliša, kudukudu go baithuti ba polelo.

Dikarolo tša modumo di dumelela badiriši go kwa mmiletšo wo o nepagetšego wa mantšu, e lego seo se thušago kudu go baithuti ba maleme a bobedi goba a šele.

Matlafatšo ye ya go kwa e thekga bokgoni bjo bokaone bja mmiletšo le go theeletša. Ka mo go swanago, diteng tša bidio di ka bontšha kamoo mantšu a dirišwago ka gona diteng tša kgonthe tša bophelo, go swana le dipoledišanong goba maemong a setšo, tša thuša badiriši go se kwešiše feela tlhalošo eupša gape le tšhomišo le segalo.

Dikarolo tša tirišano tša go swana le dipotšišo le dipapadi di godiša gape go tsenela ka go hlohleletša go ithuta ka mafolofolo. Didirišwa tše di dumelela badiriši go leka kwešišo ya bona, go tiiša tlotlontšu, le go latela tšwelopele ya bona ka tsela ye e thabišago le ye e hlohleletšago.

Kopanyo ya diphatlalatšintši e kaonafatša kwešišo le go boloka ka go tšweletša polelo ka mekgwa ye mentši: pono, go kwa, le *kinesthetic*. Mekgwa wo wa mekgwa ye mentši o sepelelana le mekgwa ya sebjalebjae ya thuto yeo e gatelelago tlhamo ye e lebanego le moithuti le phihlelelo.

Ka go humiša dikeno tša pukuntšu ka multimedia, software ya thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki e dira gore go ithuta polelo go be le maatla, go akaretša bohle le go šoma gabotse go badiriši ba bantši.

Diteng tše di fetogago le Dimpshafatšo tša Nako ya Sebele

E nngwe ya mehola ye bohlokwa kudu ya dipukuntšu tša titšithale go feta dikgatišo tša setšo tša go gatiša ke bokgoni bja tšona bja go thekga dimpshafatšo tša nako ya nnete. Polelo e dula e tšwelela; mantšu a maswa a a tšwelela, ditlhalošo di a fetoga, gomme mekgwa ya tšhomišo e a fetoga. Polelo e dula e tšwelela; mantšu a maswa a a tšwelela, ditlhalošo di a fetoga, gomme mekgwa ya tšhomišo e a fetoga. Software ya thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki ya go swana le TLex e kgontšha bangwadi ba mantšu go arabela diphetogo tše ka pela ka go mpshafatša dikeno, go oketša mareo a maswa, goba go bušetša morago ditlhalošo tše di fetilwego ke nako ntle le go emela kgatišo ye mpsha ya go gatiša.

Bokgoni bjo bja go fetoga bo netefatša gore dipukuntšu di dula di le tša bjale ebile di le maleba, di laetša tlhago ye e phelago ya polelo. Ka mohlala, mareo ao a sa tšwago go hlangwa a bjalo ka “metaverse” goba “doomscrolling” a ka kopanywa ka gare ga dipukuntšu tša titšithale gatee-tee ge a hwetša go gogwa polelong ya phatlalatša.

Go tlaleletša go dimpshafatšo tša barulaganyi, diforamo tše ntši tša sebjalebja le thekga diteng tše di tšweleditšwego ke badiriši, go dumelela diboledi go tšwa dileteng le ditlogong tše di fapanego go tsenya letsogo ka mehlala, dipolelosemmotwana tša selete le dipolelo tša polelo. Mohlala wo wa go tšea karolo o godiša go akaretšwa le go huma ga pukuntšu, o swara go fapafapana ga maleme ao ka tsela ye nngwe o ka hlokomologwago.

Dimpshafatšo tša nako ya nnete gape di hola badiriši ba thuto le ba profeshenale bao ba ithekgilego ka methopo ya polelo ya moragorago. E ka ba bakeng sa nyakišišo ya tša thuto, phetolelo goba go ithuta polelo, go ba le phihlelelo ya tsebišo ya morago bjale le e nepagetšego go bohlokwa. Ka go kgontšha diteng tše di fetogago, didirišwa tša thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki di netefatša gore dipukuntšu di tšwelela go bapa le maleme ao di a ngwalago.

Tirišano le Ditshepetšo tša Mošomo tše di Theilwego godimo ga Leru

E nngwe ya dikarolo tše maatla kudu tša software ya sebjalebja le ya e-lexicographic ke thekgo ya yona ya go rulaganya ka tirišano. Didirišwa tša go swana le TLex di dumelela bangwadi ba pukuntšu ba bantši go šoma mo protšekeng e tee ya pukuntšu ka nako e tee, go sa šetšwe lefelo la bona la kgontho. Se se hola kudu go diprotšeke tša tekanyo ye kgolo goba tša maleme a mantši tše di nyakago ditšhišinyo go tšwa go sehlopha sa ditsebi tše di fapafapanego, go akaretšwa ditsebi tša maleme, bafetoledi le ditsebi tša ditaba.

Ditshepedišo tše di theilwego lerung di godiša tirišano ye ka go fana ka sefala se se tsepamego moo baabi ka moka ba ka fihlelelago, go rulaganya, le go sekaseka diteng ka nako ya nnete. Ditshepedišo tše di fediša tlhokego ya go abelana ka faele ka seatla le go latela phetolelo, go fokotša kotsi ya go ipoeletša goba tahlegelo ya data. Diphetogo tše di dirilwego ke leloko le tee la sehlopha di bonagala ka pela go ba bangwe, go netefatša go ba pepeneneng le go se fetoge go ralala le dikeno.

Didirišwa tša tirišano di akaretša gape le dikarolo tša go swana le taolo ya phetolelo, go fa ditshwayotshwayo, le kabo ya mošomo, tše di thušago dihlopha go laola ditshwayotshwayo tša mošomo ka bokgoni. Mokgwa wo o rulagantšwego ga o akgofiše fela

tshepedišo ya tlhabollo ya pukuntšu eupša gape o kaonafatša boleng bja kakaretšo bja setšweletšwa sa mafelelo.

Diforamo tšathuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki tše di theilwego lerung di godiša tikologo ye e akaretšago kudu le ye e tšweletšago ya go dira pukuntšu. Di matlafatša dihlopha tšeo di phatlaletšego ka thutafase go tsenya letsogo ka bokgoni bja tšona, go dira gore tshepedišo ya lexicographic e fetoge kudu, e šome gabotse le yeo e kgokaganego lefaseng ka bophara.

Kopanyo ya Theknolotši ya Mahlale a Maitirelo le NLP

Kopanyo ya Mahlale a Maitirelo (AI) le tshepedišo ya polelo ya tlhago (NLP) ka gare ga software ya thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki e bopa leswa bokamoso bja go dira pukuntšu. Dithekinolotši tše tša maemo a godimo di kgontšha boradipukuntšu go šoma le go sekaseka palo ye kgolo ya datha ya polelo ka lebelo le nepagalo leo le sa kago la bonwa. Ka go šupa dipaterone tšhomišong ya polelo, didirišwa tša Mahlale a Maitirelole NLP di ka thuša go utolla ditshekamelotše di tšwelelago, diphapano tša selete, le diphetogo tša tlhalošo go ralala le maemo a go fapana.

E nngwe ya ditirišo tše di nago le khuetšo kudu tša NLP ka go lthuto ya go rulaganya pukuntšu ke go swaya karolo ya polelo ka go itiriša, yeo e hlophago mantšu go ya ka dikarolo tša ona tša thutapolelo. Se ga se boloke nako fela eupša gape se netefatša go se fetoge go ralala le dikeno tša pukuntšu. Go tlaleletša, dialgoritmo tša go ithuta ka motšhene di ka tlwaetšwa go tšweletša dipolelo tša mohlala, go šišinya mahlalosešagotee, goba gaešita le go šišinya ditlhalošo tša mathomo tšeo di theilwego godimo ga datha ya khophase.

Dithekinolotši tše di thekga gape ditshekatsheko tša go bolela e sa le pele, di thuša boradipukuntšu go lebelela pele gore ke mantšu afe a maswa ao a hwetšago botumo gomme a ka netefatša go akaretšwa dimphafatšong tša ka moso. Mokgwa wo wo o laolwago ke datha o feletša ka dipukuntšu tšeo di laetšago kudu tšhomišo ya polelo ya sebjalebja le kamano ya setšo.

Go dirišwa ga Mahlale a Maitirelo le NLP go kgontšha didirišwa tša e-lexicographic go ba tše bohla kudu, tšeo di feto-fetogago le maemo le tšeo di šomago gabotse. Di matlafatša bangwadi ba dipukuntšu go hlama dipukuntšu tše di nago le mahlakore a

manyane, tša moragorago le tšeo di lebanego le modiriši tšeo di tšwelelago go bapa le maleme ao ba a ngwalago.

Tšhišinyo ya Poledišano

Naganišiša le go Ahlaahla:

O nagana gore bokgoni bja go mpshafatša dipukuntšu ka nako ya nnete le go akaretša diteng tšeo di tšweleditšwego ke modiriši bo ama bjang taolo le go botega ga dipukuntšu tša sebjalebja?

Ela hloko tekatekano magareng ga go akaretša bohle le taolo ya barulaganyi karabong ya gago.

Go fetša & Go Naganišiša: Mošomo wa go fetša

Nepo:

Mošomo wo o thuša go tiiša kwešišo ya gago ya dikgopolo tše bohlokwa go tšwa thutong, go akaretšwa diphetogo tša mokgwa, didirišwa tša software, diponagalo tša sefala, le khuetšo ya thekinolotši ya thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki.

Ditaelo:

Karolo ya 1: Dipotšišo tša Kgetho ye mentši (Dipotšišo tše 10) .

Kgetha karabo ye e nepagetšego.

1. Ke mokgwa ofe wo o dumelelago boradipukuntšu go sekaseka disete tše kgolo tša datha tša tšhomišo ya polelo ya nnete?
 - A. Popopolelo ya taelo
 - B. Thutamaleme ya khophase
 - C. Go beakanya popopolelo
 - D. Go dira mohlala wa semantiki
 - E. Go ngwalollwa ga medumo
2. TLex e hlamilwe ke khamphani efe?
 - A. LexicSoft

- B. SIL International
- C. TshwaneDJe
- D. Oxford
- E. Cambridge

3. Ke tšobotsi efe ka go TLex yeo e thušago go hlaola dikeno tše di ipoeleditšego goba tše di hlaeelago?

- A. Molatediši wa go Tsena
- B. Ditlhahlobo tša go se fetoge tše di itirišago
- C. Moagi wa Tlhaloso ya Mantšu
- D. Pono ya Sehlare
- E. Tebelelopele ya Nako ya Sebele

4. Lexique Pro e na le mohola kudu bakeng sa:

- A. Kopanyo ya AI
- B. Ditokomane tša polelo
- C. Dipukuntšu tše di gatišwago fela
- D. Tshekatsheko ya popopolelo
- E. Dipukuntšu tša molao

5. Ke sebopego sefe seo ka tlwaelo se SA thekgwego ke Lexique Pro bakeng sa thomelontle?

- A. HTML
- B. XML
- C. DOCX
- D. Plain Text
- E. Searchable HTML

6. NLP e emela eng mo go thuto ya go rulaganya pukuntšu?

- A. Tshepetšo ye Mpsha ya Mantšu
- B. Tshepetšo ya Polelo ya Tlhago
- C. Tlhahlobo ya Polelo ya Setlogo
- D. Prothokhole ya Tlhaloso ya Leina
- E. Ga go le se tee sa tše di lego ka mo godimo

7. Ke tšobotsi efe yeo e dumelelago badiriši ba TLex go hlama dipukuntšu tša maleme a mabedi ka bokgoni?

- A. Mokgwa wa Tlhaloso ya Mantšu
- B. Go bušetša morago ka go itiriša
- C. Molatediši wa go Tsena
- D. Peakanyo ya go Phrintha
- E. Pono ya Sehlare

8. Mohola wa ditshepedišo tša mošomo tša pukuntšu tše di theilwego godimo ga leru ke ofe?

- A. Phihlelelo ya ka ntle ga inthanete fela
- B. Tirišano ya nako ya nnete
- C. Manual phetolelo latedisa
- D. Phihlelelo ye e lekanyeditšwego ya modiriši
- E. Diteng tše di sa fetogego

Ke elemente efe ya diphatlalatšintši yeo e šomišwago ka tlwaelo go godiša dikeno tša pukuntšu?

- A. Mehlare ya popopolelo
- B. Dibiletšo tša go theeletšwa
- C. Ditafola tša popopolelo
- D. Dikgokagano tša ditsopolo

- E. Mengwalo ya ka tlase

Ke mohola ofe wo bohlokwa wa diapdeite tša nako ya nnete ka dipukuntšung tša titšithale?

- A. Polokelo ye e fokoditšwego
- B. Go akaretšwa ga mareo a maswa ka pela
- C. Go sepelelana ga phrintha
- D. Phihlelelo ya ka ntle ga inthanete
- E. Fomete ya go se fetoge

Karolo ya 2: Nnete goba Maaka (Dipotšišo tše 5) .

1. TEx e thekga go tseleganya ka tirišano ka taolo ya phetolelo.
2. Lexique Pro e ka se kgone go swara dipukuntšu tša maleme a mantši.
3. Didirišwa tša khophase di šomišwa go sekaseka mekgwa ya tšhomišo ya polelo.
4. Mahlale a Maitirelo ka thuto ya go rulaganya pukuntšu e ka itiriša moloko wa tlhalošo.
5. Dipukuntšu tša go gatiša di bonolo go di mpshafatša go feta tša titšithale.

➡ Karolo ya 3: Tlatša Lentšu leo le hlaelelago (Dipotšišo tše 5).

1. **Phetogo go tšwa go difomete tša go gatiša go ya go tša titšithale e kaonafaditše pukuntšu _____.**
→ *phihlelelo ya*
2. Lexique Pro e akaretša thekgo ya sengwalwa sa _____, yeo e nago le mohola ka go ditokomane tša polelo.
→ *magareng*
3. TEx's _____ system e dumelela go botšiša dikhopora bakeng sa mehlala ya lefase la kgontho.
→ *Potšišo ya Khophase ye e Kopantšwego*

4. Dielemente tša diphatlalatšintši go swana le modumo le bidio di godiša _____ go baithuti ba polelo.

→ *kwešišo*

5. Ditshepedišo tše di theilwego godimo ga leru di kgontšha _____ go rulaganya go ralala le mafelo a thutafase.

→ *tirišano*

Karolo ya 4: Go Naganišiša ka Bohlokwa

6. Go ya ka wena, na kopanyo ya Mahlale a Maitirelo le diteng tše di tšweleditšwego ke badiriši e matlafatša goba e fokodiša taolo ya dipukuntšu?

Thekga karabo ya gago ka mehlala go tšwa kgaolong.

7. Ke ditlhohlo dife tše di ka tšwelelago ge go šomišwa didirišwa tša tirišano, tše di theilwego godimo ga leru diprotšekeng tša pukuntšu? O be o tla ba rarolla bjang?

Lenaneo la go Hlahloba la Thomelo

- Dikarabo di naganetšwe ebile di feletše.
- Mehlala go tšwa kgaolong e šomišwa go thekga dikgopolo tša gago.
- Go naganišiša go laetša kwešišo ya bobedi dikarolo tša sethekniki le tša kgopolo tša thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki

Dikarabo

Potšišo ya tirišano: Leka tsebo ya gago

Kgetha karabo ya maleba ya potšišo ye nngwe le ye nngwe.

Dikarabo tše di nepagetšego di swailwe.

6. Ke efe ya tše di latelago yeo e sego sedirišwa se se kgethegilego sa lexicographic?

- C. Microsoft Access

7. **Ke mošomo ofe wa mathomo wa didirišwa tša khophase go swana le Sketch Engine?**

- B. Go sekaseka tšhomišo ya polelo

8. **Ke maemo afe ao a šomišwago ka tlwaelo go rulaganya dipukuntšu tša titšithale?**

- C. TEI

9. **Ke mohola ofe wo bohlokwa wa ditshepedišo tša taolo ya polokelo ya tshedimošo ya mantšu?**

- B. Di dumelela diapdeite tša nako ya nnete le meneelo ya mosediriši

10. **Ke thekinolotši efe yeo e thušago go šupa tšhomišo ye mpsha ya mantšu go tšwa go dikgokaganyo tša leago?**

- C. NLP

 Potšišo ya Tšhomišano: Leka Tsebo ya Gago

Kgetha karabo ye e nepagetšego ya potšišo ye nngwe le ye nngwe.

Dikarabo tše di nepagetšego di swailwe.

Karolo ya A: TLex (Dipotšišo tše 5) .

6. **Ke khamphani efe yeo e hlamilego TLex?**

- C. TshwaneDJe

7. **Ke tšobotsi efe yeo e dumelelago badiriši ba TLex go bona gore dikeno di tla tšwelela bjang ka sebopego sa mafelelo?**

- B. Tebelelopele ya Nako ya Sebele

8. **Ke eng seo Tlex's integrated corpus query system e se dirago?**

- B. E sekaseka tšhomišo ya polelo

9. **Ke tšobotsi efe ya TLex yeo e thekgago tlholo ya pukuntšu ya maleme a mabedi?**

- C. Go bušetša morago ka go itiriša

10. **Ke efe ya tše di latelago yeo e SEGO tšobotsi ya TLex?**

- B. Thekgo ya Sengwalwa sa Magareng ga Methaladi

Karolo ya B: Lexique Pro (Dipotšišo tše 5) .

11. **Lexique Pro e tumile kudu gare ga:**

- B. Ditsebi tša maleme le barutiši

12. **Ke tšobotsi efe yeo e dumelelago Lexique Pro go bontšha dikeno ka sebopego sa tatelano ya maemo?**

- B. Go Sepelasepela ga Tebelelo ya Sehlare

13. **Lexique Pro e thekga ke efe ya tše di latelago?**

- C. Sengwalwa sa magareng ga methalo

14. **Ke sebopego sefe sa ditšweletšwa seo se SA thekgwego ke Lexique Pro**

- B. DOCX

15. **Ke eng seo se dirago gore Lexique Pro e fihlelelege kudu?**

- B. E lokologile go šomišwa ebile e bobebe

Karolo ya C: Dikgopolo tša Kakaretšo (Dipotšišo tše 5).

12. **Ke efe ya tše di latelago yeo e lego tšobotsi yeo e abelanwago ya bobedi TLEEx le Lexique Pro?**

- B. Kopanyo ya ditaba tše dintši

13. **Morero o mogolo wa disoftware tša thuto ya go rulaganya pukuntšu ya elektroniki ke ofe?**

- B. Hlama le go laola dipukuntšu tša titšithale

14. Ke tšobotsi efe yeo e thušago go netefatša go se fetoge ga dikeno tša pukuntšu?

- B. Taolo ya Dit t š a tša Sefapano

15. Ke software efe yeo e loketšego gakaone diprotšeke tša pukuntšu tša tekanyo ye kgolo, tša tirišano?

- B. TLex

16. Ke efe ya tše di latelago yeo e hlalošago gabotse tshekamelolo ya pukuntšu ya sebjalebja?

- C. Didirišwa tša titšithale, tše di humilego ka diphatlalatšintši, le tša tirišano

 Karolo ya 1: Dipotšišo tša Kgetho ye mentši (Dipotšišo tše 10) .

Kgetha karabo ye e nepagetšego.

9. Ke mokgwa ofe wo o dumelago boradipukuntšu go sekaseka disete tše kgolo tša datha tša tšhomišo ya polelo ya nnete?

- B. Thutamaleme ya khophase

10. TLex e hlamilwe ke khamphani efe?

- C. TshwaneDJe

11. Ke tšobotsi efe ka go TLex yeo e thušago go hlaola dikeno tše di ipoeleditšego goba tše di hlaelelago?

- B. Ditlhahlobo tša go se fetoge tše di itirišago

12. Lexique Pro e na le mohola kudu bakeng sa:

- B. Ditokomane tša polelo

13. Ke sebopego sefe seo ka tlwaelo se SA thekgwego ke Lexique Pro bakeng sa thomelontle?

- C. DOCX

14. NLP e emela eng mo go thuto ya go rulaganya pukuntšu?

- B. Tshepetšo ya Polelo ya Tlhago

15. Ke tšobotsi efe yeo e dumelelago badiriši ba TLex go hlama dipukuntšu tša maleme a mabedi ka bokgoni?

- B. Go bušetša morago ka go itiriša

16. Mohola wa ditshepedišo tša mošomo tša pukuntšu tše di theilwego godimo ga leru ke ofe?

- B. Tirišano ya nako ya nnete

Ke elemente efe ya diphatlatšintši yeo e šomišwago ka tlwaelo go godiša dikeno tša pukuntšu?

- B. Dibiletšo tša go theeletšwa

Ke mohola ofe wo bohlokwa wa diapdeite tša nako ya nnete ka dipukuntšung tša titšithale?

- B. Go akaretšwa ga mareo a maswa ka pela

Karolo ya 2: Nnete goba Maaka (Dipotšišo tše 5) .

1. TEx e thekga go tseleganya ka tirišano ka taolo ya phetolelo.
2. Lexique Pro e ka se kgone go swara dipukuntšu tša maleme a mantši.
3. Didirišwa tša khophase di šomišwa go sekaseka mekgwa ya tšhomišo ya polelo.
4. Mahlale a Maitirelo ka thuto ya go rulaganya pukuntšu e ka itiriša moloko wa tlhalošo.
5. Dipukuntšu tša go gatiša di bonolo go di mpshafatša go feta tša titšithale.

→ Karolo ya 3: Tlatša Lentšu leo le hlaelelago (Dipotšišo tše 5).

6. **Phetogo go tšwa go difomete tša go gatiša go ya go tša titšithale e kaonafaditše pukuntšu _____.**

→ *phihlelelo ya*

7. Lexique Pro e akaretša thekgo ya sengwalwa sa _____, yeo e nago le mohola ka go ditokomane tša polelo.

→ **magareng**

8. TEx's _____ system e dumelela go botšiša dikhopora bakeng sa mehlala ya lefase la kgonthe.

→ **Potšišo ya Khophase ye e Kopantšwego**

9. Dielemente tša diphatlatšintši go swana le modumo le bidio di godiša _____ go baithuti ba polelo.

→ **kwešišo**

10. Ditshepedišo tše di theilwego godimo ga leru di kgontšha _____ go rulaganya go ralala le mafelo a thutafase.

→ **tirišano**